

ಕರ್ನಾಟಕ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಕಟಣೆ - ೧
ಸಾಹಿತ್ಯಮಾಲೆ - ೧

ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು
ಡಾ. ಪ್ರಧಾನ್ ಗುರುದತ್ತ

ಗಾಂಧೀಜಿ — ನಾನು ಕಂಡಂತೆ

ಗಾಂಧೀಜಿ — ನಾನು ಕಂಡಂತೆ

ಮೂಲ
ಶ್ರೀಪಾದ ಜೋಶಿ

ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ
ಡಾ. ಪ್ರಧಾನ್ ಗುರುದತ್ತ

ಕರ್ನಾಟಕ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ
ಕನ್ನಡ ಭವನ, ಜೆ.ಸಿ. ರಸ್ತೆ ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦ ೦೦೨

Gāndhiji - Nānu Kaṇḍante, (Kannada translation of Mī Pāhilālē Gāndhiji) by **Sripad Joshi**; Kannada translation by **Dr. Pradhan Gurudatta**; Editor-in-Chief : **Dr. Pradhan Gurudatta**; Published by **Registrar, Karnataka Anuvada Sahitya Academy**, Kannada Bhavana, J.C. Road, Bangalore - 560 002. 2007; Pp. xxxii + 72; Price: Rs. 40/-.

ಈ ಆವೃತ್ತಿಯ ಹಕ್ಕುಗಳು : ಕರ್ನಾಟಕ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು

ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ : ೧೯೭೪ (ಶಾರದಾ ವಂದಿರ, ಮೈಸೂರು ೫೭೦ ೦೦೪)

ಮುದ್ರಣ : ೨೦೦೭

ಪುಟಗಳು : xxxii + ೭೨

ಬೆಲೆ : ರೂ. ೪೦/-

ಪ್ರತಿಗಳು : ೩೨೦೦

ಪ್ರಕಾಶಕರು :

ಪಿ. ನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿ

ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್

ಕರ್ನಾಟಕ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ

ಕನ್ನಡ ಭವನ, ಜಿ.ಸಿ.ರಸ್ತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು

ದೂ : ೨೨೧೦೭೭೨೦

ಸಹಕಾರ :

ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ

ಬೆಂಗಳೂರು

ಮುಖಪುಟ ವಿನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರ : ಶ್ರೀಪಾದ್

ISBN : 978-81-904579-0-3

ಮುದ್ರಕರು :

ಮೆ|| ಮಯೂರ ಪ್ರಿಂಟ್ ಆಡ್ಸ್

ನಂ. ೬೯, ಸುಭೇದಾರ್ ಭವನ ರೋಡ್

ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦೦೨೦ ದೂ : ೨೩೩೪೨೨೪೪

ಹೆಚ್.ಡಿ. ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ
ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

ವಿಧಾನಸಭೆ
ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦ ೦೦೧
ದಿನಾಂಕ : ೧೫/೦೩/೨೦೦೭

ಮುನ್ನುಡಿ

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಪುನರ್ ಘಟನೆಯ ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ 'ಸುವರ್ಣ ಕರ್ನಾಟಕ'ದ ಸಂಭ್ರಮಪೂರ್ಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿತು. ಈ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಮೂಲಕ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ಇನ್ನೊಂದು ಹೊಸ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನೂ ಇಟ್ಟಿತ್ತು. ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳ ನಡುವಣ ಪಾರಸ್ಪರಿಕ ಅರಿವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ, ನಮ್ಮ ನಾಡು-ನುಡಿಗಳ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಇತರ ಭಾಷಾ-ಬಾಂಧವರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಜಾಗತಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಿಸಿ ಕೊಡುವುದು ಮತ್ತು ಜಗತ್ತಿನ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಒದಗಿಸುವುದು ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಈ ಹೊತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ, ಜ್ಞಾನ-ವಿಜ್ಞಾನ- ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತರುವುದೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಿರಿಮೆಯ ಜೊತೆಗೆ, ಕನ್ನಡದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ, ಹಿರಿಮೆಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸುವಂತಾಗುತ್ತದೆ.

'ಸುವರ್ಣ ಕರ್ನಾಟಕ' ಸಂಭ್ರಮದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಹಿಂದೆ ನಾಡು ನುಡಿಗೇ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವ ಹಿರಿಯ ಚೇತನಗಳು ಸ್ವಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟಿರುವ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಯ್ದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು 'ಸುವರ್ಣ ಅನುವಾದ ಮಾಲೆಯ' ಅಂಗವಾಗಿ ಹೊರತರಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ, ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿನ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಪರಿಚಯಿಸಿ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇವು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗುತ್ತವೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಹೃದಯತೆಯಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸುವ ಮೂಲಕ, ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಇಂಥ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಜನತೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ.

(ಹೆಚ್.ಡಿ. ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ)

ಹೆಚ್.ಎಸ್. ಮಹದೇವ ಪ್ರಸಾದ್
ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಚಿವರು

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

ನಂ. ೩೩೦, ೩ನೇ ಮಹಡಿ,
ವಿಧಾನಸೌಧ
ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦ ೦೦೧
ದಿನಾಂಕ : ೦೮-೦೨-೨೦೦೭

ಶುಭಾಕಾಂಕ್ಷೆ

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಥ ಅದ್ವಯ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದ್ದು ಅನೇಕ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ-ವಿಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಹಂಬಲವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇದರ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ತರ್ವಣದಲ್ಲಿಯೇ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಸುರ್ವ ಸಂಭ್ರಮದ ಉತ್ಸವವೂ ಕೂಡಿಬಂದಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ, ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಗಾಂಧೀಜಿ, ನೆಹರೂ ಇಂಥ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳನ್ನೇ ಅಲ್ಲದೆ, ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿನ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಒದಗಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿರುವುದು ನನಗೆ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ದೇಶ-ವಿದೇಶಗಳ ಕಥೆ-ಕಾದಂಬರಿಗಳೂ, ನಾಟಕಗಳೂ, ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ, ವಿಜ್ಞಾನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮುಂತಾದ ಹಲವು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಕೃತಿಗಳೂ ಸೇರಿದ್ದು, ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಅನುಭವವನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳು ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ದೊರೆಯಲಿವೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರ ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಕನ್ನಡದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಇತರ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ವಿದೇಶೀ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿ ಕೊಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಕನ್ನಡಿಗರ ಸಾಧನೆ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುವಂಥ ಸಾರ್ಥಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆಯಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ಈಗ ಹೊರಬರುತ್ತಿರುವ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡ ವಾಚಕಲೋಕದ ಸಹೃದಯಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾಗತ ದೊರೆಯುತ್ತದೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ಇಂಥ ಸ್ವಾಗತ ಮತ್ತು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗಳು ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನೊದಗಿಸಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ಹೆಚ್.ಎಸ್. ಮಹದೇವ ಪ್ರಸಾದ್

(ಹೆಚ್.ಎಸ್. ಮಹದೇವ ಪ್ರಸಾದ್)

ಕಛೇರಿ : ೨೨೨೨೨೨೨೨೨೨

೨೦೧೬೦೦೭

ಬಿ.ಎಂ. ವಿಠ್ಠಲಮೂರ್ತಿ, ಭಾ.ಆ.ಸೇ.
ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ
ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ವಾರ್ತಾ
ಹಾಗೂ ಪ್ರಚಾರಸೋದ್ಯಮ ಇಲಾಖೆ

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

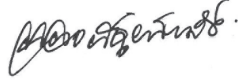
ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಸಚಿವಾಲಯ
ಕೊ.ನಂ.೨೨, ನೆಲಮಹಡಿ, ವಿಶಾಖಾಸೌಧ
ಬೆಂಗಳೂರು-೫೬೦ ೦೦೧

ಹೊಸ ಹೆಜ್ಜೆ

ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗುತ್ತಿರುವ 'ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾಭಾರತೀ' ಎಂಬ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ವಿಭಾಗವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ'ಯನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ (೨೦೦೬ರಲ್ಲಿ) ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ತಂದಿದೆ. ಇಂಥ ಉಪಕ್ರಮವನ್ನು ಮೆರೆಯುವಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕವೇ ಮೊದಲನೆಯ ರಾಜ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸಂಗತಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ಅನುವಾದ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡ ತದನಂತರದಲ್ಲಿಯೇ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಪುನರ್-ರಚನೆಯ ಸುರ್ವೂ ಮಹೋತ್ಸವದ ಸಂದರ್ಭ ಕೂಡಿ ಬಂದದ್ದು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಯೋಗಾಯೋಗವೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ಸುರ್ವೂ ಮಹೋತ್ಸವದ ಸಂದರ್ಭದ ಆಚರಣೆಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಅನುವಾದ ಅಕಾಡೆಮಿ ಅನೇಕ ಮಹತ್ಕರ್ಮಗಳ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಮೊದಲೇ ವಿಭಿನ್ನ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿನ ಹಲವು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಲೇಖಕರ ಹಲವಾರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳು ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದಿದ್ದು, ಅವುಗಳ ಯಥಾವತ್ತಾದ, ಸಂಗ್ರಹದೊಪವಾದ, ಅಳವಡಿಕೆಯಂತಿರುವ ಅನುವಾದಗಳನ್ನು ಅವರು ನಮಗೆ ಕೊಡಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಒಬ್ಬನೇ ಉಂಡ ಊಟ ಹಬ್ಬವಲ್ಲ; ಒಬ್ಬನೇ ಸವಿದ ರುಚಿ ರುಚಿಯಲ್ಲ' ಎಂಬ ಗಾದೆ ಮಾತನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸುವಂತೆ, ಅವರು ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥ ಪ್ರಸಿದ್ಧ, ಜನಪ್ರಿಯ, ಅಲಭ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು 'ಸುರ್ವೂ ಕರ್ನಾಟಕ' ಯೋಜನೆಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಹೊರತರಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ, ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿನ ಹೊಸ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗೆ, ದೇಶ-ವಿದೇಶಗಳ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ-ಸಾಹಿತ್ಯಗಳನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ ಅಕಾಡೆಮಿ ಮಹತ್ತರವಾದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಅನುವಾದ ಇಂದು ತನ್ನ ಆಯಾಮವನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಜ್ಞಾನ-ವಿಜ್ಞಾನ-ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ತನ್ನ ತೆಕ್ಕೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಈ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಗೊಳಿಸುವತ್ತ ನಮ್ಮ ಗಮನ ಹರಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅಕಾಡೆಮಿ ಈ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖವಾಗಿರುವುದು ಸಂತೋಷದ ವಿಚಾರವೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಬಹುಮುಖೀ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ತನ್ನದೇ ಆದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು

ಮೆರೆದಿರುವ, ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುವ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ-ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕುಗೊಳಿಸುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ಮಹತ್ವದ ಗ್ರಂಥಗಳು ದೊರೆಯುವಂತಾಗುತ್ತಿರುವುದು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿಯೂ ನನಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಇಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಬೆಂಬಲದ ಜೊತೆಗೆ, ಜನತೆಯ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವೂ ಅಗತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ವಿವೇಚನಾಶೀಲರೂ, ಸಹೃದಯರೂ ಆದ ಕನ್ನಡಿಗರು ಇಂಥ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಗುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಇತೋಽಪ್ಯತಿಶಯವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯಲಿ ; ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನತೆಗೆ ಹೊಸ ಅನುಭವಗಳ ಲೋಕವನ್ನು ತೆರೆದು ತೋರುವ ಕಾರ್ಯಗಳು ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ನಡೆಯಲಿ ಎಂದು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಾರೈಸಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

(ಐ.ಎಂ. ವಿಠಲಮೂರ್ತಿ)

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯವೊಂದರಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯನ್ನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಹಿರಿಮೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ್ದಾಗಿದೆ. ಜನವರಿ ೬, ೨೦೦೬ರಂದು ಅಂದಿನ ಮಾನ್ಯ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಧರ್ಮಸಿಂಗ್ ಅವರು ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯನ್ನು ಉದ್ಘಾಟಿಸಿದರು. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಮಾಜಿ ಕುಲಪತಿಗಳೂ ಹಾಗೂ ಭಾಷಾಂತರವನ್ನು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅಳವಡಿಸಿದ ಭಾಷಾಂತರ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಭೀಷ್ಮಾಚಾರ್ಯರೂ ಆದ ಪ್ರೊ. ದೇ. ಜವರೇಗೌಡ ಅವರೂ, ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಪ್ರೊ. ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಅವರೂ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ದಿಕ್ಕು-ದೆಸೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದರು.

ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ವಿಚಿತ್ರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಎಂದರೆ ವಿದೇಶೀಯ ಭಾಷಾಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಪರಿಚಯವಾದರೂ ಇರುವ ನಮಗೆ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ನೆರೆಹೊರೆಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತ್ಯದ, ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಪರಿಚಯ ಬಹುಮಂದಿಗೆ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಕೆಲವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಗಳನ್ನು ಹೊರತರುವ ಕೆಲವು ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದುಂಟು. ಆದರೆ, ಈ ಕಾರ್ಯಗಳು ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಪರಸ್ಪರ ಕೊಳು-ಕೊಡೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಹೆಚ್ಚು-ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಾಗೂ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿ ಆಗಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವೂ ಇದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಾಸಾಹಿತ್ಯಗಳು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಬೇಕಾದರೆ, ಎರಡು ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಗಳು ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆ: (೧) ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ; (೨) ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಕೆಲಸ ಎಷ್ಟು ಮುಖ್ಯವೋ, ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ-ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹತ್ವದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸುವುದೂ ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೊಬೆಲ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಬೂಕರ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಪಂಪ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪುರಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಲೇಖಕರ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರತರುವ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ತನ್ನ ಮುಂದಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ವಿಜ್ಞಾನ-ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ,

ವೈದ್ಯಕೀಯ, ಮಾನವಿಕ ಮೊದಲಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತರುವ ಯೋಜನೆಗಳೂ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಮುಂದಿವೆ. ಇತರ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿ, ಅಂತೆಯೇ, ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಮಾನವ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ವಿಭಾಗ, ಕೇಂದ್ರೀಯ ಹಿಂದೀ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಾವಲೀ ಆಯೋಗ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕಿಸಿ ಈ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನೂ ಅಕಾಡೆಮಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಅಂಗವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಶಿಬಿರಗಳನ್ನು ಆಯೋಜಿಸಿ, ಅನುವಾದದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸುವ, ಸಮರ್ಥ ಭಾಷಾಂತರಕಾರರನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಅಕಾಡೆಮಿ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಕನ್ನಡ-ತೆಲುಗು, ಕನ್ನಡ-ಹಿಂದೀ, ಯಂತ್ರಾನುವಾದ, ವಿಜ್ಞಾನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅನುವಾದ ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಾಜ್ಯದ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಹೊರ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಶಿಬಿರಗಳನ್ನೂ, ವಿಚಾರಗೋಷ್ಠಿಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸಲಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆ ಮತ್ತು ತಮಿಳು ಭಾಷೆಗಳ ಕಾರ್ಯಶಿಬಿರಗಳನ್ನು ಆಯೋಜಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಭಾಷಾಂತರ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿನ ಇತ್ತೀಚಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಆ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯವಾದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಆಲೋಚನೆಯೂ ಇದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸ್ಯಾಮ್ ಪಿಟ್ರೋಡಾ ಅವರು 'ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅನುವಾದ ಮಿಷನ್' (National Translation Mission) ಅನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಯೋಜನೆಯೊಂದನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದು, ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಆ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವ ವಿಚಾರ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ವರದಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಯೋಜನೆ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ಬಂದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ-ವಿಜ್ಞಾನ-ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಗಳು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ವರೆಗೂ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಮುಟ್ಟುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಗತಿಯೂ ಅಭೂತಪೂರ್ವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಆಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಯೋಜನೆ ಉದ್ಯೋಗಸೃಷ್ಟಿಯ ಮಹತ್ತರ ಯೋಜನೆಯೂ ಆಗಲಿದೆ. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯವಾಗುವ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಮಂದಿ ಅನುವಾದಕರ ಪಡೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದು ಇಂಥ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳ ಹೊಣೆಯೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯದ ಹಾಗೂ ಹೊರಗಿನ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಭಾಷಾಂತರ ವಿಭಾಗಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದು, ಅವು ಕಾರ್ಯಶೀಲವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಶುಭಸೂಚಕವಾಗಿದೆ.

ಇದುವರೆಗೆ ವಿಧ್ವಂಸರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಪಾಂಡಿತ್ಯ, ವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಒಲವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಅನುವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಾ ಬಂದಿವೆ. ಆದರೆ ಇಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಉತ್ತಮ ಗುಣಮಟ್ಟದೊಂದಿಗೆ ನಡೆಯಬೇಕಾದ್ದು ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವಾಗಿರುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಭಾಷಾಂತರ ಸಂಬಂಧವಾದ ಶಿಕ್ಷಣ-ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ದ್ವಿಭಾಷಾ ಮತ್ತು ಬಹುಭಾಷಾ ನಿಘಂಟುಗಳನ್ನು, ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳ ಮತ್ತು ಗಾದೆಗಳ ಕೋಶಗಳು, ಸಮಾನಾರ್ಥಕ ಮತ್ತು ಭಿನ್ನಾರ್ಥಕ ಕೋಶಗಳು ಹಾಗೂ ವಾಕ್ಯರಚನಾ ಕೈಪಿಡಿಗಳನ್ನು ಹೊರತರುವುದು - ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಆದ್ಯತೆಯ ಮೇರೆಗೆ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿವೆ. ಅನುವಾದ ಅಕಾಡೆಮಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇತರ ಸಂಘ-ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದಿದ್ದು, ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕನಕದಾಸ ಮಿಷನ್‌ನಂತಹ

ಸಂಸ್ಥೆ ಅನುವಾದ ಅಕಾಡೆಮಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಹಕರಿಸಲು ಮುಂದೆ ಬಂದಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ವಿಚಾರವೇ ಆಗಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ, ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸಹಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೊರತರುವ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗೆ ಅನುವಾದ ಅಕಾಡೆಮಿ ಅನೇಕ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದು ಸಾಧನೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ಅನುವಾದ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿ ಅಗತ್ಯವಾದ ನೆರವನ್ನು ನೀಡಲು ಮುಂದೆ ಬಂದಿರುವುದು ಅಕಾಡೆಮಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಸಂತೋಷದ ವಿಚಾರವೇ ಆಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಬಾರಿ ಸುರ್ವಣ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಅಂಗವಾಗಿ ವಿಶೇಷ ಧನಸಹಾಯ ನೀಡಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ/ಅಲಭ್ಯ ಅನುವಾದಗಳ ಮರುಪ್ರಕಟಣೆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು, ಮತ್ತಿತರ ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನಾಡಿನ ವಿಧ್ವಾಂಸರು ವಿಶೇಷವಾದ ಸಹಾಯ-ಸಹಕಾರಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ಮುಂದೆ ಬಂದಿರುವುದು ಅಕಾಡೆಮಿಗೆ ಗೌರವದ, ಸಂತೋಷದ ಹಾಗೂ ಹೆಮ್ಮೆಯ ವಿಚಾರವೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿಲ್ ಡ್ಯೂರಾಂಟ್ ಅವರ ಜಗತ್-ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಹಾಗೂ ಭಾರತದ ಬೇರಾವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲೂ ಇನ್ನೂ ಬೆಳಕು ಕಾಣದಿರುವ 'ದಿ ಸ್ಪೋರಿ ಆಫ್ ಸಿವಿಲಿಜೇಷನ್' ಸಂಪುಟಗಳ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವನ್ನು ಹೊರತರುವಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಅವರೂ, ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ೧೦ ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃತಿಯಾದ ಸೋಮದೇವನ 'ಕಥಾಸರಿತ್ಸಾಗರ'ದ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಅನುವಾದಿಸಿ ಹೊರತರುವಲ್ಲಿ ಡಾ|| ಪಿ.ಎಸ್.ರಾಮಾನುಜಮ್ ಅವರೂ ನೆರವು ನೀಡುತ್ತಿರುವುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸ್ಮರಣೀಯವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಹೃದಯಲೋಕ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಈ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಹೃದಯತೆಯನ್ನು ಮೆರೆಯುತ್ತದೆ ಎಂದು ಆಶಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಕಾರಣರಾದ ಮಾಜಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಧರ್ಮಸಿಂಗ್ ಅವರಿಗೂ, ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿ, ಎಲ್ಲ ನೆರವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಇಂದಿನ ಮಾನ್ಯ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಹೆಚ್.ಡಿ.ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ ಅವರಿಗೂ, ಮಾನ್ಯ ಉಪಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಬಿ.ಎಸ್.ಯಡಿಯೂರಪ್ಪನವರಿಗೂ, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯ ಸಚಿವರಾದ ಮಾನ್ಯ ಶ್ರೀ ಮಹದೇವ ಪ್ರಸಾದ್ ಅವರಿಗೂ ಅಕಾಡೆಮಿ ವಿಶೇಷ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬಯಸುತ್ತದೆ. ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸಹಾಯ-ಸಹಕಾರ-ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುತ್ತಾ ಬಂದ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀಮತಿ ಉಷಾ ಗಣೇಶ್ ಅವರಿಗೂ, ಚೈತನ್ಯಶೀಲರೂ, ದೂರಗಾಮಿ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಇಂದಿನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಐ.ಎಂ.ವಿಠಲಮೂರ್ತಿ ಅವರಿಗೂ, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯ ಹಿಂದಿನ ಆಯುಕ್ತರುಗಳಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಕೆ.ಆರ್.ನಿರಂಜನ್ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಎಫ್. ಯೋಗಪ್ಪನವರ್

ಅವರಿಗೂ, ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿರುವ ಶ್ರೀ ಕಾ.ತ. ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಅವರಿಗೂ ಅಕಾಡೆಮಿ ವಿಶೇಷ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಲುಯಸುತ್ತದೆ.

ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಸಹಾಯ, ಸಹಕಾರ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಎಲ್ಲ ಗೌರವಾನ್ವಿತ ಸದಸ್ಯರಿಗೂ ನಮ್ಮ ವಂದನೆಗಳು ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ 'ಸುವರ್ಣ ಕರ್ನಾಟಕ' ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಅಂಗವಾಗಿ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆಯ ಪ್ರಕಟಣೆಯಾಗಿ ಹೊರತರಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಸಿದ್ಧ/ಅಲಭ್ಯ ಅನುವಾದಿತ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ 'ಗಾಂಧೀಜಿ: ನಾನು ಕಂಡಂತೆ' ಕೂಡ ಸೇರಿದೆ. ಮರಾಠಿಯ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಲೇಖಕರೂ, ಗಾಂಧೀವಾದಿಗಳೂ ಆದ ಶ್ರೀಪಾದ ಜೋಶಿಯವರ ಅತ್ಯಂತ ಜಯಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವ ಹಾಗೂ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಅನುವಾದಗೊಂಡಿರುವ ಈ ಕಿರುಹೊತ್ತೆಯನ್ನು ಈ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಹಕರಿಸಿರುವ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಪರವಾಗಿ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ. ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಲಿರುವ ಎರಡನೆಯ ವಿಶ್ವಕನ್ನಡ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಇದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು ಅಕಾಡೆಮಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂತೋಷವನ್ನು ತಂದಿದೆ.

ಅನುವಾದ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಕೆಲಸ-ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್ ಪಿ. ನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಿಬ್ಬಂದಿವರ್ಗದವರಿಗೆ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಗಳ ನಡುವೆಯೂ ಬಿಡುವು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕರಡು ಪರಿಶೀಲನೆಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ನೆರವಾಗಿರುವ ಶ್ರೀಮತಿ ಸುನೀತಾ ಲಕ್ಷ್ಮುಂಡಿ ಅವರಿಗೆ, ಸುಂದರವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸಿರುವ ಮೆ|| ಮಯೂರ ಪ್ರಿಂಟ್ ಆಡ್‌ನ ಶ್ರೀ ಬಿ.ಎಲ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಮತ್ತು ಅವರ ಸಿಬ್ಬಂದಿವರ್ಗದವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ವಂದನೆಗಳು.

ಪ್ರಧಾನ್ ಗುರುದತ್ತ

ಅಧ್ಯಕ್ಷ

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಗಾಂಧೀ-ವಿಚಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ
ಆಂತರಿಕ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನುಳ್ಳ
ಡಾ. ಹಾ. ಮಾ. ನಾಯಕ
ಅವರಿಗೆ ಸ್ನೇಹ-ಆದರಗಳೊಂದಿಗೆ

ನಿವೇದನೆ

೧೯೬೯ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳ ಮೂರನೆಯ ವಾರದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಾಂತರಕಾರರ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಯಿತು. ಸುವಿಖ್ಯಾತ ಲೇಖಕರೂ, ವಿಮರ್ಶಕರೂ, ಭಾಷಾಂತರಕಾರರೂ ಆದ ಕುಲಪತಿ ಪ್ರೊ. ದೇಜಗೌ ಅವರು ಕನ್ನಡದ ಕೆಲವೇ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿ ಆ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಕಾರಣಾಂತರಗಳಿಂದ ಆ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದು ಅವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಹೋದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಆ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಬೇಕೆಂದು ಕುಲಪತಿ ದೇಜಗೌ ಅವರೂ, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಡಾ. ಹಾ. ಮಾ. ನಾಯಕ ಅವರೂ, ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳ ಕೇಂದ್ರ ಸಂಸ್ಥೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಡಾ. ಡಿ. ಪಿ. ಪಟ್ಟನಾಯಕ ಅವರೂ ಸಂಯುಕ್ತವಾಗಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ, ನಾನು ಆ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಸಮ್ಮೇಳನದ ಎರಡನೆಯ ದಿವಸದ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ರಚನಾಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಗತಿ'ಯನ್ನು ಕುರಿತು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು, ನಾನು ಒಂದು ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದೆ. ನನ್ನ ಆ ಪ್ರಬಂಧ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದ ಹಲವು ಹಿರಿಯರು ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಮರಾಠಿಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಶ್ರೀಪಾದ ಜೋಶಿಯವರು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿದಂಥ ಆ ಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು. ಶ್ರೀ ಜೋಶಿಯವರೂ, ಮುಂದೆ ಆ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ, 'ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿನ ಭಾಷಾಂತರಗಳ' ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಬಂಧವೊಂದನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದರು. ಶ್ರೀ ಜೋಶಿಯವರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಖ್ಯಾತ ಲೇಖಕರೆಂಬುದೂ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ನಿಕಟ ಸಹಯೋಗಿಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬರೆಂಬುದೂ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ತಿಳಿದುಬಂದಿತು. ಅವರ ಸರಳವಾದ ವೇಷ-ಭೂಷಣಗಳೂ, ನಡೆ-ನುಡಿಗಳೂ ನನ್ನನ್ನು ಅವರತ್ತ ಸೆಳೆದುವು. ಕಲ್ಕತ್ತೆಯ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮದ ಅತಿಥಿಗೃಹದಲ್ಲಿ ಅವರೊಡನೆ ತಂಗುವ ಅವಕಾಶವೂ ಲಭ್ಯವಾದುದರಿಂದ, ಪರಿಚಯ ಬಹುಬೇಗ ಆತ್ಮೀಯತೆಗೆ ಎಡೆಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಶುಭರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕೋರಿ ಬೀಳ್ಕೊಡುವಾಗ ಜೋಶಿಯವರು *Mahatma — My Babu* ಮತ್ತು 'ಗಾಂಧೀಜಿ : ಏಕ್ ರುಲಕ್' ಪುಸ್ತಕಗಳ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿರಿಸಿದರು. ಮಲಗುವ ಮೊದಲು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಆ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ತಿರುವಿಹಾಕಿದೆ. ಕುತೂಹಲ ಆಸಕ್ತಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ, ಆ ರಾತ್ರಿಯೇ ಅವನ್ನು ಓದಿ ಮುಗಿಸಿದೆ. ಆವೇಶದೂರವೂ, ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವೂ, ವಿಭಿನ್ನ ರೀತಿಯದೂ ಆದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಗೆಗಿನ ಈ ಪುಸ್ತಕ ನಾಲ್ಕಾರು ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಅನುವಾದಗೊಂಡಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದೆನಿಸಿತು. ಮಾರನೆಯ ದಿವಸ ಪುಸ್ತಕದ ಬಗೆಗಿನ ನನ್ನ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ, 'ಇದನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲು ನಿಮ್ಮ ಆಕ್ಷೇಪವೇನೂ ಇಲ್ಲವಷ್ಟೇ ?' ಎಂದು ಕೇಳಿದ.

ಅವರು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅನುಮತಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಅದರ ಪರಿಷ್ಕೃತ ಆವೃತ್ತಿಯೊಂದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತಿರುವುದಾಗಿಯೂ, ಅದನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕನ್ನಡ ಆವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಬಹುದೆಂದೂ ಸಲಹೆ ನೀಡಿದರು. ಕನ್ನಡ ಆವೃತ್ತಿಯ ಅಲಿಖಿತ ಒಪ್ಪಂದ ಆದದ್ದು ಹೀಗೆ.

ಮುಂದೆ ೧೯೭೦ರಲ್ಲಿ, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ 'ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ' ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿಚಾರಗೋಷ್ಠಿಗೆ ಆಹ್ವಾನಿತರಾಗಿ ಬಂದಾಗ ಶ್ರೀ ಚೋಶಿಯವರು 'ಮಾ ಪಾಹಿಲೇಲೇ ಗಾಂಧೀಜಿ'ಯ ಮೂರನೆಯ ಪರಿಷ್ಕೃತ ಆವೃತ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ನನಗೆ ತಲುಪಿಸಿದರು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ Mahatma—My Bapu ಮತ್ತು 'ಗಾಂಧೀಜಿ : ಏಕ್ ಝಲಕ್' ಈ ಹಿಂದಿನ ಮರಾಠಿ ಆವೃತ್ತಿಯ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಹಿಂದೀ ಅನುವಾದಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಹಿಂದೀ ಆವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಚೋಶಿಯವರೇ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಆವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮರಾಠೀತರ ಓದುಗರನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಕೆಲವೊಂದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೇರ್ಪಡೆಗಳನ್ನು - ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಮೂಲದ 'ಮುರಗೂಡ್' ಎಂಬುದನ್ನು 'ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಕೊಲ್ಹಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾಗಲ್ ತಹಸೀಲ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಮುರಗೂಡ್' ಎಂದೂ, 'ಪರ್ಣಕುಟ' ಎಂಬುದನ್ನು 'ಪೂನಾ ನಗರದ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವ ಲೇಡೀ ಧ್ಯಾಕ್‌ಸೇ ಅವರ ವೈಭವಪೂರ್ಣ ಪರ್ಣಕುಟ' ಎಂದೂ ವಿಸ್ತರಿಸುವುದು, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು - ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು; ಕೆಲವೊಂದು ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಮೂಲದ ಮೂರನೆಯ ಆವೃತ್ತಿ ಪರಿಷ್ಕೃತ, ಪರಿವರ್ಧಿತ ಆವೃತ್ತಿಯಾಗಿತ್ತಾದರೂ, ಹಿಂದೀ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಆವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆಲವೊಂದು ವಿವರಗಳಿಂದ (ಬಹುಶಃ ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ) ಹೊರತಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಆವೃತ್ತಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಆವೃತ್ತಿಯ ನೇರವಾದ ಅನುವಾದವಾಗದೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಆವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ (ಕನ್ನಡ ಆವೃತ್ತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವಶ್ಯವಲ್ಲದ ಅನುಬಂಧಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು) 'ಸಂಪಾದಿತ-ಆವೃತ್ತಿ' (Edited Translation) ಆಗುವುದು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವೇ ಆಯಿತು - ಈ ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳ ನನ್ನ ಕೊಂಚಮಟ್ಟಿನ ಪರಿಚ್ಛಾನದಿಂದಾಗಿ.

ಈ ಪುಸ್ತಕ ಈಗಾಗಲೇ ಹಿಂದೀ, ಉರ್ದೂ, ಗುಜರಾತಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ತಮಿಳು, ತೆಲುಗು, ಮಲೆಯಾಳಂ ಮೊದಲಾದ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಅನುವಾದಗೊಂಡಿರುವಂಥ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃತಿ. ಇದರ ಕನ್ನಡ ಆವೃತ್ತಿ ಹೊರಬರಲು ತಡವಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ನಾನೇ ಕಾರಣ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ, ನಾನು ಶ್ರೀ ಚೋಶಿಯವರ ಹಾಗೂ ಗಾಂಧೀ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿರುವ ಕನ್ನಡ ವಾಚಕವೃಂದದ ಕ್ಷಮೆ ಕೋರುತ್ತೇನೆ. ತಡವಾಗಿಯಾದರೂ ಹೊರಬಂದಿರುವ ಈ ಆವೃತ್ತಿ ಅವರಿಗೆ ಸಂತೋಷ-ಸಮಾಧಾನಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟರೆ ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನ ಸಾರ್ಥಕವಾದಂತೆಯೇ.

ವಾಸ್ತವವಾಗಿ, ಇದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿರುವ ಚೋಶಿಯವರ ಮೊದಲ ಗ್ರಂಥವೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ ಈ ಮೊದಲೇ ಅವರ 'ಮುಸ್ಲಿಂ ಹಬ್ಬಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಚೋಶಿಯವರು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಪರಿಚಿತರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವತಃ ಬಹುಭಾಷಾಪಿದರಾದ ಚೋಶಿಯವರದು

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಗಣನೀಯವಾದ ಹೆಸರು. ಕತೆಗಾರರಾಗಿ, ಕಾದಂಬರಿಕಾರರಾಗಿ, ಪ್ರವಾಸಕಥನ ಹಾಗೂ ಪ್ರಬಂಧ ಲೇಖಕರಾಗಿ ಅವರ ಸಾಧನೆ ತುಂಬ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದುದಾಗಿದೆ. ಅವರು ರಚಿಸಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ನೂರಕ್ಕೂ ಮಿಕ್ಕಿದೆಯೆಂಬುದು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸಿದ್ಧಿ-ಸಾಧನೆಗಳತ್ತಲೂ ವೈವಿಧ್ಯ-ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳತ್ತಲೂ ಬೆರಕುತೋರುತ್ತದೆ. ದೇಶ-ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿರುವ ಜೋಶಿಯವರ ಅನುಭವ ಸಂಪತ್ತು ಅಸಾಧಾರಣವಾದುದು. ಈಚೆಗೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನಿಯೋಗವೊಂದರ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಜಪಾನಿಗೂ ಭೇಟಿ ಇತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನೂ ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸುದೀರ್ಘ ಪ್ರವಾಸ ಕಥನವೊಂದನ್ನು ಹೊರತಂದಿದ್ದಾರೆಂಬುದನ್ನೂ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಮಹತ್ವದ, ನೆರೆಯ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಸಾಹಿತಿಮ ಇತರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃತಿಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕು ಕಾಣುವಂಥ ದಿನಗಳು ಬೇಗ ಬರಲೆಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಕನ್ನಡ ಆವೃತ್ತಿಯ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ನೆರವಾಗಿರುವ ಮಹನೀಯರ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವುದು ತುಂಬ ಸಂತೋಷದ ಸಂಗತಿ.

ಮರಾಠಿ ಬಗೆಗಿನ ನನ್ನ ಪರಿಚ್ಛಾನ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರ್ಯಾತ್ಮಕ (functional)ವಾಗಿರುವಂಥದು. ಈ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನೆರವಾಗಿರುವವರು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಜೈನಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿರುವ ಡಾ. ಪಿ. ಬಿ. ಬಡಿಗೇರ್ ಅವರು. ಬೇಸರಿಸದ ಅನೇಕ ದಿವಸಗಳವರೆಗೆ, ಘಂಟೆಗಟ್ಟಲೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಕುಳಿತು ಅನುವಾದಿಸುವಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಅನುವಾದಿಸಿದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸುವಲ್ಲಿ ಅಮೂಲ್ಯ ನೆರವು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆ ಸಹಾಯಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡ ಆವೃತ್ತಿಯ ಗುಣಮಟ್ಟ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಉತ್ತಮಗೊಂಡಿದೆ. ಅವರ ಈ ಉಪಕಾರವನ್ನು ನಾನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ನೆನೆಯುತ್ತೇನೆ.

ಅನುವಾದಕಾರ್ಯ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡು, ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಅಚ್ಚಿನ ಮನೆಗೆ ಹೋದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ನಾನು ಜೋಶಿಯವರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದೆ. ಆಗ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಅರ್ಪಿಸುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ನಾನು ಹೊಂದಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದರೆ, ಇದನ್ನು ಡಾ. ಹಾ.ಮಾ. ನಾಯಕ ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದಿರುವುದಾಗಿಯೂ, ಈ ವಿಚಾರ ನನಗೂ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾದರೆ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿರುವ ಪತ್ರವನ್ನು ಡಾ. ನಾಯಕರಿಗೆ ತಲುಪಿಸ ಬೇಕೆಂದೂ ತಿಳಿಸಿದರು. ಜೋಶಿಯವರು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಇತರ ಭಾಷಾ ಆವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ - ಉದಾ: ಶ್ರೀ ಕೊತ್ತಮಂಗಲಂ ಸುಬ್ಬು ಶ್ರೀ ಯಶಪಾಲ್ ಜೈನ್ ಇತ್ಯಾದಿ - ಅರ್ಪಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಭಾವತಃ ಸಂತೋಚಿತೀಲರಾದ ಡಾ. ಹಾ.ಮಾ.ನಾ. ಅವರು ಬಹುಶಃ ಇದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಲಾರರೆಂಬ ಅಳುಕು ಇದ್ದರೂ ಈ ಆಸೆ ಈಡೇರಿದರೆ ನನ್ನ ಸಂತೋಷ ಸಂಭ್ರಮಗಳೂ ನೂರ್ಮಡಿಯಾಗುವ ಸಂಭವವನ್ನು ನೆನೆದು, ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಲುಪಿಸಿದೆ. ಮೊದಮೊದಲು ಬೇಡವೆಂದರೂ ಕೊನೆಗೆ ನನ್ನ ಒತ್ತಾಯವನ್ನೂ, ಜೋಶಿಯವರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನೂ ಮನ್ನಿಸಿದರು. ನನ್ನ ಒತ್ತಾಯಕ್ಕಿಂತ ಜೋಶಿಯವರ ಬಗೆಗಿನ ವಿಶ್ವಾಸ ಆದರಗಳು ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕರಗಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವರ ಈ ಒಪ್ಪಿಗೆಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ನಾನು ಪತ್ರ ಬರೆಯುವ ಮೊದಲೇ ೩೦-೧೦-೧೯೭೪ರ

ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಜೋಶಿಯವರು ನನಗೆ ಹೀಗೆ ಬರೆದರು : "I am very glad to receive Dr. H.M. Nayak's consent for the dedication of my book to him. He writes in his letter of 28-10-1974: 'I was very much moved by your love and affection. You can dedicate your book to me, if you like to do so.'" ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ , ಜೋಶಿಯವರೇ ಅರ್ಪಣ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನೂ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಅದನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಅನುವಾದಿಸಿ ಅಚ್ಚಿಸಿದ್ದೇನೆ ಉದಾರ ಹೃದಯದಿಂದ ಇಂಥದೊಂದು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಡಾ. ಹಾ.ಮಾ.ನಾ. ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ನನಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಎಲ್ಲ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿ, ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸಿರುವ ಜೋಶಿಯವರ ಅಳಿಯಂದಿರಾದ ಡಾ. ಸುಬ್ಬಯ್ಯ ಅವರಿಗೂ, ಅವರ ಪತ್ನಿ ಹಾಗೂ ಜೋಶಿಯವರ ಪ್ರೀತಿಯ ಪುತ್ರಿ ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜ್ಯಶ್ರೀ ಅವರಿಗೂ ನನ್ನ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸ ಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ಪ್ರಧಾನ್ ಗುರುದತ್ತ

ಆರಿಕೆ

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಕೊಲ್ಹಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾಗಲ್ ತಹಸೀಲ್‌ನಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಊರು ಮುರುಗೂಡ್. ನಾನು ಈ ಮುರುಗೂಡಿನ ನಿವಾಸಿ. ೨೩ ಜನವರಿ ೧೯೨೦ರಂದು ನಾನು ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಈ ಅವಧಿ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಮಣದ ಅವಧಿಯೇ ಆಗಿತ್ತು. ತಿಲಕ್‌ಯುಗ ಮುಗಿದು, ಗಾಂಧೀಯುಗ ಆರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಜನಮಾನಸದ ಮೇಲೆ ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಧಾರೆಯ ಸಂವೋಹನ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಉಳಿದೇ ಇತ್ತು. ಆ ನವಯುಗದ ಸವಾಲು ಇತರರಂತೆ ನನ್ನ ಆಂತರ್ಯವನ್ನೂ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿತು; ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಲ್ಪನಾತರಂಗಗಳು ಎದ್ದುವು. ಆಶೆ-ಆಕಾಂಕ್ಷೆ-ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಗಳಿಂದ ಹೃದಯ ತುಂಬಿಹೋಯಿತು. ಆದರೆ ಕೈಲಾದದ್ದು ಮಾತ್ರ ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ. ನನ್ನ ಇತಿಮಿತಿಗಳ ಅರಿವು ಸದಾಕಾಲವೂ ಜಾಗೃತವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ದುಃಖವುಂಟಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದೇನೋ ನಿಜ. ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ.

ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಹೆಸರು ನನ್ನ ಕಿವಿಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ನನ್ನ ತಂದೆ, ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ 'ಕೇಸರಿ' ಪತ್ರಿಕೆಯ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ವಾಚಕರಾಗಿದ್ದುದು. 'ಕೇಸರಿ'ಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಉಲ್ಲೇಖ ಮತ್ತು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು - ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವರನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ. ಹೀಗಾಗಿ, ನನ್ನ ತಂದೆಯವರ ಬಾಯಿಂದ ಅನೇಕ ಸಲ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಹೆಸರು ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಇತ್ತ, ಕೊಲ್ಹಾಪುರವಾದರೋ ಒಂದು ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು. ಕಾಗಲ್ ಅದರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಜಹಗೀರು. ರಾಜಕೀಯ ಚೈತನ್ಯದ ಅಭಾವವೇ ಅಲ್ಲಿ ಶಾಂತವಿಡುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಬಡ ಪುರೋಹಿತನ ಮಗನಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ದರ್ಶನವಾಗುವ ಸಂಭವ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಇಲ್ಲವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಬಹುಶಃ ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿಯೇ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಹೆಸರಿನ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಪ್ರಭಾವ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಬಲವಾಗಿಯೇ ಉಂಟಾಯಿತು. ಅನಂತರ ವಾಯಿಯ ಪ್ರಾಜ್ಞ ಪಾಠಶಾಲೆಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡೆ. ಆ ಸಂಸ್ಥೆ ಸರ್ಕಾರದ ರೋಷಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿಹೋಯಿತು. ಮುಂದೆ ನನ್ನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ನಾನು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ನನ್ನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ಶ್ರೀ ಹರಿ ಮೋರೇಶ್ವರ ಜೋಶಿಯವರ (ಹಿಂದೂಮೈ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಮುಖಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದ 'ಲೋಕಶಕ್ತಿ'ಯ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರು) ಮನೆಗೆ ಬಂದೆ. ನನ್ನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನವರಿಂದಾಗಿ ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯದ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಪರಿಚಯವಾಗತೊಡಗಿತು. ಹೊಸ ಕ್ಷಿಪಿಜಗಳು ನನ್ನೆದುರು ಮೂಡಿದವು. ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ, ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ

ಚಾಲನೆ ದೊರೆಯಿತು. ಹಿರಿಯ ನಾಯಕರನ್ನು ಕಾಣುವ, ಅವರ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಕೇಳುವ ಅವಕಾಶಗಳು ದೊರೆತವು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ದರ್ಶನವೂ ಲಭ್ಯವಾಯಿತು. ಒಂದು ಬಗೆಯ ಕೃತಾರ್ಥತೆಯ ಅನುಭವ ನನಗುಂಟಾಯಿತು.

ಆದರೆ, ಕೃತಾರ್ಥತೆಯ ಈ ಭಾವನೆ ಬಹಳ ಕಾಲದವರೆಗೆ ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ ಹೋಯಿತು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಬಗೆಗಿನ ಪಕ್ಷಪಾತದ ವಾತಾವರಣವೇ ಇದ್ದಾಗಲೂ ನಾನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ವಯಂಸೇವಕ ಸಂಘದ ಸ್ವಯಂಸೇವಕನೂ, ಕಾರ್ಯಕರ್ತನೂ ಆದೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಗೆಗಿನ ಭಕ್ತಿ ಇಳಿಮುಖವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ, ಆಶ್ಚರ್ಯದ ವಿಷಯವೆಂದರೆ, ಆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಗೆಗಿನ ಆಕರ್ಷಣೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಹೋದದ್ದು.

ಕೆಲಕಾಲಾನಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ವಯಂಸೇವಕ ಸಂಘದ ಬಗ್ಗೆ ವಿರಕ್ತಿ ಮೂಡಿತು. 'ಜನ್ಮಪೂರ್ವತ ಸಂಘಟನೆಯನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿರು; ಪೂರ್ಣ ಸಿದ್ಧತೆಯಾಗುವವರೆಗೂ ಯಾವುದೇ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಡಬೇಡ' ಎಂಬುದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ವಯಂಸೇವಕ ಸಂಘದ ನೀತಿಯಾಗಿತ್ತು. ನಾನಾದರೋ ದೃಢವಾದ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡಬಯಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಸಂಘದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತೊರೆದು, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನತ್ತ ಹರಿಯತೊಡಗಿತು. ಈ ಬದಲಾವಣೆ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸಿನ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಗ್ಗೆ ಆಕರ್ಷಣೆ ಇದ್ದೇ ಇತ್ತು; ಅದು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪೈಚ್‌ಪುರದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ನಾನು ಸ್ವಯಂಸೇವಕನಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ವಯಂಸೇವಕ ಸಂಘದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥ ತುಣುಕನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸ್ವಯಂಸೇವಕನೆಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸಲು ಆ ಸಮಯದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಮುಂದಾಳುಗಳು ಸಿದ್ಧರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪರಿಣಾಮತಃ ಅವರೊಡನೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಜಗಳವಾಡಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಸ್ವಯಂಸೇವಕ ತಂಡವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ನಾನು ಯಶಸ್ವಿಯಾದೆ. ಗಾಂಧೀಜಿ, ನೆಹರೂ, ಅಬ್ದುಲ್ ಗಫಾರ್‌ಖಾನ್ ಮೊದಲಾದ ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಯಕರನ್ನು ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ಅಧಿವೇಶನವೊಂದರಲ್ಲಿ ನಾನು ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡಿದೆ.

ಮೈಕ್ರೋಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣನಾದ ತರುವಾಯ ಇತರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಂತೆ ನಾನೂ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೊಡನೆ ಯಾವುದೇ ವಿಶೇಷ ಸಂಬಂಧ ಸಂಪರ್ಕ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದೇನೋ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ....

ನನ್ನ ಬದುಕಿನ ಗುರುವಾದ ದಿವಂಗತ ನರಹರ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಉರುಫ್ ನಾನಾ ಆಲವಳಿಯವರ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ನಾನು ವರ್ಧಾಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿದೆ. ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಆ ಮಹಾ ಕುಟುಂಬದ ಸದಸ್ಯನೂ ಆದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ, ನನ್ನ ಜೀವನದ ದಿಕ್ಕೇ ಬದಲಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ನಾನೆಂದೂ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡಲಿಲ್ಲ. ೧೯೪೬ರಲ್ಲಿ ನಾನು ವರ್ಧಾದಿಂದ ಪುಣೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದೆ. ಅಂದರೆ, ಸುಮಾರು ಎಂಟು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ವರ್ಧಾಕ್ಕೂ ನನಗೂ 'ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೂ, ನೇರವೂ ಆದ ಸಂಬಂಧ ಏರ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. 'ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ' ಎಂದು ಹೇಳಲು ಕಾರಣ ಇಷ್ಟ ಮುಂದೆ ನಾನು

ವರ್ಧಾದಲ್ಲಿ ಇರದಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೊಡನೆ ಹಾಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಂತೂ ಈ ಸಂಪರ್ಕ ಮತ್ತಷ್ಟು ಹದಿನೆಂಟು, ದೃಢತರವೂ ಆಯಿತು. ಇಷ್ಟಾದರೂ, ಇಂದು ನಾನು ವರ್ಧಾ ನಿವಾಸಿಯಲ್ಲ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಇಂದು ನನಗೂ ವರ್ಧಾಕ್ಕೂ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಆ ಎಂಟು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ನಾನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವರ್ಧಾದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸುಮಾರು ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಯರವತಾ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದೆ; ಹಿಂದೀ-ಉರ್ದೂ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ವರ್ಷ ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿದ್ದೆ, ಹೀಗಾಗಿ ಐದು ವರ್ಷ ಮಾತ್ರ ನಾನು ವರ್ಧಾದಲ್ಲಿದ್ದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಐದು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕಡೆಯ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ವಿಶೇಷ ಸಂಪರ್ಕ ನನಗೆ ದೊರೆಯಿತು. ಏಕೆಂದರೆ, ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹಿಂದೂಸ್ತಾನೀ ಪ್ರಚಾರ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು; ನಾನೂ ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಕಾರ್ಯನಿಮಿತ್ತ ನಾನು ಅವರ ಬಳಿ ಬಂದು ಹೋಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ; ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೊಡನೆ ಉಂಟಾಗಿದ್ದ ಯಾವತ್ತೂ ಸಂಪರ್ಕ ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರ ಮೂಲಕವೇ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ, ನಾನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸೇವಾಗ್ರಾಮ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿರದೆ ಶ್ರೀ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರ ಕಾಕಾವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದು ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದುದು. ಹೀಗಾಗಿ, ಪಶ್ಚಿಮ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೂ ನನಗೂ ಸಂಬಂಧ ಏರ್ಪಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಆ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಕೆಲವು ಹಿರಿ-ಕಿರಿಯ ಸಂಗತಿಗಳು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದವು; ಅರಿತೋ-ಅರಿಯದೆಯೋ ಅವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮನಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೆ, ಆ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ದಿನಚರಿಯಂಥ ಈ ಕಿರುಹೊತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಘಟನೆಗಳ ನೆನಪು ಇಂದಿಗೂ ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ಉಳಿದಿದೆಯೋ, ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಬಳಿಕವೂ ಯಾವುದರ ಪ್ರವಾಹ ಅಳಿದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾವುದರ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗುರುತು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದೆನೋ ಹಾಗೂ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕಾಗದ-ಪತ್ರಗಳು ನನ್ನ ಬಳಿ ಇವೆಯೋ ಅಂಥ ಸಂಗತಿಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ.

ಒಮ್ಮೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಗ್ಗೆ ಅನ್ಯಮನಸ್ಕತೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ವಿದ್ವೇಷವನ್ನೂ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ನಾನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪರಮಭಕ್ತ ಹೇಗಾದೆನೆಂಬುದರ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು! ಆದರೆ, ನನ್ನ ಮನೋವ್ಯಾಪಾರಗಳ ದಿನಚರಿಯನ್ನು ಬರೆದಿಡುವ ಅಭ್ಯಾಸ ನನಗಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈಚೆಗೆ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ದಿನಚರಿಯನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದೇನಾದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಕೇವಲ ಘಟನೆಗಳನ್ನೇ ಆಧಾರವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಯಾರಾದರೂ ಬನ್ನ ಮನೋವಿಕಾಸದ ಸುಸಂಬಂಧ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ರಚಿಸುವುದು ಬಹುಶಃ ಮನೋವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದು. ಇಂಥ ಕಾರ್ಯ ನನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ನನಗೆ ಅನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲವು ಮಸುಕುಮಸುಕಾದ ಚಿತ್ರಗಳು

ಇಂದೂ ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳ ಮುಂದೆ ಹಾದು ಹೋಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ; ಅವುಗಳಿಂದಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಗೆಗಿನ ನನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ಭಾವನೆ ಪುಷ್ಟವಾಗುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದೆ.

ಒಮ್ಮೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪರ್ಣಕುಟಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಪ್ರಚಾರ ಸಮಿತಿಯ ಸಭೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಮೇಜು-ಕುರ್ಚಿಗಳು ಎಲ್ಲಿದ್ದ ಬಂದಾವು ? ಸಾರಿಸಿದ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಚಾಪೆಯನ್ನು ಹಾಸಿಕೊಂಡು ಶ್ರೀ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್, ಪಂಡಿತ್ ಸುಂದರ್‌ಲಾಲ್, ಡಾ. ತಾರಾಚಂದ್, ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ್ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಮನ್ ನಾರಾಯಣ ಅಗ್ರವಾಲ್ ಮೊದಲಾದ ಸದಸ್ಯರೆಲ್ಲ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ಸಭೆ ಮುಗಿದ ಕೂಡಲೆ ಮೌಲಾನಾ ಅಬುಲ್ ಕಲಾಮ್ ಆಜಾದ್ ಅವರು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಲು ಬರುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ಸಭೆ ಇನ್ನೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ತಮ್ಮ ಜಾಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅವರು ಒಂದು ಕುರ್ಚಿಯನ್ನು ತೆರಿಸಿದರು; ತಾವೇ ಎದ್ದು ಹೋಗಿ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ತಿವಟಿಗೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಮಣ್ಣಿನ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಕುಡಿಕೆಯನ್ನು ಇರಿಸಿದರು. ಅವರೇನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂಬುದರ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ನಮಗೆ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ, ನಮ್ಮಲ್ಲೆಲ್ಲಬ್ಬರು, “ಬಾಪೂಜಿ, ಇದೇನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೀರಿ ?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ನಗುತ್ತ ಹೇಳಿದರು : “ಮೌಲಾನಾ ಸಾಹೇಬರು ಬರಲಿದ್ದಾರಲ್ಲವೆ ? ಅವರಿಗೆ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗಾಗಿ ಈ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ”.

“ಆ ಮಣ್ಣಿನ ಕುಡಿಕೆ ಏತಕ್ಕೆ?” ಎಂದು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದರು.

“ಓ ! ಅದರ ವಿಚಾರ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದೀರಾ ? ಅದು ಆಶ್ಚರ್ಯವೇ;”- ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮನಬಿಚ್ಚಿ ನಗುತ್ತ ಹೇಳಿದರು: “ಏಕೆ ? ಹೇಗಿದೆ ನನ್ನ ಕಲ್ಪನೆ ?”

ಮೌಲಾನಾರವರ ಧೂಮಪಾನದ ಪ್ರಬಲ ಚಟದ ಪರಿಚಯವಿದ್ದವರಿಗೆ ಈ ‘ಆಶ್ಚರ್ಯವೇ’ನ ರಹಸ್ಯ ಕೂಡಲೇ ಅರಿವಾಯಿತು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಒಮ್ಮೆ ತಮ್ಮವರೆಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ, ಅವರ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಸುಖ-ಸೌಕರ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಎಷ್ಟು ಗಮನ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದು, ಅವರೊಂದಿಗೆ ನಿಕಟ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದುವ ಅವಕಾಶ ದೊರೆತಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಗೊತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸುತ್ತಲೂ ವಿಭಿನ್ನ ಧರ್ಮ, ಜಾತಿ, ವರ್ಣ ಹಾಗೂ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಧೀರರೂ, ಪ್ರತಿಭಾವಂತರೂ, ತೇಜಸ್ವಿಗಳೂ ಆದ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರು ನೆರೆಯಲು ಕಾರಣರಾದರು.

ಜವಾಹರ್‌ಲಾಲ್ ನೆಹರೂ ಅವರ ಈ ಚಿತ್ತವನ್ನು ನೋಡಿ :

ಗುರುವಿನ ಪಾದಗಳ ಬಳಿ ಕುಳಿತು ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಿರುವ ವಿನೀತ ಶಿಷ್ಯನೋ, ತನ್ನ ಆರಾಧ್ಯ ದೇವತೆಯ ಎದುರು ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಕುಳಿತಿರುವ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಭಕ್ತನೋ ಎಂಬಂತೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಎದುರಿಗೆ ವಿನಮ್ರ ಭಾವದಿಂದ ಮಂಡಿಯೂರಿ ಕುಳಿತಿರುವ ನೆಹರೂ ಅವರನ್ನು ನಾನು ಅನೇಕ ಸಲ ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಹೊರಗಣ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಿಂಹದಂತೆ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಈ ನರಸಿಂಹ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪರ್ಣಕುಟಿಯನ್ನು ಘೋಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಸಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಮೇಕೆಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಸೌಮ್ಯವೂ, ನಮ್ರವೂ ಆಗಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ದೈನ್ಯ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ವರುಷಗಳ

ತರುವಾಯ ತವರಿಗೆ ಬಂದ ಕುಲವಧುವಿನ ಶಾಲೀನತೆ ಅದರಲ್ಲಿರುತ್ತಿತ್ತು. ರಣಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ, ತಂದೆಯ ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಮಿಸಲು ಬಂದಿರುವ ಧೀರ ಬಾಲಕನ ಮರ್ಯಾದಾಶೀಲತೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ನೆಹರೂ ಅವರು ಸಿಗರೇಟು ಸೇದುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಎದುರಿಗೆ ಅವರು ಸಿಗರೇಟು ಸೇದಿದ್ದನ್ನು ನಾನೆಂದೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ.

ಒಮ್ಮೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೊಡನೆ ಚರ್ಚಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ನೆಹರೂ ಅವರು ಸೇವಾಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೊಡನೆ ಮಾತುಕತೆ ನಡೆಸಿ ಅವರು ಪರ್ಣಾಕುಟಿಯ ವರಾಂಡಕ್ಕೆ ಬಂದೊಡನೆಯೇ ಪತ್ರಿಕಾ ವರದಿಗಾರರಲ್ಲೊಬ್ಬರು ಅವರಿಗೆ ಸಿಗರೇಟನ್ನು ಕೊಡಲು ಮುಂದೆ ಬಂದರು. ಆಗ ನೆಹರೂ ಅವರು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಕೋಣೆಯ ಕಿಟಕಿಯತ್ತ ಬೆರಳುಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿ ಮೂಗಿನ ಮೇಲೆ ಬೆರಳಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಸಿಗರೇಟನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. “ಎಂಥ ಮೂರ್ಖನಯ್ಯ ನೀನು ! ಈ ವೃದ್ಧ ತಂದೆ ಇಷ್ಟು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ನಾನು ಸಿಗರೇಟನ್ನು ಸೇದಲೆ ?” ಎಂದು ಹೇಳುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು.

ಆಗಿನ ಅವರ ಭಾವ ಹಾಗೂ ಮೂಗಿನ ಮೇಲೆ ಬೆರಳಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಆ ಭಂಗಿ ಇಂದೂ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿನ ಮುಂದೆ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ.

ಪರಚುರೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮಾಡಿದ ಆ ಸೇವೆ !

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಾಗಿದ್ದ ಪರಚುರೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳು ಕುಷ್ಠ ರೋಗಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಿ, ಬಾಳಿನ ಬಗ್ಗೆ ಬೇಸತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಬಾಳನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಲೆಂದೇ ಅವರು ಹರಿದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಜಲಸಮಾಧಿ ಹೊಂದಬೇಕೆಂಬುದು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಇಚ್ಛೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ, ಅವರಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಕಾಗದ ಬರೆದು ಆ ವಿಚಾರದತ್ತಣಿಂದ ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿದರು; ಅವರನ್ನು ಸೇವಾಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡರು. ಹರಿದ್ವಾರದಿಂದ ಸೇವಾ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ೨೬ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೯೩೯ರಂದು ಅವರು ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿನ ನಮ್ಮ ಹರಿಜನ ನಿವಾಸದಲ್ಲಿ ತಂಗಿದ್ದರು. ಪಂಡಿತ ವಿಯೋಗಿ ಹರಿಯವರ ಸೂಚನೆಯ ಮೇರೆಗೆ, ನಾನೂ ಒಬ್ಬ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯನೆಂಬ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ, ನಾನು ಅವರನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದೆ. ವಿರೂಪಗೊಂಡಿದ್ದ ಆಗಿನ ಅವರ ಶರೀರವನ್ನು ಕಂಡು ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಮೈಮೇಲೆ ಮುಳ್ಳುಳು ಮೂಡಿದಂತಾಗಿತ್ತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಆಕಾರಣವಾಗಿ ಅವರ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಎಂದೆನಿಸಿತು. ಆದರೆ, ಸೇವಾಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೋದ ತರುವಾಯ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೇ ಸ್ವತಃ ಪರಚುರೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳಿಗೆ ಮಾಲೀಶ್ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡಾಗ, ಆಶ್ಚರ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಇತರ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳ ಸೇವೆ ಮಾಡುವ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೂ ಅಥವಾ ತಾವೇ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೂ ಅವರ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳದೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೇ ಸ್ವತಃ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಭಾವನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೇ ನಾಚಿಕೆಯಾಯಿತು. ನಿರ್ಭಯವಾಗಿಯೂ, ಮಮತೆಯಿಂದಲೂ ರೋಗಿಗಳ ಶುಶ್ರೂಷೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಾತ್ಮ

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಆದರ ನೂರ್ಮಡಿಯಾಯಿತು.

ಸೇವಾಗ್ರಾಮದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಗಡಿನಾಡಿನ ಗಾಂಧಿ !

ಗಡಿನಾಡಿನ ಗಾಂಧಿ ಅಬ್ದುಲ್ ಗಫಾರ್ ಖಾನರ ನೆನಪಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಅನೇಕಾನೇಕ ಭಾವನೆಗಳಿಂದ ನನ್ನ ಹೃದಯ ತುಂಬಿಬರುತ್ತದೆ ; ಎದೆಯಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರ ತಳಮಳ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. “ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಲಭ್ಯವಾಯಿತು; ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೆ ಪಾಕೀಸ್ತಾನ ದೊರೆಯಿತು; ಆದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದ ಈ ನಿರ್ಭೀತ ವೀರನಿಗೆ, ಈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಿಂಹನಿಗೆ ದೊರೆತುದಾದರೂ ಏನು ? ಪಾಕೀಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸ ! ಅತ್ಯಂತ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯದ ಹಾಗೂ ನಾಚಿಕೆಗೇಡಿನ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಈ ಆದರಣೀಯ ನಾಯಕನನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾವೇನೂ ಮಾಡಲಾರದೆ ಹೋದುದು. ಎಂಥ ಅಸಹಾಯಕತೆ ! ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಎಂಥ ವಿಡಂಬನೆ !” ಎಂಬೆಲ್ಲ ಯೋಚನೆಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಕಾಡತೊಡಗುತ್ತವೆ.

ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಗಡಿನಾಡು ಗಾಂಧಿಯವರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಪರಿಚಯ ನನಗೆ ಇರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಸೇವಾಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ-ಬಂದು ಮಾಡುವಾಗ ನಾನು ಅವರನ್ನು ಅನೇಕ ಸಲ ನೋಡಿದ್ದೆ. ವರ್ಧಾ-ಸೇವಾಗ್ರಾಮ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ಗಾಳಿಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೆಚ್ಚಿದಂತಿದ್ದ ಆ ಮಜಬೂತಾದ ಮೈಕಟ್ಟಿನ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಂಸಖಂಡಗಳೆಲ್ಲ ಕ್ಷೀಣಿಸಿ ಒಣಗಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದುದರಿಂದ ತುಂಬ ಸಣಕಲಾಗಿರಿಯೂ ಎಂದಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಎತ್ತರವಾಗಿರಿಯೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನೇಕ ಸಲ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೊಡನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡೇ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅವರನ್ನು ನಾನು ಕಂಡಿದ್ದೆ. ಈ ಇಬ್ಬರ ನಡುವಣ ಶಾರೀರಕ ಅಂತರದ ಚಿತ್ರ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದಂತಿದೆ. ಶಾರೀರಕವಾಗಿ ಅಷ್ಟೊಂದು ಅಂತರ ಇದ್ದರೂ, ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ-ಹಿಮಾಲಯದಂತೆ ವಿಶಾಲವೂ ಉತ್ತಂಗವೂ ಆಗಿ-ಇದ್ದರು. ಗಡಿನಾಡು ಗಾಂಧಿಯವರ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಸೌಮ್ಯ ತೇಜೋ ವಲಯವಿದ್ದಿತ್ತು ; ಶಿಶುಸುಲಭ ಮುಗ್ಧಸ್ಥಿತದ ವಿಲಾಸವನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಈ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಹಾಭಯಂಕರರೂ, ಕ್ರೂರರೂ ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿರುವ ಪರ್ಣಾಣರ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯೇ ಮೂಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಮಾರ್ಗದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಗೊಂಡ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದಾಗ ಯಾವುದೋ ಪುನೀತ ಕಾರ್ಯವನ್ನೆಸಗಿದಂಥ ಧನ್ಯತೆಯ ಭಾವ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಆ ಅಶ್ರುಪೂರ್ಣ ನೇತ್ರಗಳು !

೩೦ ನವೆಂಬರ್ ೧೯೪೫ರ ನನ್ನ ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಾಣಿಸಿರುವ ವರ್ಣನೆ ಲಿಖಿಬದ್ಧವಾಗಿದೆ :

“ಇಂದು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ‘ಅಂಚೆ-ರೈಲಿ’ನಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕಲ್ಕತ್ತೆಗೆ ಹೊರಟುಹೋದರು. ನಡುವೆ ಸುಮಾರು ಐದು-ಹತ್ತು ನಿಮಿಷಗಳವರೆಗೆ ಅವರು ಮಹಿಳಾ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ತಂಗಿದ್ದರು. ಚಿಕ್ಕ-ಪುಟ್ಟ ಹುಡುಗಿಯರು ‘ಗರಬಾ’ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದರು. ತರುವಾಯ ಆಶ್ರಮದ ಹುಡುಗಿಯರೇ ನೂತಿದ್ದ ನೂಲಿನಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ್ದ ಬಿಳಿಯ ಸೀರೆಯೊಂದನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಲಾಯಿತು.

ವಾಸ್ತವವಾಗಿ, ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವೂ ಅವರ ಹುಟ್ಟುಹಬ್ಬದಂದು ಅವರಿಗೆ ಇಂಥ ಸೀರೆಯೊಂದನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ, ಈ ವರ್ಷ ತಮ್ಮ ಹುಟ್ಟುಹಬ್ಬದಂದು ಅವರು ಇಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಡೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಸೀರೆಯನ್ನು ಕೈಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಅವರಿಗೆ ಹೃದಯ ತುಂಬಿ ಬಂದಂತೆ ಆಯಿತು. ಅವರ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಪಳಪಳನೆ ಕಣ್ಣೀರ ಹನಿಗಳು ತೊಟ್ಟಿಕ್ಕಿದುವು. ಕಛೇರ ಸಂಯಮದಿಂದ ತಮ್ಮೆಲ್ಲ ದುಃಖವನ್ನೂ ನುಂಗಿಕೊಂಡು ಉದಾಸಪೂರ್ಣ ನಗೆಯೊಂದನ್ನು ಅವರು ಬೀರದೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ, ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೆಲ್ಲ ಅತ್ತೇಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಇಷ್ಟೊಂದು ವಿಚಲಿತರಾಗಲು ಕಾರಣವೇನು ? ಜೀವನದ ಜೊತೆಗಾತಿಯಾಗಿದ್ದ ಕಸ್ತೂರ್ ಬಾ ಅವರ ನೆನಪು ನುಗ್ಗಿ ಬಂದಿರಬಹುದು ; ಏಕೆಂದರೆ, ಬಾ ಅವರಿಗೆಂದೇ ಷಹೀದಾ ಆಶ್ರಮದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯಾದ ಆ ಸೀರೆಯನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಸೀರೆಯನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ಗುಂಡಾಗಳ ಪಾಶವಿಕ ಅತ್ಯಾಚಾರಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಿದ್ದ ಬಂಗಾಳದ ಸಹಸ್ರಾರು ಮಂದಿ ಅಭಾಗಿನೀ ಮಹಿಳೆಯರ ನೆನಪಾಗಿದ್ದಿರಲೂಬಹುದು. ಈಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳ ಹಿಂದೆ ತಾನೇ ಅವರು 'ನನ್ನೆದೆಯಲ್ಲಿ ಜ್ವಾಲೆ ಭುಗಿಲೆದ್ದಿದೆ' ಎಂದಿದ್ದರು. ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲೂ ಜನತೆಯಲ್ಲೂ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಅವರು ಒಳಗಿಂದೊಳಗೇ ದಹಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ವಷ್ಟೆ ?

ಇಷ್ಟೊಂದು ದುಃಖಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮುಖವನ್ನು ನಾನೆಂದೂ ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಆ ಅಶ್ರುಪೂರ್ಣ ನೇತ್ರಗಳು ಇಂದೂ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಮರೆಯಾಗಿಲ್ಲ.

ಒಂದಲ್ಲ ಎರಡಲ್ಲ, ಇಂಥ ಅನೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ-ಪ್ರಸಂಗಗಳ ಇಣಕುನೋಟಗಳು ಸೇವಾಗ್ರಾಮದ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆದರೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಇಡಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರ ಆಗ ನನಗೆ ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಸ್ಮೃತಿಷುಬ್ದದಲ್ಲಿ ಅಂಕಿತಗೊಂಡಿದ್ದ ಹಾಗೂ ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿದ್ದ ಕೆಲವೊಂದು ಘಟನೆಗಳ ಶಬ್ದಚಿತ್ರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನಂಥ ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಂಥ ವಿಭೂತಿಪುರುಷರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇತರರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಾಧಾರಣವೆನ್ನಬಹುದಾದ ಹಾಗೂ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತರುವುದರ ಔಚಿತ್ಯವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ನನಗಿಲ್ಲ. ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೊಂದು ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೩೨ರಲ್ಲಿ ಈ ಕಿರುಹೊತ್ತಿಗೆಯ ಮೊದಲ ಆವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ. ಮರಾಠಿ ಓದುಗರು ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶಕರು ಇದಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ನೀಡಿದರು. ಅನಂತರ ೧೯೬೧ರಲ್ಲಿ ಇದರ ಎರಡನೆಯ ಆವೃತ್ತಿ ಜೋಶಿ ಮತ್ತು ಲೋಖಂಡೇ ಪ್ರಕಾಶನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಕ ಹೊರಬಂದಿತು. ಆಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಘಟನೆಗಳು ಮೊದಲ ಆವೃತ್ತಿಯ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ತರುವಾಯ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದವಾಗಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಘಟನೆಗಳ ನಾಮಮಾತ್ರ ಉಲ್ಲೇಖ ಮೊದಲ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿತ್ತು. ಇಂಥ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಬರೆಯಲಾಯಿತು.

ಅನಂತರ ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಹಿಂದೀ, ಗುಜರಾತಿ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾಂತರಗಳು ಪ್ರಕಟವಾದುವು.

ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೀ ಪರೀಕ್ಷೆಯೊಂದಕ್ಕೆ ಇದರ ಹಿಂದೀ ಆವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕವಾಗಿ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಹಿಂದೀ ಅನುವಾದದ ಎರಡನೆಯ ಆವೃತ್ತಿಯೂ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಗುಜರಾತಿ ಅನುವಾದಕ್ಕೆ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಒಂದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಬಹುಮಾನವನ್ನು (ಅನುವಾದಕರಿಗೆ) ಕೊಟ್ಟಿತು. ಇದೂ ಎರಡನೆಯ ಆವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾಂತರದ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತ ಮುಂಬಯಿಯ 'ಟೈಮ್ಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ' ಪತ್ರಿಕೆ ೧೨-೧-೧೯೬೯ರ ತನ್ನ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಬರೆಯಿತು: "When some one takes up the task of writing an account of Bapu as Bapu and not as a political leader it is books like this—based on the personal experience of people who knew him and worked for him—that will form the source material. Originally written in Marathi by translating it into English and making it available to a large public a distinct service has been rendered to those who are interested in knowing Bapu."

ಇದರ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಶ್ರೀ ಮೊ. ಹೈನ್ . ಷಹಾಣೆ ಅವರಿಗೆ ಸಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದು. ಅವರು ನನ್ನ ಮೇಲಿನ ಸ್ನೇಹ ವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾಂತರವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದರು. ಅವರು ಹಾಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ, ಬಹುಶಃ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳ ನಾಲ್ಕು ಗೋಡೆಗಳ ನಡುವೆಯೇ ಇದು ಅಡಗಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಜಾಗತಿಕ ಪ್ರಾಚುರ್ಯವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ವಂದನೆಗಳು.

ಇದು ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಮೂರನೆಯ ಆವೃತ್ತಿ. ಈ ಮೊದಲಿನ ಎಲ್ಲ ಆವೃತ್ತಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿ ಈ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿತವಾಗಿದೆ. (ಹಿಂದಿ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಆವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲೂ ಕೆಲವೊಂದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸೇರಿಸಿದ್ದೆ.) ಗಾಂಧೀ ಜನ್ಮ ಶತಾಬ್ದಿಯ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಇದರ ಮೂರನೆಯ ಆವೃತ್ತಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಸುಯೋಗ ಲಭ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದು ನನಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದೆ.

ಗಾಂಧೀ ಪುಣ್ಯತಿಥಿ ೧೯೭೦

ಶ್ರೀ ರಘುವಂಶ

ಪುಣೆ ೪

ಶ್ರೀಪಾದ ಜೋಶಿ

ವಿಶುದ್ಧ ಲೋಕಸಂಗ್ರಹದ ಮಾದರಿ

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಜೀವನ, ಅವರ ಜೀವನ-ಕಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಅವರ ಆತ್ಮ-ಬಲಿದಾನ— ಈ ಮೂರೂ ಸಂಗತಿಗಳು ಅನಂತಮುಖವನ್ನುಳ್ಳ ರತ್ನದಂತಿವೆ. ಮುಂಬರುವ ತಲೆಮಾರುಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಅವುಗಳನ್ನು ಒರೆ ಹಚ್ಚಬಲ್ಲವು. ಇಂದಿನ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯ ಕೇವಲ ಪರಿಶೀಲನಾತ್ಮಕ ಸ್ವರೂಪದ್ದು. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅದೆಷ್ಟು ವಿಧದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಿಂದ ಮಾಡಬಹುದೆಂದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಸಹವಾಸ ದೊರೆದಿದ್ದಂಥ ಎಲ್ಲ ಸಮಕಾಲೀನ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಸ್ವತಃ ಅಥವಾ ಇತರರ ಮೂಲಕ ಪೋಷಿಸಿದ ಇದ್ದಂಥ ಅಥವಾ ಕೊಪ್ಪುಪ್ಪು ನೇರ ಅನುಭವವನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಇದ್ದಂಥ ಮಾನವ ಜೀವನದ—ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ—ಯಾವೊಂದು ಮುಖವೂ ಇಲ್ಲ. ಲಕ್ಷಾಂತರ ಜನರೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಂಥ, ಕೋಟ್ಯಂತರ ಜನರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ—ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ—ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನೆಸಗಿದಂಥ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹಾಗೂ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಸ್ವರೂಪದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಅದೆಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಹುದೋ ಅಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಒಂದು ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ, ಬೇರೊಬ್ಬನ ವಿವರಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಶಕುಂತಲೆಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಾ ಕಾಳಿದಾಸನ ದುಷ್ಯಂತ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ :

ಯದ್ಯತ್ ಸಾಧು ನ ಚಿತ್ರೇ ಸ್ಯಾತ್ ಕ್ರಿಯತೇ ತತ್ತದನ್ಯಥಾ |

ತಥಾಪಿ ತಸ್ಯಾ ಲಾವಣ್ಯಂ ರೇಖಯಾ ಕಿಂಚಿದನ್ವಿತಮ್ ||೬೧೪||¹

ದುಷ್ಯಂತನೇನೋ ಶಕುಂತಲೆಯ ಲಾವಣ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಗ್ಗೆಯಾದರೋ ನಾವು ಜಾಗತಿಕ ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಚಿರಂತನ ಕಾರ್ಯವನ್ನೆಸಗಿದ ಯುಗಪುರುಷನೊಬ್ಬನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಿದಾಗ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ವಿಭೂತ್ಯಾತ್ಮಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಆಳವನ್ನು ನಾವು ತಲುಪಬಹುದೇನೋ.

ಭಕ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಆಲಸ್ಯವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ, ನಾವುಗಳು ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಒಂದೇ ಸಮನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ.

1. "ಚಿತ್ರದೊಳು ಆವುದಾವುದಸಾಧುವೆನಿಸಿರುವುದದನು ತಿರ್ದಬಹುದು ಅಂತಿರ್ದುಮವಳ ಲಾವಣ್ಯ ಕಿಂಚಿಸ್ತಾತ್ಮುದೊಳನುಗೊಂಡಿರ್ಪುದು." ಅನು: ಎಸ್. ವಿ. ಪುರವೇಣ್ಣ ಭಟ್ಟ; ಕ್ಷುಡ್ಧ ಕಾಳಿದಾಸ ಎಹಾಸಂಪುಟ, ಪು. ೫೯೭

ಯುಗಯುಗಗಳಿಂದಲೂ ನಾವು ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ; ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ; ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಈ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಕೊಂಚ ಕಾಲ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನಿತ್ತರೆ ಅದರಿಂದ ನಷ್ಟವೇನೂ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಜೈನ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಂಕರ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯಿಂದ ಹೀಗೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ: “ಇಷ್ಟು ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ ಹಿಂದಿನ ಇಂಥ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯಂತೆಯೇ ಈ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನೂ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.” ಎರಕಹೊಯ್ದು ತೆಗೆದಂತಿರುವ, ಬೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುಣಿಯರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳೂ ನಮಗೆ ಕಾಣಿಸಿಗುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಈ ರೀತಿ ಅವಿರತಿಯ ಲೇಖಕನಾದ ಮಾರ್ಕಂಟೇನನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದರೆ, ಹೊಸ ಆವಿಷ್ಕಾರವೋ ಎಂಬಂತೆ ಬರೆಹಗಳನ್ನು ಮೂಡಿಸುವ ಆತನ ಶ್ರಮದ ಉಳಿತಾಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

೧೯೪೨ರ ಆಂದೋಳನ ಆರಂಭವಾಗುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಒಂದು ವಿಚಾರ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಚಾರವನ್ನು ಗಳಿಸಿತು. “ಇಂದಿನವರೆಗೆ, ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚುವ ಅಥವಾ ಹೊಡೆದಾಟ ಬಡಿದಾಟದಂಥ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಘಟನೆಗಳೇನಾದರೂ ನಡೆದಿದ್ದಲ್ಲಿ ನಾನು ನನ್ನ ಈ ಆಂದೋಳನವನ್ನು ಹಿಂದೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆದರೆ, ಯುದ್ಧದಂಥ ಭಯಂಕರ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತೇ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಹಾಗೂ ವಿದೇಶಿ ಸರ್ಕಾರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂಥ ಕೂರ ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳನ್ನು ಎಸಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ನಮ್ಮ ಜನ ಅಹಿಂಸೆಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಪಾಲಿಸದಿದ್ದರೂ ಈ ಸಲ ನಾನು ನನ್ನ ಆಂದೋಳನವನ್ನು ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹೇಳಿದ್ದರು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಈ ಹೇಳಿಕೆಯ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದು ಬೊಂಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯ ಪ್ರಚಾರ ಆರಂಭವಾಯಿತು: “ಯಾವೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಕೈಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿರಬಾರದೆಂದು ಈ ಬಾರಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅಹಿಂಸಾವಾದಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ಹೊರಹಾಕಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಿ; ಹಿಂಸಾವಾದಿಗಳು ತಂತಮ್ಮ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲಿ ಎಂಬುದೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಹೇಳಿಕೆಯ ಅರ್ಥ.”

ಈ ಬಗೆಯ ಪ್ರಚಾರ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆಯೆಂಬುದು ನನ್ನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ನಾನು ಸೇವಾಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಳಿಗೆ ಧಾವಿಸಿದೆ. ವಿಸ್ತಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ಅವರ ಮುಂದಿರಿಸಿ ನಾನು ಹೀಗೆಂದೆ: “ತಾವೇನು ಹೇಳಬಯಸುತ್ತೀರೆಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅನುಮಾನವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಈ ಬಗೆಯ ಅಪಪ್ರಚಾರವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಬಾಯಿಂದಲೇ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ ಹೊರಬರುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ನನ್ನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವರು ಮಂದಿ ಸೋದರರು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ನಿಮ್ಮ ಬಾಯಿಂದಲೇ ಅವರು ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೇಳುವಂತಾದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ.”

ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾರನೆಯ

ದಿವಸವೇ ಗಾಂಧೀಜಿ ಬೊಂಬಾಯಿಗೆ ಹೊರಡುವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರೆಂದರು: “ನಾನೇನೋ ಶುದ್ಧ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಆಂದೋಳನವನ್ನೇ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಬೆರೆಯಬಾರದು. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಆಂದೋಳನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವಂಥ ಹಿಂಸಾವಾದಿಗಳು ಈಗ ತೆಪ್ಪಗಿದ್ದು ನನಗೆ ನೆರವಾಗಲಿ. ಅವರು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರೂ ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ನನ್ನ ಈ ಸ್ವರಾಜ್ಯ-ಆಂದೋಳನ ಅಯಶಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವರಾಜ್ಯ ದೊರೆಯುವ ಮುಹೂರ್ತ ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದೆ ಹೋಗುವ ಸಂಭವವೂ ಉಂಟು. ಆದರೆ, ಈ ಹಿಂದೆ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಗಳ ನಡೆಯಬಹುದೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಆಂದೋಳನವನ್ನು ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸಿದಂತೆ ಈ ಬಾರಿಯೂ ಆಂದೋಳನವನ್ನು ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸುತ್ತಲೂ ಹಿಂಸೆಯ ವಾತಾವರಣವೇ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಾಗ, ನನ್ನ ಅಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಎಂದೂ ಪರೀಕ್ಷಿಸಲೇ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದು ನಿವಾರ್ಯವಾದುದೆಂದೇ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಸುತ್ತಲೂ ಬೆಂಕಿ ಹತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಗಲೇ ಅಗ್ನಿಶಾಮಕ ಯಂತ್ರ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಈ ಸಲ ಸರ್ಕಾರದ ವತಿಯಿಂದಾಗಲೀ, ಜನತೆಯ ವತಿಯಿಂದಾಗಲೀ ಹಿಂಸಾಚಾರ ನಡೆದರೂ ನಾನು ನನ್ನ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಆಂದೋಳನವನ್ನು ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ.”

ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕರಾರುವಾಕಾದ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ ನೀಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವೆ ? ಸರ್ಕಾರ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಪುಣೆಯ ಬಳಿ ಇರುವ ಆಗಾಖಾನ್ ಮಹಲಿನಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಹೊತೇ ಹಾಕಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು ಆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಏನು ಮಾಡುವುದೂ ಅವರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಸರ್ಕಾರದೊಡನೆ ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು “ಸರ್ಕಾರದ ಹಿಂಸಾಚಾರ ಸಿಂಹದ ಹಿಂಸಾಚಾರದಂತೆ ಕಠೋರವೂ, ಕ್ರೂರವೂ, ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯೂ ಆಗಿತ್ತು ; ಅದರೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ, ಜನತೆ ನಡೆಸಿದ ಹಿಂಸಾಚಾರ-ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಎಷ್ಟೇ ಅನಿಷ್ಟಕಾರಿಯಾದುದಾದರೂ-ನೋಯುವಾಗಲೇ ಹೇಳಬೇಕು” ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಹಿಂದೆ—ಬಹುಶಃ ಪೋಲೆಂಡಿನ ಹೋರಾಟದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ—ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಖಾಸಗಿ ಮಾತುಕತೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರು: “ಬೆಕ್ಕೊಂದು ಇಲಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಿನ್ನುತ್ತಿರುವಾಗ, ಆ ಇಲಿ ಬೆದರುತ್ತಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಾ ಬೆಕ್ಕನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪರಚಿಹಾಕಿದರೆ ಅದನ್ನು ‘ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಪ್ರತೀಕಾರ’ವೆನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆಯೆ ? ಜರ್ಮನಿಯ ಪ್ರಚಂಡ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಂದು ತಾನು ನಾಲ್ಕಾರು ದಿನಗಳೂ ನಿಲ್ಲಲಾರದೆಂಬುದು ಪೋಲೆಂಡಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಆದರೂ ವೀರ್ಯವಂತ ಮಾನವ ಸ್ಥೂಪವೆಂದಾಗಿ ಪೋಲೆಂಡ್ ವಾಸಿಗಳು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿನ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನು ತೋರಿದರು; ತಮ್ಮ ಸರ್ವನಾಶಕ್ಕೆ ಎಡೆಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿನ ಆ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನು ನಾನು ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವೆಂದು ಕರೆಯಲಾರೆ.”

ಸರ್ಕಾರ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ, ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಲೂ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡದೆ ಇದ್ದಾಗ ಕೆಲವು ಯುವಕರು ಹಿಂಸಾಚಾರವನ್ನೆಸಗಿದ್ದರೆ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಅಂಥ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು

ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಖಂಡಿಸುತ್ತಾರೆಂದರೂ, ಆ ಯುವಕರನ್ನು ಎಂದೂ ಖಂಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಅವರನ್ನು ಎಂದೂ ಲೇವಡಿ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವ ಚೈತನ್ಯ ಸಿಡಿಮಿಡಿಗೊಂಡು ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿಯೇಬಿಡುತ್ತದೆ; ಆದರೆ, ಇದಿಷ್ಟೇ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಆ ಯುವಕರನ್ನು ಮಾನವತೆಯ ಹೀನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೆಂದು ಹೆಸರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಜೀವನದೃಷ್ಟಿಯ ಈ ಮುಖ ಶ್ರೀಪಾದ ಜೋಶಿಯವರ ಪತ್ರಗಳಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಉತ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ವಾತ್ಸಲ್ಯಭಾವಯುಕ್ತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದೆ. ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಆ ಎರಡು-ಮೂರು ಪತ್ರಗಳು ತುಂಬ ಮಹತ್ತ್ವದವಾಗಿವೆ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಡದೆ, ತಮಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸಂಪರ್ಕ ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಅವರೊಡನೆ ನಿಸ್ಸಂಕೋಚಿ ಭಾವದಿಂದ ಮಾತನಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂಥ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಹೇಗೆ ಏರ್ಪಟ್ಟಿತು, ಆಗ ತಮ್ಮ ಮಾನಸಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗಿತ್ತು, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಉಚಿತವಾದುವೆಂಬುದು ತಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅನುಭವಗಳಿಂದ ಹೇಗೆ ಅವರಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾಯಿತು, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳ ವಿವರಪೂರ್ಣ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಶ್ರೀಪಾದ ಜೋಶಿಯವರು ೧೯೪೨ರ ಆಂದೋಳನದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ್ದ ಯುವಕರ ಮನೋಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ತಮ್ಮ ಮದುವೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಪಕ್ಷಗಳವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ಆಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ತಮ್ಮ 'ಮಿತ್ರ ವಿವಾಹ'ದ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ತ್ವವೇನೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಶ್ರೀಪಾದ ಜೋಶಿಯವರ ಹೇಳಿಕೆ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇನೋ ಸರಿ. ಇಂದು ಆಹಾರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶಿಥಿಲತೆಗೆ ಎಡೆ ದೊರೆತಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹಿಂದಿನಂತೆ ಕಠಿಣವಾಗಿ ಉಳಿದಿಲ್ಲವೆಂಬುದೂ ನಿಜವೆ. ಆದರೆ, ಈ ಮದುವೆ ನಡೆದು ಇಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದು ಹೋಗಿದ್ದರೂ ಇಂದೂ ಶ್ರೀಪಾದ ಜೋಶಿಯವರು ಶಾಕಾಹಾರಿಗಳಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದ್ದಾರೆಂಬುದನ್ನೂ, ಅವರ ಪತ್ನಿ ಚಿರಂಜೀವಿನೀ ಸೌಭಾಗ್ಯವತಿ ಮಾರ್ಕೆಟ್‌ಬಹ್ ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ತವರಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಅತ್ತೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ಸ್ಯಾಹಾರವನ್ನು ಸೇವಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೊರೆತಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬೇಕು. ಈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕೇವಲ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿರದೆ ನಿತ್ಯವ್ಯವಹಾರದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ಮತ್ಸ್ಯಾಹಾರದ ವಾಡಿಕೆಯಿರುವ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವೊಂದು ಕುಟುಂಬಗಳು ಶಾಕಾಹಾರಿಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಕುಟುಂಬಗಳ ಸೊಸೆಯರಾಗಿ ಬರುವ ಮತ್ಸ್ಯಾಹಾರಿ ಕುಟುಂಬದ ಕನ್ಯೆಯರು ಮತ್ಸ್ಯಾಹಾರವನ್ನು ಮರೆತುಬಿಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶ್ರೀಪಾದ ಜೋಶಿಯವರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹಾಗೂ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಉದಾರತೆ ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿಯೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ವೋದಾಹರಣೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಖ್ಯಾತನಾಮ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಲೇಖಕ ಬರ್ನಾರ್ಡ್ ಷಾರವರು, ಆಹಾರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪತಿ-ಪತ್ನಿಯರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಒಲವಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ವೋದಾಹರಣೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಷಾರವರು ಸ್ವತಃ ಮಾಂಸ ಹಾಗೂ ಮದ್ಯಸೇವನೆಯಿಂದ ದೂರವಾಗಿದ್ದರೂ, ತಮ್ಮ ಹಿನ್ನೆಲೆ, ನೈತಿಕ

ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಗಿಂತ ಉಚ್ಚತರವಾದುದೆಂದು ತಾವೆಂದೂ ಭಾವಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಈ ಕಿರುಹೊತ್ತಿಗೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ದಾಖಲೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆಂದು ನಾನು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾಗಿಯಂತೂ ಇದ್ದೇ ಇದೆ.

ಕಾಕಾ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್

ಪರಿವಿಡಿ

ಮುನ್ನುಡಿ	v
ಶುಭಾಕಾಂಕ್ಷೆ	vi
ಹೊಸ ಹೆಜ್ಜೆ	vii
ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ	ix
ನಿವೇದನೆ	xiv
ಅರಿಕೆ	xviii
ವಿಶುದ್ಧ ಲೋಕಸಂಗ್ರಹದ ಮಾದರಿ	xxvi
೧. ಕಾಣದ ಗಾಂಧೀಜಿ	೩
೨. ಮೊದಲ ನೋಟ	೬
೩. ಹಿಂದೀ ಬೇಡ ಇಂಗ್ಲಿಷ್	೧೨
೪. ಮೃತ್ಯುಮುಖದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ	೧೩
೫. ಸಮಾಧಾನದಲ್ಲೂ ಸಂದೇಶ	೧೮
೬. ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ವಿಚಾರಗಳು	೨೪
೭. ಲೋಕೋ ಭಿನ್ನ ರುಚಿ	೨೫
೮. 'ಆತ ನನಗೆ ಗೊತ್ತು'	೩೨
೯. ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿಗೆ	೩೫
೧೦. 'ವಾರದಲ್ಲಿ ಉರ್ದೂ ಲಿಪಿ'	೩೮
೧೧. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸ್ಮರಣಶಕ್ತಿ	೪೧
೧೨. 'ನೀನೀಗ ದೊಡ್ಡವನಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದೀಯೆ !'	೪೨
೧೩. 'ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ'	೪೪
೧೪. ಅಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರ	೪೫
೧೫. ನನ್ನ ಧಾರ್ಷ್ವರ್ಯ	೬೦
೧೬. 'ತಾವು ಮರಾಠಿ ಕಲಿಯಬೇಕು !'	೬೨
೧೭. ಮದುವೆ ಮತ್ತು ಆ ಬಳಿಕ	೬೬
೧೮. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಎಚ್ಚರ	೬೯
೧೯. 'ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಪಾದ ಬಡವ !'	೭೦
೨೦. ಶುಭಾಸ್ತೇ ಪಂಥಾನಃ	೭೨

Blank Page

ಗೌರವ — ನನ್ನ ಕಂಠದ

೨X

ಗಾಂಧೀಜಿ — ~~ಜನು~~ ಕಂಡಂತೆ

Blank Page

೧. ಕಾಣದ ಗಾಂಧೀಜಿ

ಇದು ಬಾಲ್ಯದ ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗ. ೧೯೩೦ರ ಸ್ವದೇಶಿ ಚಳವಳಿಯ ದಿನಗಳು ಅವು ; ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹೋಳಿ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ದಿನಗಳು ಅವು. ಇದರ ಪ್ರಭಾವ ಕೊಲ್ಲಾಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಯಾದ ಮುರಗೂಡಿಗೂ ತಲುಪಿತ್ತು. ಹಳ್ಳಿಯ ನಡುವೆ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದ್ದ ಗ್ರಾಮದೇವತೆ ಅಂಬಾದೇವಿಯ ಮಂದಿರದ ಮುಂದೆ ನಡುವೆ ವಸ್ತ್ರದಹಸದ ಹೋಳಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಯ ಬಾಲಕರಾದ ನಾವೂ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಭಾಗವಹಿಸಿ, ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಟೋಪಿಗಳನ್ನೂ ಬೆಂಕಿಗೆ ಎಸೆದಿದ್ದೆವು (ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಟೋಪಿಗಳು ಸ್ವದೇಶಿಯಾಗಿದ್ದಿರುವ ಸಂಭವವೂ ಉಂಟು). ಮನೆಗೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಏಟು ತಿಂದದ್ದೂ ಉಂಟು. ಈ ಏಟು ತಿಂದದ್ದೇ ನಾವು ಮಾಡಿದ ತ್ಯಾಗ ಅಥವಾ ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಸಹಿಸಿದ ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು ; ಏಕೆಂದರೆ ಮಾರನೆಯ ದಿವಸವೇ ನಮಗೆಲ್ಲಾ ಹೊಸ ಟೋಪಿಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದುವು ! ಕೆಲವು ಹುಡುಗರಿಗಂತೂ ಮೊದಲಿನ ಟೋಪಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಟೋಪಿಗಳೇ ದೊರೆತಿದ್ದುವು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ, ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬರಿತಲೆಯಿಂದ—ಅಂದರೆ ಟೋಪಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳದೆ—ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವ ಪದ್ಧತಿ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಆಗ ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಳಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಆ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೊರೆಯುವವರೆಗೆ ಚಹಾ ಕುಡಿಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಅಂಬಾದೇವಿಯ ಎದುರಿಗೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದೆವು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೊರೆಯುವವರೆಗೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸಿದ್ದಂತೂ ಆಯಿತು. ಆದರೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೊರೆತ ಬಳಿಕವೂ ಆ ಚಟವನ್ನೇಕೆ ಮತ್ತೆ ಅಂಟಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ಚಹಾ ಕುಡಿಯುವುದನ್ನು ನಾನು ಬಿಟ್ಟೇಬಿಟ್ಟೆ.

ಇಂದು ಹಳ್ಳಿಯ ಕೆಲವು ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಾಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಗುಡಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾದ ನಾವು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಶಾಲೆ ಆರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಎಂದೆರಡು ಘಂಟೆಗಳ ಮೊದಲೇ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಜರಾಗಿರುವುದು ನಮ್ಮ ಅಭ್ಯಾಸವೇ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು (ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ, ಶಾಲೆಗಳು ಆರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಇಂದಿನಂತೆ ಅಂದು ಹೊತ್ತು ಗೊತ್ತೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. 'ಕಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟಾಗಲೇ ಬೆಳಗಾಗಬೇಕು' ಎಂಬ ಗಾದೆಯಂತೆ, ಮೇಷ್ಟ್ರು ಬಂದಾಗ ಶಾಲೆ ಶುರುವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ಹೊರಟು

ಒಡನೆಯೇ ಶಾಲೆಯೂ ಮುಗಿದುಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಮೇಷ್ಟ್ರುಗಳ 'ರಾಮರಾಜ್ಯ'ವಾಗಿತ್ತು). ಆ ಒಂದೆರಡು ಘಂಟೆಗಳನ್ನು ಆಟಪಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅವು ತುಂಬ ಆನಂದದ ಘಂಟೆಗಳಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೆ, ಚಕವಳಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಮೇಲೆ ಆಟಪಾಟಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಚಕವಳಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಗ್ಗೆ ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ನಮಗೆ ತುಂಬ ಸಂತೋಷ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಹೀಗೆ ಒಂದು ದಿವಸ ನಾವು ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಹೀಗೆಂದ: "ನನ್ನ ನಾನು ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿದೆ. ಸರ್ಕಾರದವರು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಜೈಲಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದರಲ್ಲ. ಅವರು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ, ಗಾಂಧೀಜಿ ಜೈಲಿನಿಂದ ಹೊರಬಂದರು. ಸರ್ಕಾರದವರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದರು."

"ಇದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿ ಏನಿದೆ ? ಗಾಂಧೀಜಿ ದೇವರ ಅವತಾರ. ಕೃಷ್ಣ ಕಂಸನ ಜೈಲಿನಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲವೆ ? ಗಾಂಧೀಜಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ." — ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಈ ರೀತಿ ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿದ.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಗ್ಗೆ ನಾವು ಹೇಳಿ-ಕೇಳಿದ್ದ ಅನೇಕ ಪವಾಡಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿಯೂ, ಕೇಳುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ತಲ್ಲೀನರಾದೆವು. ಇಷ್ಟಲ್ಲ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗ ತುಂಬ ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಮುಂದೆ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಇರಿಸಿದ: "ಗಾಂಧೀಜಿ ಯಾವ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದವರು ?"

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ತುಂಬ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿತ್ತೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ — ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮ ಕೊಲ್ಹಾಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ—ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜಾತಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ವ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ಜಾತಿಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚುವವರೆಗೆ ನಮಗೆ ನಿದ್ದೆ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಬೆಲೆ ಕುಚ್ಚಿಸಿಕಾದರೂ ಆತನ ಜಾತಿಯೇ ಅದಕ್ಕೆ ಒರೆಗಲ್ಲಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಇದೇ ನಮಗೆ ರೂಢಿಯಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬ ನಮ್ಮ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದನಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನು 'ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗುತ್ತಿದ್ದ. ಬೇರೆ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದನಾದರೆ ಅವನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು. ಬೆಲೆಕುಚ್ಚುವಿಕೆಯ ಈ ಒರೆಗಲ್ಲನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಹೀಗಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಜಾತಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ನಮಗೆಲ್ಲ ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಜಾತಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಖ್ಯಾಬಲ ಹಾಗೂ ಶಾರೀರಿಕಬಲದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪಕ್ಷ ಪಂಗುವಾಗಿದ್ದರೂ, ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರುತ್ತಿದ್ದವರು ಅವರೇ. ಹೀಗಾಗಿ, ವಾಸುದೇವ ಬಾಪುತಿ ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹುಡುಗನೇ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. "ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ಆಗಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಇಷ್ಟೊಂದು ಪ್ರರುಷಾರ್ಥದ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವುದು ಇತರ ಜಾತಿಯವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ" ಎಂದು

ಅವನು ಹೇಳಿದ. ಆದರೆ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿಸುವಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಅವನಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಜಾತಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ಶ್ರೋತೃಗಳ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಅಚ್ಚಿತ್ತವುದು ಅವನ ಇಚ್ಛೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ, “ತೀಲಕ್, ಗೋಖಲೆ, ಆಗರ್‌ಹ್ ಅವರಂಥ ಮಹಾಪುರುಷರಂತೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯೂ ಚಿತ್ತವಾವನ (ಕೊಂಕಣಸ್ಥ) ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ಕರ್ತೃತ್ವಕ್ಕೆ ಕಾಣದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ” ಎಂದನು.

ವಾಸುದೇವ ಬಾಷಟನ ಈ ಹೇಳಿಕೆ ಹೂಮಂತ ಕುಲಕರ್ಣಿಗೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತೋಳು-ತೋಡೆ ತಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಬಲವಾದ ಚುಚ್ಚು ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತ ಹೀಗೆಂದ : “ಅದೇನೂ ಸರಿ ಆದರೆ, ಗಾಂಧೀಜಿ ದೊಡ್ಡ ಸಂತರೂ ಹೌದು ಎಂಬುದನ್ನು ನೀನು ಮರೆಮುಚ್ಚಿದ್ದೀಯೆ. ಔಷಧಿಗೆ ಬೇಕೆಂದರೂ, ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೆ ಒಬ್ಬನೇ ಒಬ್ಬ ಸಂತನೂ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಗಾಂಧೀಜಿ ಸಂತರಾಗಿದವುದರಿಂದ, ಸಂತ ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರ್, ಏಕನಾಥ್, ರಾಮದಾಸ್ ಮೊದಲಾದವರಂತೆ ದೇಶಸ್ಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ಆಗಿರಬೇಕು.”

“ಅಲ್ಲಯ್ಯ, ಗಾಂಧೀ ಬಾಬಾ ಮಹಾಶೂರ. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಆಯುಧ ಇಲ್ಲದೆಯೇ ಇಂಗ್ಲಿಷರಂಥ ಪ್ರಬಲ ಶತ್ರುವಿನೊಡನೆ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇಂಥ ಶೌರ್ಯ ನಿಮ್ಮಂಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರಬೇಕು ? ಗಾಂಧೀ ಬಾಬಾ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಎಂಬುದೇ ನನ್ನ ಖಂಡಿತವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.” ಯಶವಂತ ಜಾಧವನೆಂಬ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯನೊಬ್ಬ ತೋಳುಗಳನ್ನು ಮಡಿಸುತ್ತಾ ಹೀಗೆಂದ. ಅವನ ಮಾತಿಗೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿಯೇ ಅವನ ಮುಖಮುದ್ರೆಯೂ ಇತ್ತು. ಅವನು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ದೃಢಕಾಯನಾಗಿದ್ದ. ಅವನ ಕಡೆಯವರ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವ ಧೈರ್ಯ ಇತರರಿಗೆ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಯಾರೂ ಏನೂ ಹೇಳದಿದ್ದರೂ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು ಎಂಬುದಂತೂ ನಿಜ.

ಈ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದವರು ಮೇಲಿನ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು. ನನ್ನಂಥ ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗರು ವಿಸ್ಮಯ ಆಶ್ಚರ್ಯಗಳಿಂದ ಅವರ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಆಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂದಿನ ನಮ್ಮ ಶಾಲೆಗಳ ಮೊದಲ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಗ್ಗೆ ಸರಿಯಾದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವಂಥ ಪಾಠಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಇಂದಿನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಅಪರಿಚಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಉಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ನಮ್ಮ ಬಾಲ್ಯದ ಅವಧಿಯ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಅಥವಾ ಆರನೆಯ ಜಾರ್ಜ್ ಅಥವಾ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಚಾರಗಳೇ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಸಂಸ್ಥಾನವೊಂದು ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನ ಹಡಗರಾದ ನಮ್ಮ ಬಳಿ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಂಥ

‘ವಿದ್ವೇಹಿ’ಯ ಬಗ್ಗೆ ಸರಿಯಾದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡುವಂಥ ಸಾಮಗ್ರಿ ಇರುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ? ಹೀಗಾಗಿ, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆಯ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಚಿತ್ರವನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದರು.

ನನ್ನ ಕಣ್ಣೆದುರು ಮೂಡುತ್ತಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಚಿತ್ರ ತುಂಬ ಮಸುಕು ಮಸುಕಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ದೇವರುಗಳ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಖದ ಸುತ್ತಲೂ ಘನಾಮಂಡಲವೊಂದು ಇರುವಂತೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮುಖದ ಸುತ್ತಲೂ ತೇಜೋವಲಯವೊಂದು ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಕೊಂಚವೂ ಅನುಮಾನವಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾರನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆಯೇ ನಮ್ಮ ವಾಕ್ಯಾತುರ್ಯವೆಲ್ಲ ಮೂಲೆಗುಂಪಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಅಂಥ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಆ ಒಡೆಯರುಗಳನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಅಂಕುಶಕ್ಕೊಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ, ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಿರುವ ಆ ಅಲೌಕಿಕ ಪುರುಷ ಶಾರೀರಿಕವಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಬಲಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೂ ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಭೀಮ ಆಂಜನೇಯನೇ ಮೊದಲಾದ ಸಮರ್ಥ ನರ-ವಾನರರು—ಇವರಂತೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೂ—ಅತ್ಯಂತ ಬಲಶಾಲಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದೇ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ನನ್ನ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅವರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವಾಗ ಕಾಣುವವರೆಗೂ ನನ್ನ ಈ ಕಲ್ಪನೆ ಅಚ್ಚುತಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿತ್ತು.

ಕಾಣದ ಗಾಂಧೀಜಿಗಿಂತ ನಾನು ಕಂಡ ಗಾಂಧೀಜಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದರೂ, ಈ ಕಲ್ಪನೆ ತುಂಬ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕವಾಗಿದ್ದಿತೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ.

೨. ಮೊದಲ ನೋಟ

ಇದು ೧೯೩೨ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆ. ಅಕ್ಟೋಬರ್ ತಿಂಗಳು. ನನ್ನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ಹ. ಮೋ. ಜೋಶಿ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಕುಟುಂಬದವರು ಪೂನಾದಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಅಲ್ಲಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನವರ ಸ್ನೇಹಿತರೊಬ್ಬರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಊಟ-ತಿಂಡಿಗಳಿಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ನನ್ನ ಓದಿನ ಕೆಲಸ ಗೊತ್ತುವ ಕೊಡುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಶ್ರೀ ನ.ಲ. ಉರುಫ್ ನಾನಾ ಆರವಳೇ ಅವರದಾಗಿತ್ತು. ನಾನಾಜಿಯವರೊಡನೆ ಆಗ ಏರ್ಪಟ್ಟ ಸಂಬಂಧ ಅವರು ತೀರಿಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ಉಳಿದು ಬಂದಿತು. ಅವರಿಂದಾಗಿಯೇ ನನಗೆ ಕಾಕಾ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರ ನಿಕಟ ಸಂಪರ್ಕ ಲಭ್ಯವಾಯಿತು. ಈ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದಾಗಿ ನನ್ನ ಜೀವನದ ದಿಕ್ಕು ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪಗಳೇ ಬದಲಾದುವು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಜಗತ್-ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಉಪವಾಸ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಅದೇ ತಾನೆ

ಕೊನೆಗೊಂಡಿತ್ತು. ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಉಪವಾಸ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಚರ್ಚೆಯೇ ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪುಲಬಾಗುತ್ತ ಹೋಯಿತು. ನನ್ನನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಳಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ತುಂಬ ಸಂಕೋಚದಿಂದ ಹಾಗೂ ಕೊಂಚ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ನಾನಾಜಿಯವರನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡೆ. “ಅಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರ ಹತ್ತಿರ ನಾವು ಹೇಗೆ ಹೋಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತೆ” ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳಬಹುದೇನೋ ಎಂದು ಹೆದರಿದ್ದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಕಾದಿತ್ತು. ಆ ಸಣಕಲ ಅಧ್ಯಾಪಕರು ನನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು: “ಇಷ್ಟೇ ತಾನೇ ? ಅದರಲ್ಲೇನಿದೆ ? ನಾನು ಸುಲಭವಾಗಿಯೇ ಆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದರು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಳಿ ಹೋಗಿಬರುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಶೀಘ್ರವಾಗಿಯೇ ನಿಶ್ಚಿತವಾಯಿತು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ, ಅಕಾರಣವಾಗಿ ದೊಡ್ಡವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದು ನಾನಾಜಿಯವರ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ನಡೆ-ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಮಧುರ ಅಲಿಪ್ತತೆ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಜೊತೆಗೆ ಅವರು ನಿಜವಾದ ಅಧ್ಯಾಪಕರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ನನ್ನನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಳಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವುದರಿಂದ ನನಗೆ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಶಿಕ್ಷಣ ದೊರೆಯುತ್ತೆಂದೂ ಅವರು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ, ನನ್ನ ಸಂತೋಷ ಸಮಾಧಾನ ಹಾಗೂ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಳಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು.

ಸೌಭಾಗ್ಯದ ವಿಚಾರವೆಂದರೆ, ನಾವು ಯಾರೊಡನೆ ಹೊರಟಿದ್ದವೋ ಅವರೂ ಬಹಳ ಹಿರಿಯ ದರ್ಜೆಯ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಬೇರಾರೂ ಆಗಿರದೆ ಆಚಾರ್ಯ ಕಾಕಾ ಸಾಹಬ್ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಆಗಿದ್ದರು. ಆಗ ನಾನಾಜಿಯವರಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಥವಾ ಅವರ ಬೇರಾವುದೇ ಶಿಷ್ಯರ ಪರಿಚಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಕಾಕಾ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರನ್ನು ಜೊತೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದರು. ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರು ಆಗ ±P&O&Aಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಾಡಿಗೆಯ ಸ್ವೆಟ್ ಟ್ರಾಕ್ಟಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ನಾವು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಪರ್ಯಟನೆಯನ್ನು (ಕಾಟೀಜ್) ತಲುಪಿದವು. ಪರ್ಯಟನೆಯನ್ನು ತಲುಪುವ ವರೆಗಿನ ಕೆಲವು ನಿಮಿಷಗಳ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರು ನನ್ನ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಮನೆಮಾಡಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟರು. ಟ್ರಾಕ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತೊಡನೆಯೇ “ನಿಮ್ಮ ಹೆಸರೇನು ?” ಎಂದು ಅವರು ಕೇಳಿದರು.

ನಾನು ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದು ಅವರತ್ತ ನೋಡಿದೆ. “ನೀವು” ಎಂದು ನನ್ನನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸುವಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಂದಿನವರೆಗೆ ನಾನು ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನನ್ನು ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೋ ಏನೋ ಎಂದೆನ್ನಿಸಿತು. ಆದರೆ, ಅವರ ಮಧುರವಾದ ಮುಗುಳ್ಳಗೆ ನನ್ನ ಅನುಮಾನವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿತು. (ಹಿರಿಯರಾಗಲಿ, ಕಿರಿಯರಾಗಲಿ, ಎಲ್ಲರನ್ನೂ “ನೀವು” ಎಂದೇ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರು ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತಾರೆಂದು ಮುಂದೆ ನನಗೆ ತಿಳಿದುಬಂದಿತು.) ನಾನು ಅವರಿಗೆ

ನನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ—ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿನ ರೂಢಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ—ತಿಳಿಸಿದೆ.
“ಶ್ರೀಪಾದ ರಘುನಾಥ ಜೋಶಿ.”

“ನಿಮಗೆ ನಿಮ್ಮ ಹೆಸರಿನ ಅರ್ಥ ಗೊತ್ತಿದೆಯೆ ?”—ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು.

“ಹೌದು. ಶ್ರೀ ಅಂದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ; ಪಾದ ಅಂದರೆ ಕಾಲು. ಶ್ರೀಪಾದ ಎಂದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಪಾದ ! ಗುರುದೇವ ದತ್ತರನ್ನೂ ಶ್ರೀಪಾದ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.” ನನ್ನ ಹೆಸರಿನ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ಮಾಹಿತಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಉಸುರಿದೆ.

“ಸರಿ. ಆದರೆ ದತ್ತರು ಯಾರು ? ಅವರೇನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ? ಅವರನ್ನು ದೊಡ್ಡವರೆಂದು ನಾವೆಕೆ ಭಾವಿಸುತ್ತೇವೆ ? ಗೊತ್ತೆ ? ” ಎಂದು ಅವರು ಮತ್ತೆ ವಿಚಾರಿಸಿದರು.

“ದತ್ತರು ಒಬ್ಬ ದೇವತೆ.”

“ಉಹಂ. ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರ ಸರಿಯಲ್ಲ. ದತ್ತರು ದೇವತೆಯಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ನಿಮ್ಮಂತೆ ಅವರೂ ಮಾನವರು. ಆದರೆ ದೀನರು ಅನಾಥರ ಕಷ್ಟ-ಸಂಕುಟಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಜನತೆಗೆ ಉಪಕಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು; ಜನಸೇವೆಯಲ್ಲೇ ಮಗ್ನರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವರು ಮದುವೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಆಜನ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರು. ಇಡೀ ನಾಡಿನ ಕುಟುಂಬವೇ ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕುಟುಂಬವಾಗಿತ್ತು.”—ಹೀಗೆಂದು ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರು ತಿಳಿಯ ಹೇಳಿದರು.

“ಹುಂ”

ನಾನು ಗಮನವಿಟ್ಟು ಅವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದೆ. ಇದೆಲ್ಲವೂ ನನಗೆ ಹೊಸದಾಗಿತ್ತು. ನನ್ನ ಹೆಸರಿನ ಬಗ್ಗೆ ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ನಾನೆಂದೂ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಯೋಚಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ, ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರ ಈ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾನು ಸ್ತಬ್ಧನಾದಂತೆ ಕುಳಿತಿದ್ದೆ.

“ನಾವೂ ದತ್ತರಂತೆ ಸಮಾಜಸೇವಕರೂ, ರಾಷ್ಟ್ರಸೇವಕರೂ ಆಗಬೇಕೆಂದು ನಿಮಗೆ ಅನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆ ?” ಎಂದು ಅವರು ಕೇಳಿದರು.

“ಹೌದು. ಏಕಾಗಲಾರದು ?”—ಇಷ್ಟೇ ನನಗೆ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾದದ್ದು.

ಮುಂದೆಯೂ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರು ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅವೆಲ್ಲ ಈಗ ನನಗೆ ನೆನಪಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಮಸೂಕಮಸೂಕಾದ ನನ್ನ ನೆನಪಿನ ಆಧಾರದಿಂದ ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಹೆಸರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚರ್ಚೆಯೇನೋ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಅಂಕಿತಗೊಂಡಿದೆ. ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರ ಸ್ವಂತ ಹೆಸರೂ ‘ದತ್ತಾತ್ರೇಯ’ ಎಂದು ಮುಂದೆ ನನಗೆ ತಿಳಿಯಬಂದಿತು. ಈ ಆಕಸ್ಮಿಕ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದೆ. ವಾಖ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗದೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮೂಡಿಸುವುದು ಅಧ್ಯಾಪಕರ ಕರ್ತವ್ಯ.

ನಾನಾಜಿ ಮತ್ತು ಕಾಲೇಜ್ ಅವರ ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿ ಈ ಅನುಭವ ನನಗೆ ಹಲವು ಭಾರಿ ಲಭಿಸಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಹೇಳಬಿಡಬಹುದು. ಈ ಘಟನೆ ನಡೆದ ತರುವಾಯ ಆರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ನನಗೂ ಕಾಲೇಜ್ ಅವರಿಗೂ ಯಾವುದೇ ಸಂಪರ್ಕ ಇರಲಿಲ್ಲ. ೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ನಾನು ಮತ್ತೆ ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದಾಗ, ನನ್ನ ಅವರ ಈ ಮೊದಲ ಪರಿಚಯ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಇಲ್ಲವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ, ಹೊಸದಾಗಿ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು.

±Pû00 ನಗರದ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವ ಲೇಡಿ ಥ್ಯಾಕ್ ಸೇ ಅವರ ವೈಭವಪೂರ್ಣ ಪರ್ಣಕುಟಿಯನ್ನು ನಾವು ತಲುಪಿದಾಗ ಸೂರ್ಯ ಮುಳುಗುವುದರಲ್ಲಿದ್ದ. ಆ ಭವನದ ಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿನ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ದಿಂಬಿಗೆ ಒರಗಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಏನನ್ನೋ ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಹುಶಃ ಅವರು ಸಂಜೆಯ ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಉಪವಾಸ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ತಾನೇ ಕೊನೆಗೊಂಡಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವುದೋ ಹಣ್ಣನ್ನೋ ಲಘುವಾದ ಆಹಾರವನ್ನೋ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಅದೇ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ನಾನು ನೋಡತೊಡಗಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಯ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಹಾಗೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನಾನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ನಡುವೆ ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳಷ್ಟು ಅಂತರವಿತ್ತು. ಪ್ರಬಲ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಸೇನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಈ ವೀರಪುರುಷ ಇಂಥ ನರಪೇತಲ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ನಂಬಿಕೆಯೇ ಮೂಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಉಪವಾಸದಿಂದಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ತುಂಬ ಕೃಶವಾಗಿಯೂ, ಬಳಲಿದವರಂತೆಯೂ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೊದಲ ನೋಟದಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು. ಅವರನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಇರಬೇಕು ಎನ್ನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಷ್ಟು ಹೊತ್ತೂ ರೆಪ್ಪೆಯನ್ನು ಮಿಟುಕಿಸದೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆ — ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಂಥ ಅಲೌಕಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನನ್ನ ಹೃದಯ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇನೋ ಎಂಬಂತೆ. ಮುಂದೆ ಮರ್ನಾಡ್ನಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಕಾಣುವ ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗುವ ಹಾಗೂ ಅವರೊಡನೆ ಮಾತುPÜ00ಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವ ಅನೇಕ ಅವಕಾಶಗಳು ನನಗೆ ದೊರೆತವು. ಇಷ್ಟಾದರೂ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಕಣ್ಣು ತುಂಬ ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆ ಅತ್ಯಪ್ತವಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತ್ತು.

ಕಾಲೇಜ್ ಅವರು ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಏನೋ ಹೇಳಿದರು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಗುಜರಾತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ, ಅವರ ಸಂಭಾಷಣೆ ನನಗೇನೂ

ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ನಡುವೆಯೇ 'ಚಿರನೇರವಾಳಾ ಜೋಶೀ?' ('ಚಿರನೇರಿನ ಜೋಶಿಯೆ?') ಎಂದು ಕೇಳಿದರು.

“ಹೋಯ್” (ಹೌದು) — ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರು ಗುಜರಾತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರು.

ಅವರ 'ಚಿರನೇರವಾಳಾ' (ಚಿರನೇರಿನ) ಶಬ್ದ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ತುಂಬ ಪರಿಣಾಮವನ್ನೇ ಉಂಟುಮಾಡಿತು. ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ, ಮುಂಬಯಿಯ ಬಳಿ ಇರುವ ಚಿರನೇರ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಬ್ಲಿಪ್ಪಿ ಸರ್ಕಾರ ತುಂಬ ಅನಾಗರಿಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸಿತ್ತು. ಸರ್ಕಾರ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಗೋಲಿಬಾರಿನಲ್ಲಿ ನಿರಾಯುಧರಾದ ಅನೇಕ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ತೆತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನವರು ತುಂಬ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಸೇವಾಕಾರ್ಯವನ್ನೆಸಗಿದ್ದರು. ಆ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬಾರಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನೂ ಕಂಡಿದ್ದರು.

ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಿರನೇರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದಂಥ ಹಿಂಸಾಕೃತ್ಯಗಳು ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ್ದುವು. ಆ ಎಲ್ಲ ಘಟನೆಗಳನ್ನೂ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿಯೇ ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಅವರು ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಜಾಲವನ್ನು ಹರಡಲು ಸಮರ್ಥರಾದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ನನ್ನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನವರ ಪರಿಚಯವಿದೆಯೆಂಬ ವಿಚಾರ ತಿಳಿದಾಗ ನನ್ನ ಹೃದಯ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ತುಂಬಿ ತೊನೆಯಿತು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲಾನಂತರ ಪರ್ಣಕುಟಿಯ ವಿಶಾಲ ಸಭಾಂಗಣವೊಂದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ನನ್ನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೊಸದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಅದು ನನಗೆ ತುಂಬ ಹಿಡಿಸಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಪರಿಸರ-ಪರಮ ಶಾಂತಿಯ ಪರಿಸರ—ಇತ್ತು. ಮುಂದೆ ಆ ಪರಿಸರ ನನ್ನನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರು. ನಾನು ನನ್ನ ಮನಃಶಕ್ತಿಗಳ ಮುಂದೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಆ ಪವಿತ್ರ ಪ್ರಸಂಗದ ನೆನಪಾಗಿ ಖಾದಿ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನೇ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಧರಿಸಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ವ್ರತ ತೊಟ್ಟೆ. ಆ ವ್ರತ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ನಡೆದು ಬಂದಿದೆ. ಖಾದಿಯಿಂದಾಗಿ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಅನುಮಾನ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಖಾದಿ ಧರಿಸುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕೆಂದು, ೧೯೪೨ರ ಆಂದೋಳನದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ನನ್ನ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳು ನನಗೆ ಸಲಹೆ ನೀಡಿದರು. ಅನೇಕರು ಮಿಲ್ಲು ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಲೂ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಆದರೆ, ಈ ಮೋಹ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಾರದೆ ಹೋಯಿತು. ನನ್ನ ಸ್ವತಃ ಸಂಕಲ್ಪ ಶಕ್ತಿಗಿಂತಲೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಆಶೀರ್ವಾದವೇ ಈ ದೃಢತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತೆಂದು ನಾನು ಮನಸಾರೆ ನಂಬಿದ್ದೇನೆ.

ನಾನು ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದಾಗ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಕೃತಾರ್ಥತೆಯ ಭಾವದಿಂದಲೂ, ಅನೇಕ ಪವಿತ್ರ ಭಾವನೆಗಳಿಂದಲೂ, ಸಂಕಲ್ಪಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿತ್ತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಮಹಾವಂದಿರ ಕೆಲವೇ ಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಕುಸಿದುಬೀಳುತ್ತದೆಂದು ನಾನು ಅಂದುಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ನನ್ನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನವರ ಸ್ನೇಹಿತರ ಮನೆಗೆ ಎಂದಿನಂತೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅವರ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ಕೇರ್ಡ್ ಅವರೂ ಇದ್ದರು. ನಾನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋಗಿದ್ದೆಂಬುದು ನನ್ನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನವರ ಸ್ನೇಹಿತರಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ತುಂಬ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಆ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ನಾನೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಆನಂದವನ್ನು ಮುಕ್ತ ಕಂಠದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದೆ.

ನನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬಳಿಕ ಕೇರ್ಡ್ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು: “ಏನಷ್ಟಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ನಿನಗೆ ಏನಾದರೂ ತಿನ್ನಲು ಕೊಟ್ಟರೋ ಇಲ್ಲವೋ ?”

“ಉಹಂ” - ನಾನು ಯಾವ ಯೋಚನೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಉತ್ತರಿಸಿದೆ.

“ಒಳ್ಳೆಯದು. ಅವರು ನಿನನ್ನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಿದರೋ ಇಲ್ಲವೋ ?”

“ಇಲ್ಲ” - ನಾನು ಹೆದರುತ್ತ ಹೆದರುತ್ತ ಅವರಿಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟೆ. “ಅವರು ನನ್ನೊಡನೆ ಯಾವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಬೇಕಿತ್ತು. ನನಗೆ ಅವರ ಭಾಷೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ.”

“ಸರಿ, ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ನನ್ನನ್ನು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕೂರಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನನ್ನ ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಕೈಯನ್ನಾದರೂ ಆಡಿಸಿರಬೇಕಲ್ಲವೇ ?” - ಅವರು ಮತ್ತೆ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು.

“ಇಲ್ಲ” - ನಾನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿರಸಗೊಂಡು ಉದ್ಗರಿಸಿದೆ: “ಪಾರ್ಥನೆಯ ಸಮಯವಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವಷ್ಟು ಬಿಡುವು ಅವರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ.”

“ನೋಡಿರಾರಾ?” ನನ್ನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನವರ ಸ್ನೇಹಿತರತ್ತ ತಿರುಗಿ ಕೇರ್ಡ್ ಹೇಳಿದರು: “ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಅಯ್ಯಾ, ಆ ನಿನ್ನ ಮಹಾತ್ಮ ಇಂಥ ಬಡವರ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹತ್ತಿರ ಏಕೆ ಸೇರಿಸುತ್ತಾನೆ ? ಆಂಗ್ಲರ, ಪಾರಸಿಗಳ, ಸೇತುಗಳ ತೆಳ್ಳಗೆ-ಬೆಳ್ಳಗಿರುವ ಮಕ್ಕಳೇ ಆತನಿಗೆ ಪ್ರಿಯ. ಆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಆತ ಪ್ರೀತಿಸುವಾಗ, ಅವುಗಳನ್ನು ಮುದ್ದುಮಾಡುವಾಗ ಪತ್ರಿಕೆಯವರಾದ ನೀವುಗಳು ಫೋಟೋ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೀರಿ; ಆ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೇ ಅಚ್ಚಿಸಿ ಅವರ ಶಿಶುಷೇವದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಡಂಗೂರ ಹೊಡೆಯುತ್ತೀರಿ. ಆದರೆ, ಇದೆಲ್ಲ ಸೋಗು ಎಂಬುದು ನಮಗೆ ಗೊತ್ತು. ಅಯ್ಯಾ, ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬಡವರಿಗೆ ಸ್ನೇಹಿತರೆಂಬವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ.”

ಕೇರ್ಡ್ ಅವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾನು ತಣ್ಣಗಾಗಿಬಿಟ್ಟೆ. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಲಂಬಕ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಇನ್ನೊಂದು ಬದಿಗೆ ಹೋಯಿತು. ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪೂಜನೀಯ ಮೂರ್ತಿ ಭಗ್ನಗೊಂಡಿತು. ಅಕಾರಣವಾಗಿಯೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದುರ್ಭಾವನೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಎಷ್ಟಾದರೂ

ಆಗ ನಾನಿನ್ನೂ ಬಾಲಕನಾಗಿದ್ದೆನಷ್ಟೆ ನಾನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅವರಲ್ಲಿದ್ದ ದೈಹಿಕ ದೌರ್ಬಲ್ಯ, ಅವರ ಕಾರ್ಯಮಗ್ನತೆ, ಅದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಸಮಯವಾಗಿತ್ತೆಂಬ ಸಂಗತಿ — ಇವುಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣನೆಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ವಿವೇಚನೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿತ್ತು ? ಆ ಸಭ್ಯಗೃಹಸ್ಥರ ಅಂದರೆ ಶ್ರೀ ಕೇರ್ಡ್ ಅವರ ಮಾತೇ ಸರಿಯೆಂದು ನನಗೆ ತೋರಿತು.

ಆದರೆ, 'ಕಾಲ' ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲ ರೋಗಗಳಿಗೂ ಔಷಧವಾಯಿತಾದುದು.

ಕಾಲ ಸರಿದಂತೆಲ್ಲ ಆ ದುರ್ಭಾವನೆ ದುರ್ಬಲಗೊಳ್ಳತೊಡಗಿತು. ಮತ್ತೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರತ್ತ ಆಕರ್ಷಿತವಾಗತೊಡಗಿತು. ನನ್ನ ವಿಭೂತಿಪೂಜಕ ಅಂತಃಕರಣ ಭಗ್ನಗೊಂಡಿದ್ದ ಆ ಪೂಜ್ಯ ಮೂರ್ತಿಯ ಚೂರುಪಾಡುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕೂಡಿಸಿ ಆ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ರೂಪಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿತು. ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ, ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳ ಮೂಲಕ ಕೇರ್ಡ್ ಅವರು ಉಂಟುಮಾಡಿದ್ದ ಆಘಾತ ತುಂಬ ಪ್ರಬಲವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತೆಂಬುದು ನನ್ನ ಅರಿವಿಗೆ ಬಂದಿತು.

೨. ಹಿಂದೀ ಬೇಡ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ !

೧೪ ಜುಲೈ ೧೯೩೩ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿ ಇದು. ±p̄ā0æçá ತಿಲಕ್ ಸ್ಮಾರಕ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಭಾಷಣಕ್ಕೆ ಏರ್ಪಾಟಾಗಿತ್ತು. ಭಾಷಣದ ವಿಷಯ ಬಹುಶಃ ಅಸ್ವಸ್ಥತಾ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಎರಡು ಆಣೆಯ ಟಿಕೆಟ್ಟನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಭಾಷಣ ಕೇಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆನ್ನುವ ಉತ್ಸುಕತೆಯೇ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಟಿಕೆಟ್ಟನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಎರಡು ಆಣೆ ನನ್ನ ಬಳಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಚಿಂತಿತನಾಗಿದ್ದೆ. ಆದರೂ ಸಭಾಭವನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ-ಬರುವಾಗ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ನೋಡಬಹುದೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ಪ್ರವೇಶದ್ವಾರದ ಬಳಿಯೇ ನಿಂತಿದ್ದೆ. ಅಷ್ಟಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪರಿಚಿತ ಸ್ವಯಂಸೇವಕರು ಕಾಣಿಸಿದರು. ವಶೀಲಿ ನಡೆಸಿದ್ದರಿಂದ ಒಳಗೆ ಹೋಗಲು ನನಗೆ ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ವ್ಯಾಸಪೀಠದ (ವೇದಿಕೆ) ಬಳಿಯೇ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡೆ.

ಗಾಂಧೀಜಿ ಆಗಮಿಸಿದರು. ವಾಡಿಕೆಯಂತೆ ಹಿಂದಿಯಲ್ಲೇ ಭಾಷಣವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅಷ್ಟಲ್ಲಿಯೇ 'ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ಲೀಸ್' (ದಯವಿಟ್ಟು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿ) ಎಂಬ ಕೂಗಾಟ ಶುರುವಾಯಿತು. ನಾನೂ ಆ ಗುಂಪಿನೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆಗ ಉಪ್ಪು ಹಕ್ಕು-ಮುರುಕು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರುತ್ತಿತ್ತು; ಹಿಂದಿ ಏನೇನೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ನನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆ ಕಲ್ಪನೆ ಸುಳ್ಳಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ

ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ; ರಾಷ್ಟ್ರಾಪ್ತಿಯ ಪ್ರಚಾರವೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕೈಯನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಶೋಧಗಳನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಂದರು: “ಜೋ ಲೋಗ್ ಹಿಂದೀ ಸಮರ್ಥ್ ಸಕ್ಲೆ ಹೈಂ, ವೇ ಅಪನಾ ಹಾಥ್ ಊಪರ್ ಉಠಾವೇಂ” (ಹಿಂದಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿಲ್ಲವು ತಮ್ಮ ಕೈಯನ್ನು ಎತ್ತಲಿ.)

ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಕೈಯೆತ್ತಿದ್ದರು. ಕೈ ತಗ್ಗಿಸುವಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿದ ತರುವಾಯ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮತ್ತೆ ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು: “ಅಬ್ ಜೋ ಲೋಗ್ ಹಿಂದೀ ನಹೀಂ ಜಾನತೇ, ವೇ ಅಪನಾ ಹಾಥ್ ಊಪರ್ ಉಠಾಯೇಂ” (ಈಗ ಹಿಂದೀ ಬಾರದವರು ತಮ್ಮ ಕೈಯನ್ನು ಎತ್ತಲಿ.)

ಅವರ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ತುಂಬ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯಿಂದ ನಾನು ನನ್ನ ಕೈ ಎತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಆ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಇಡೀ ಸಭೆ ನಗೆಯಿಂದ ಮೊಳಗಿತು. ನಾನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ನೋಡಿದೆ. ನನ್ನ ಹೊರತೂ ಬೇರಾರೂ ಕೈಯೆತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಕೈಯೆತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಜನ ನಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ಭಾವಿಸಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೂಡಲೇ ನಾನು ಕೈ ಇಳಿಸಿದೆ. ಆದರೆ, ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಹಿಂದಿಯಲ್ಲೇ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುವ ಮೂಲಕ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ವಿನೋದದ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಜನ ನಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಈ ಸಂಗತಿ ನನಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಹೊತ್ತೇ ಹಿಡಿಯಿತು.

ಆ ವಿನೋದದ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ವಾದಿಗಳ ಒತ್ತಾಯ ಕೊಚ್ಚಿಹೋಯಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹಿಂದಿಯಲ್ಲೇ ಭಾಷಣಮಾಡಿದರು. ಅವರ ಒಂದು ಮಾತೂ ನನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಲೆಂದೇನೂ ನಾನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಕಣ್ಣು ತುಂಬ ನೋಡುವುದಷ್ಟೇ ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತುಂಬ ಆನಂದದಿಂದಲೇ ಮಾಡಿದೆ.

೪. ಮೃತ್ಯುಮುಖದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ

ಮನುಷ್ಯರಿಗಿರುವಂತೆಯೇ ಒಂದೊಂದು ನಗರಕ್ಕೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ವಭಾವವೊಂದಿರುತ್ತದೆ ; ತನ್ನದೇ ಆದ ಗುಣ-ದೋಷಗಳಿರುತ್ತವೆ ; ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ನಗರಗಳು ವ್ಯಾಪಾರಿ ಅಥವಾ ವಾಣಿಜ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ; ಕೆಲವು ಯೋಧರು

ಬೀಡಾಗಿದ್ದರೆ, ಕೆಲವು ಜ್ಞಾನ-ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ರಂಗಿನಿಂದ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದುತ್ತು ಇದಕ್ಕೆ ±ಪ್ರೆಂಚಿ ಅಪವಾದವಾಗುವುದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ? ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಅದು ವಿದ್ಯೆಯ ಆಗರವಾಗಿ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಯೋಗವಿ ವಿಚಾರಗಳ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ±ಪ್ರೆಂಚಿ ಬಹಳವಾಗಿ ನೆರವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಫ್ರೆಂಚಿಲೀ ವಿಚಾರ ಹಾಗೂ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸುವ ಪ್ರತಿಗಾಮಿ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಾವಾದಿ ಶಕ್ತಿಗಳು ಎಂದಿನಿಂದಲೂ ±ಪ್ರೆಂಚಿ ನಗರದಲ್ಲಿಯೇ ಬೀಡುಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಶ್ರೀಗಂಧು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ಪಗಳೂ ಇರುತ್ತವಷ್ಟೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಅವರ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಬಲ ವಿರೋಧ ವ್ಯಕ್ತವಾದದ್ದೂ ±ಪ್ರೆಂಚಿ: ೩ಲ್ಲಿಯೇ. ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರು ತಮ್ಮ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಗೆದ್ದು ತಂದಿದ್ದ 'ಭಾರತದ ನೇತೃತ್ವದ ಗೌರವ ಕೈತಪ್ಪಿಷೋಗುತ್ತಂಬ ಭಯದಿಂದ ಈ ±ಪ್ರೆಂಚಿ ನಗರ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿವಷ್ಟೆ ?

ಆದರೆ ತಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಶತ್ರುತ್ವನ್ನಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ±ಪ್ರೆಂಚಿ ನಗರದ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ವಿಚಿತ್ರ ಆಕರ್ಷಣೆ—ರಾವಣನ ಬಗ್ಗೆ ಶ್ರೀರಾಮನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದಂಥ ಆಕರ್ಷಣೆ—ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ರಾನಡೆ, ಫುಲೆ, ಗೋಖಲೆ, ತಿಲಕ, ಆಗರ್‌ಕರ್, ಶಿಂಧೆ, ಕರ್ಮೆಯವರಂಥ ಕರ್ಮವೀರರ, ರಾಷ್ಟ್ರಪುತ್ರ, ಸಮಾಜಸುಧಾರಕ ನಿವಾಸದಿಂದ ಪುನೀತವಾಗಿದ್ದ ±ಪ್ರೆಂಚಿ ನಗರದ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಂತರಿಕ ಆಕರ್ಷಣೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ±ಪ್ರೆಂಚಿ ನಗರದ ಯರವಡಾ ಜೈಲು, ಆಗಾಖಾನ್ ಅರಮನೆ, ಡಾಕ್ಟರ್ ದಿನ್‌ಶಾ ಅವರ ಪ್ರಕೃತಿ ಚಿಕಿತ್ಸಾಲಯ ಹಾಗೂ ಪಂಚಾನಿ ಮೊದಲಾದ ಎಡೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿದ್ದರು; ಜಾಗತಿಕ ಮಹತ್ವದ ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಕೊನೆಗೆ ±ಪ್ರೆಂಚಿ ನಿವಾಸಿಯ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಅವು ಹತಾಶಾಗುವುದಾಗಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತೆ ?

೩೦ ಜನವರಿ ೧೯೪೮ರಂದು ±ಪ್ರೆಂಚಿ ನಗರ ತನ್ನ ಹಿಪ್ಪುಕೊಟ್ಟ ಮೂಲಕ ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪಿತನ ಮೇಲೆ ಅಂತಿಮ ಘೋಷನೆಯನ್ನೆಸಗಿಸಿ ಅವರ ಶರೀರವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿತು ಹಾಗೂ ಇಡೀ ವಿಶ್ವದ ಕೋಪ ಮತ್ತು ತಿರಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿತು. ಇದರಿಂದ ಅದರ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿ ಲಭಿಸಿತೆ ?

ಈ ಜಾಗತಿಕ ಘಟ್ಟಿಯನ್ನು ಗಳಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು, ಒಮ್ಮೆ ±ಪ್ರೆಂಚಿ ಇದೇ ಬಗೆಯ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಿತ್ತು - ೨೫ ಜೂನ್ ೧೯೩೪ರಂದು. ಮಾನವಪ್ರತಾಪವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದ ಅತಿಥಿಯ ಮೇಲೆ ಬಾಂಬನ್ನು ಎಸೆದು ಬುಡಮೇಲು ಸ್ವಾಗತವನ್ನು ನೀಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಭಾರತದ ಉಗ್ರಗಾಮಿಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೂ, ಅನಂತರವೂ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಎಸಗಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬ ಪ್ರಶಂಸೆಯೂ ಲಭ್ಯವಾಗಿತ್ತು ; ಏಕೆಂದರೆ ಅವರ ಭಾವನೆಗಳು ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತ ಜನತೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗಿದ್ದುವು. ಆದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮೇಲೆ ಬಾಂಬನ್ನು ಎಸೆದ ಆ ಅಜ್ಞಾತ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಎಂದೂ ಯಾವ ಒಬ್ಬ ಸಭ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ

ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಭಾರತದ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವದ ಸುದೈವದಿಂದ ಆ ಪ್ರಯತ್ನ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಹದಿಮೂರು-ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ನೇತೃತ್ವ ದೊರೆಯುವಂತಾಯಿತು. ಆ ದಿವಸದ ಬಾಂಬು ಸ್ಫೋಟನೆಯ ಧ್ವನಿ ಇನ್ನೂ ನನ್ನ ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೊಳಗುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ, ಅಂದು ±ಪ್ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ಮುಖಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡ ಪುಸಿ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದಿದೆ.

೨೫ ಜೂನ್ ೧೯೩೪ ! ±ಪ್ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ನಗರವಾಸಿಗಳ ಜೀವನದಲ್ಲಿನ ಮರೆಯಲಾಗದ ಸಂಜೆ ಅದು. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾರೂಪಿ ರಾಕ್ಷಸಿಯನ್ನು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಸಮಾಧಿಗೈಯಲು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಭಾರತದ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಯಾತ್ರೆಗೆ ಅಂಗವಾಗಿ ಅವರು ±ಪ್ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರು ಈ ವಹಾನ್ ಸೇವೆಯನ್ನು ಗೌರವಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ±ಪ್ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ನಗರದ ನಗರಪಾಲಿಕೆ ಅಥವಾ ನಗರ ಸಭೆ ಇಡೀ ನಗರದ ಪರವಾಗಿ ಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಸರ್ಕಾರದ ಕಣ್ಣು ಕೆಂಪಾಗುವ ಸಂಭವವಿದ್ದೂ, ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು.

ಹಾಜರಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರಿಂದ ನಗರ ಸಭೆಯ ಸಭಾಂಗಣ ಕಿಕ್ಕಿರಿದು ತುಂಬಿತ್ತು. ದಾರಿಯಲ್ಲೂ ಭಾರಿ ಗುಂಪು ನೆರೆದಿತ್ತು. ಮೊದಲ ಅಂತ್ಯನಲ್ಲಿ, ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನ ಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ತಿಲಕ್ ತಂಡದ ಬಾಲಕಮೂಗಗಳ (Scouts) ಬ್ಯಾಂಡಿನ ತಂಡ ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ಕಾದು ನಿಂತಿತ್ತು. ಆ ತಂಡದಲ್ಲಿ ನಾನು ಕೂಳಲು ಬಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆಗ ±ಪ್ರೆಸಿಡೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಗಳ ಬೇರಾವುದೇ ಬ್ಯಾಂಡ್ ತಂಡವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ ನಾವು ಬಾಲಕಮೂಗ ದಳಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಸೇರಿದ್ದೆವು. ಹೀಗಾಗಿ ನಮ್ಮ ಬ್ಯಾಂಡ್ ತಂಡಕ್ಕೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಬೇಡಿಕೆ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಮದುವೆ-ಮಂಜಿ ಮೊದಲಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಡ್ ಬಾರಿಸುವಾಗ ನಮಗೆ ತುಂಬ ಸಂಕೋಚವೂ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು ; ಅಲ್ಪತೆಯ ಅನುಭವವೂ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇಂಥ ಸ್ವಾಗತ ಸಮಾರಂಭಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾವು ತುಂಬ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದಿರುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ದರ್ಶನ ಪಡೆಯಬಹುದೆಂಬ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಅಂದು ನಾವು ತುಂಬ ಪ್ರಸನ್ನಚಿತ್ತರಾಗಿದ್ದೆವು. ವಾಡಿಕೆಯಂತೆ ಒಂದೆರಡು ಹಾಡುಗಳನ್ನು ನುಡಿಸಿ, ತುಂಬ ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬರವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಒಳಗಾಗಿ ಗಡಿಬಿಡಿಯುಂಟಾಯಿತು: 'ಮಹಾತ್ಮಾಜಿ ಬಂದರು' ; 'ಅದು ಅವರ ಕಾರೇ' ಇತ್ಯಾದಿ ಮಾತುಗಳು ಕೇಳಿಬಂದುವು. ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ತುಂಬ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ನಾವು ಬ್ಯಾಂಡ್ ಬಾರಿಸತೊಡಗಿದೆವು. ಒಂದು ಮೋಟರ್‌ಕಾರು ಪಡಸಾಲೆಯ ಕೆಳಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಈಗ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಜನರಿಗೆ ದರ್ಶನ ಕೊಡುತ್ತಾರೆಂದು ನಾವು ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದೆವು. ನಾವೂ ಕೂಳಲನ್ನು ಊದುತ್ತಾ ಕೆಳಗೆ ಇಳುಕಿ ನೋಡತೊಡಗಿದೆವು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ 'ಧಾಣಿಮ' ಎಂಬ ಕಿವಿ ಗಡಚಿಕ್ಕುವ ಭಯಂಕರ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿಬಂತು; ನಮ್ಮ ಬ್ಯಾಂಡಿನ ಮಂಜುಕ ಧ್ವನಿ ಅದರಲ್ಲಿ

ಮುಳುಗಿಹೋಯಿತು. ನಾವು ಬೆಚ್ಚಿ ಒಬ್ಬರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಮುಖ ನೋಡತೊಡಗಿದ್ದೆವು. ಏನೋ ಅಶುಭ ಘಟನೆ ನಡೆದಿದೆಯೆಂದು ನಮಗೆ ತೋರಿತು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ನಾವು ಬ್ಯಾಂಡ್ ಬಾರಿಸುತ್ತೇ ಇದ್ದೆವು. ಆಗ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರು ಬಂದು, “ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣಾ ಸಾಹಬ್ ಭೋಷಣೆಕ್ ಅವರು ಆಗಮಿಸಿದ್ದಾರೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಒಳಗಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಆಗಮಿಸಿದರು. ಅವರ ಒಂದು ಇಣುಕುನೋಟ ನಮಗೆ ಕಾಣದೊರೆಯಿತು. ಮಾನಪತ್ರ ಸಮರ್ಪಣೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಡೆಯಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹೊರಟುಹೋದರು; ನಾವೂ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಅಷ್ಟಲ್ಲಿಯೇ ಸರ್ಕಾರಿ ಗುಪ್ತಾಕರರು (ಸಿ.ಐ.ಡಿ.ಗಳ) ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಮುತ್ತಿಕೊಂಡರು. ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ತೋಧಿಸಿದರು. ಆದರೆ ನಿಜವಾದ ಅಪರಾಧಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಆಗಲೇ ಎಷ್ಟೋ ಹೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ಆತನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಒಪ್ಪಿಸುವವರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಮೊತ್ತದ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿಯೂ ಮುಂದೆ ಸರ್ಕಾರ ಘೋಷಿಸಿತು. ಆದರೆ ಆತ ಎಂದೂ ಯಾರ ಕೈಗೂ ಸಿಕ್ಕಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಹೊಟ್ಟೆ ಕಿಚ್ಚಿಸುವಂಥ ಬೇರಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿನ ಇವರ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಯೆ ಅಥವಾ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ನಿವಾರಣೆಯಿಂದ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ ನಾಶವಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹೇಡಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಶೀಲನೆ ಎಂಬುದು ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ರಹಸ್ಯವಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯಿತು. ಈ ಘಟನೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ ಆಕಾರ್ಯ ಶಂಕರಾವ್ ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಚಾವಡೇಕರ ಅವರು ತಮ್ಮ ‘ಜೀವನ ರಹಸ್ಯ’ವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ (ಪು. ೨೬-೨೭) ಈ ರೀತಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ:

“ಈ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕಿಂದು ಅವರು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅವರ ಹರಿಜನ ಸೇವೆಯಿಂದ ರುಷ್ಣನಾಗಿದ್ದ, ಸಂಪ್ರದಾಯಶೀಲನೆಂದು ಹೇಳಲಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬ ಅವರ ಮೇಲೆ ಬಾಂಬನ್ನು ಎಸೆದನು. ಸುದೈವದಿಂದಾಗಿ ಅವನ ಗುರಿ ತಪ್ಪಾಯಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಏನೊಂದೂ ಪೆಚ್ಚಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಾಂಬ್ ಎಸೆದವನನ್ನು ಪೊಲೀಸರು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಾರದೆ ಹೋದರು.”

“ಸಾಧುತ್ವದ ವೃದ್ಧಿ, ಸಾಧುತ್ವದ ರಕ್ಷಣೆ ಹಾಗೂ ಸಾಧುತ್ವದ ಆಚರಣೆ—ಇದೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸನಾತನ ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿತ್ತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಂಥ ಸಾಧುಪುರುಷನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದರಿಂದಲೇ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆಂಬುದು ಸನಾತನಿ ಅಥವಾ ಸಂಪ್ರದಾಯಶೀಲರೆಂದು ತಮ್ಮನ್ನು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಧೋರಣೆಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಉನ್ನತ ಹಾಗೂ ದುಷ್ಟ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆಯ ಚೊತೆಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಈರ್ಷ್ಯೆಯ ವಿಷವೂ ಬಂದು ಸೇರಿದಾಗ ಹಿಂದೂತ್ವನಿಷ್ಠ ರಾಷ್ಟ್ರವಾದ ಜನ್ಮ ತಳೆಯಿತು; ಅದು ನೀಚ ಒಳಸಂಚಿನ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ಈ ವಿಕೃತ ಹಿಂದೂತ್ವನಿಷ್ಠ ಒಳಸಂಚಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಅಂಧಾನುಯಾಯಿಯಾದ ಸಂಪ್ರದಾಯಶೀಲ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನು

ಕೊನೆಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಕೊಂದ. ಆದರೆ, ಇದಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆಯೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಕಾರ್ಯ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿತ್ತು.”

“ದೈವಲೀಲೆಯೂ ವಿಚಿತ್ರವಾದುದು; ಮುಂದೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಹಾಗೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಕಡೆ ವಿರೋಧಿವೆಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ದಿ. ಅಣ್ಣಾ ಸಾಹೇಬ್ ಬೋಪಟ್ಕರ್ ಅವರ ಕಾರಿನ ಮೇಲೆ ಆ ಬಾಂಬ್ ಬಿತ್ತು; ಅಣ್ಣಾಸಾಹೇಬ್ ಅವರ ಮೈಗೆ ಕೆಲವು ಗಾಜಿನ ಚೂರುಗಳು ಹೊಕ್ಕಿಕೊಂಡಿದ್ದುವು. ಆದರೆ, ಅಣ್ಣಾಸಾಹೇಬ್ ಅವರ ಧೈರ್ಯ ಮತ್ತು ಸಹನ ಶಕ್ತಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಬಲವಾಗಿತ್ತೆಂದರೆ ಅವರು ಅದೇ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲಿನ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಈ ಘಟನೆ ಎಷ್ಟು ವೇಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತೆಂದರೆ, ಪೋಲೀಸಿನವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾರಿಗೂ ಏನಾಯಿತೆಂಬುದೇ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸಮಾರಂಭ ಕೊನೆಗೊಂಡ ಬಳಿಕೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೂ ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದು. ಈ ಘಟನೆಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ದುಃಖ ಉಂಟಾಗಿತ್ತೆಂಬುದು ಈ ಘಟನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ಕೊಟ್ಟ ಹೇಳಿಕೆಯ ಒಂದೊಂದು ಶಬ್ದದಿಂದಲೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಹೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದ್ದರು:

“ವಿವೇಕವುಳ್ಳ ಯಾವೊಬ್ಬ ಸಂಪ್ರದಾಯಶೀಲನೂ ಇಂಥ ಮೂರ್ಖತಾಪೂರ್ಣ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಡುತ್ತಾನೆಂದು ನಾನೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟಾದರೂ, ಅಂಥವರ ಪರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವ ಹಾಗೂ ಬರೆಯುವ ಜನರ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಸಂಪ್ರದಾಯಶೀಲ ಮಿತ್ರರು ಹಿಡಿತವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ದುರದೃಷ್ಟಕರ ಘಟನೆಯಿಂದ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ನಿವಾರಣೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತುಂಬ ನೆರವು ದೊರೆತಿದೆಯೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ. ಯಾವುದಾದರೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಆತ್ಮಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ಕಾರ್ಯ ವೇಗವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಹತಾತ್ಮನಾಗಬೇಕೆಂಬ ಉತ್ತಮವೇನೂ ನನಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಜೀವನ-ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ನಾನು ಹತಾತ್ಮನಾಗಬೇಕಾಗಿ ಬಂದರೆ, ಅದರಿಂದ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ದುಃಖವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ‘ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನು ತೊಡೆದುಹಾಕಲು ಅಗತ್ಯವಾದರೆ ನಾನು ಮರಣವನ್ನಪ್ಪಲೂ ಸಿದ್ಧ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹರಿಜನರ ಮುಂದೆ ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅಕ್ಷುಣ್ಣ ಪೂರೈಸಿದುದು ಎಂದು ಬರೆಯಲು ಮುಂಬರುವ ಇತಿಹಾಸಕಾರನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಭೌತಿಕ ಜೀವನದ ಕೊಂಚ ಭಾಗ ನನ್ನ ಬಳಿ ಉಳಿದಿದೆ. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಕುದಿಯುತ್ತಿರುವ ಜನ, ನನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿಬಿಡುವುದು ತುಂಬ ಸುಲಭ ಎಂಬುದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ

ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅವರಿಗೆ ಅಪವಿತ್ರವೆಂದು ತೋರುವ ನನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಇತರ ನಿರಪರಾಧಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಏಕೆ ಅಪಾಯವನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡಬೇಕು ? ಅವರು ಎಸೆದ ಬಾಂಬು ನನ್ನ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಜೊತೆಗಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದರೆ, ಲೋಕ ಏನನ್ನುತ್ತಿತ್ತು ? ನನ್ನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಹಾಗೂ ಇತರ ಮೂವರು ಹುಡುಗಿಯರು ಇದ್ದರು. ಈ ಹೆಣ್ಣುವಕ್ಕುಳು ನನ್ನ ಸ್ವಂತ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಮಾನ; ತುಂಬ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಅವರ ತಾಯಿ-ತಂದೆಯರು ಅವರನ್ನು ನನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇತರರಿಗೂ ಹಾನಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಾಂಬ್ ಎಸೆದವನು ಇಚ್ಛೆಯಾಗಿರಲಾರದೆಂದು ನನಗೆ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾಣಾಂತಕ ಆಕ್ರಮಣಮಾಡಿದ್ದ ಕೊಲೆಗಾರರನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ, ಬಾಂಬ್ ಎಸೆದವನು ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರೂ, ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೆ. ಸಮಾಜಸುಧಾರಣೆ ಮಾಡಬಯಸುವ ಮಿತ್ರರು ಬಾಂಬ್ ಎಸೆಯುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮೇಲಾಗಲೀ, ಆತನ ಬೆಂಬಲಿಗರ ಮೇಲಾಗಲೀ ಕೋಪಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ದೇಶವನ್ನು ಅಸ್ವಶ್ಯತೆಯ ಕಳಂಕದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಿಸಲು ಅವರು ಇಮ್ಮಡಿ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಬೇಕೆಂಬುದಷ್ಟೇ ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆ.”

೨೯. ಸಮಾಧಾನದಲ್ಲೂ ಸಂದೇಶ

೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ದರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣನಾದ ಬಳಿಕ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಲೇಜಿನ ಮೆಟ್ರಿಕ್‌ನ್ನು ಹತ್ತುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲು ಗುರುವರೈ ನಾನಾ ಆಠವಳೆಯವರ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ ನಾನು ವರ್ಧಾದಲ್ಲಿದ್ದ ಆಚಾರ್ಯ ಕಾಕಾ ಸಾಹೇಬ್ ಕಾಲೇಜ್‌ನಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಳಿಗೆ ತೆರಳಿದೆ ಹಾಗೂ ಅವರ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗತೊಡಗಿದೆ. ಶ್ರೀ ಪಾಂಡುರಂಗ ಭರ್ಕೆ ಎಂಬ ಕೊಲ್ಹಾಪುರದ ಪದವೀಧರ ತರುಣ ಆಗ ಕಾಲೇಜ್‌ನಲ್ಲಿ ಅವರ ಆಪ್ತಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾಲೇಜ್‌ನಲ್ಲಿ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿನ 'ಗುರುಗೃಹವಾಸ'ವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, ಶೀಘ್ರವಾಗಿಯೇ ಅವರು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿ ಇರಿಸುವವರಾಗಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಅವರು ಮತ್ತಷ್ಟು ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಸಮಾಜಸೇವಾ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಲೇಜ್‌ನಲ್ಲಿ ಅವರು ತುಂಬ ಭರವಸೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರ ತರುವಾಯ ಕಾಲೇಜ್‌ನಲ್ಲಿ ಅವರ ಆಪ್ತ

ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನಾನು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ, ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತರಬೇತಿಯನ್ನೂ, ಮಾಹಿತಿಯನ್ನೂ ಪಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ನಾನು ಮಗ್ನನಾದೆ.

ಜೂನ್ ತಿಂಗಳ ಆರಂಭದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಾನು ವರ್ಧಾವನ್ನು ತಲುಪಿದ್ದೆ. ವರ್ಧಾ ನಗರದ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಬಜಾಜ್‌ವಾಡಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪದೂರದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ನವಭಾರತ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಾಗೂ ಇಂದಿನ ಕಾರ್ವರ್ಸ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಕಟ್ಟಡಗಳು ನೆಲೆಗೊಂಡಿವೆ. ಇವುಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಹರಿಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಲಯವೊಂದಿದೆ. ಅದರ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಲೇಜ್‌ನ ಅನೇಕ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಭುರ್ಜಿಯವರೇ ಅಲ್ಲದೆ ಶ್ರೀ ದಾಬ್ಬೆ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ಮುರಳೀಧರ ಸಬ್ಬೀಸ್ ಎಂಬ ಮತ್ತೆಬ್ಬರು ತುರಣದೂ ಕಾಲೇಜ್‌ನ ಅನೇಕ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ದಾಬ್ಬೆ ಅವರು ಲಾಣಾ (ಮುಂಬಯಿ)ದವರಾಗಿದ್ದು ಶೀಘ್ರಲಿಪಿ ಹಾಗೂ ಬೆರಳಚ್ಚು ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣರಾಗಿದ್ದರು. ಹಿಂದೀ ಮತ್ತು ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಬಲ್ಲಂಥ ಶೀಘ್ರಲಿಪಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಗ ಅವರು ತೊಡಗಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ಸಬ್ಬೀಸ್ ಹಿಂದೀ ಭಾಷಾ-ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಪರಿಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ರಾಷ್ಟ್ರಾಪ್ತ ಪ್ರಚಾರ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿ, ಕಾಲೇಜ್ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣ ಅಗರವಾಲ್—ಈ ಮೂವರು ಆ ಸಮಿತಿಗೆ ಆಧಾರಸ್ತಂಭರಾಗಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ, ನನಗೂ ಆ ಸಮಿತಿಗೂ ಸಂಪರ್ಕ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿತು. ಆಗ ನನಗೆ ಹಿಂದೀ ಏನೇನೂ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮರಾಠೀ ತಿಳಿಯದವರೊಡನೆ ನಾನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿಯೇ ಮಾತನಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ರಾಷ್ಟ್ರಾಪ್ತ ಪ್ರಚಾರದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಂದ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಈ ಸ್ಥಿತಿ ನನಗೆ ವಿಚಿತ್ರವೂ, ವಿಲಕ್ಷಣವೂ ಆಗಿ ತೋರುತ್ತೊಡಗಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಬಿಡುವಿನ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಹಿಂದೀ ಕಲಿಯತೊಡಗಿದೆ. ಕಾಲೇಜ್‌ನ ಅನೇಕ ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗುಜರಾತಿಯಲ್ಲೇ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ, ಗುಜರಾತಿಯನ್ನು ಕಲಿಯುವುದೂ ಅಗತ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹಿಂದಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಗುಜರಾತಿಯನ್ನೂ ಕಲಿಯತೊಡಗಿದೆ. ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇವಕರಾದೂ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಕೆಲ ಗುಡಿಸುವುದು, ನೀರು ತುಂಬುವುದು, ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುವುದು, ಪಾತ್ರೆ ತೊಳೆಯುವುದು, ಬಟ್ಟೆ ಒಗೆಯುವುದು ಮೊದಲಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಾನು ಕ್ರಮೇಣ ಕಲಿಯಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಈ ರೀತಿ ಆ ಹೊಸ ಪ್ರಪಂಚವೊಡನೆ ಬಹುಬೇಗ ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡೆ.

ಸೇವಾಗ್ರಾಮ (ಆಗ ಸೇಗಾಂವ್ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು) ವರ್ಧಾದಿಂದ ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕು ಮೈಲಿಗಳಷ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಗಾಂಧೀಜಿ ಸೇವಾಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಲಾಷೆಯೇನೋ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿತ್ತು. ಆದರೆ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನು ಸೇವಾಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಲು

ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರು ಆಗಾಗ ಸೇವಾಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಸುವಿನ ಹಿಂದೆ ನಡೆಯುವ ಎಳೆಗುದುವಿನಂತೆ ನಾನೂ ಅವರ ಜೊತೆ ಹೋಗಿ ಬರತೊಡಗಿದೆ. ಈ ಹೊತ್ತಿಗೆ 'ಗಾಂಧೀಜಿ' ನನಗೆ 'ಬಾಪೂಜಿ'ಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಜೀವನ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು, ನಡವಳಿಗಳನ್ನು, ಆಚಾರ-ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು ನನಗೆ ಆನಂದದ ವಿಚಾರವಾಗಿತ್ತು. ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತು ಅವರೊಡನೆ ಒಂದೇ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಊಟಮಾಡುವ ಅನೇಕ ಅವಕಾಶಗಳೂ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆದರೆ ಅವರೊಡನೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗುವಂಥ ಕೆಲಸಗಳೇನೂ ನನಗೆ ಇರದೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ, ಅವರಿಗೂ ನನಗೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪರಿಚಯ ಉಂಟಾಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಇಂಥ ಔಪಚಾರಿಕ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಆರ್ಹಣೆಯಾಗಲೀ, ಅಭಿಲಾಷೆಯಾಗಲೀ ನನಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗಿ, ಅದು ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಎಂದೂ ಹೆಚ್ಚಳಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಕಾಲ ಬಹಳ ವೇಗವಾಗಿ ಮುಂದೋಡುತ್ತಿತ್ತು. ನನಗೆ ಪಿತೃಸ್ಮರಣಾಗಿದ್ದ ನಾನಾ ಆರವಳೆಯವರು ಹರಿಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಲಯದ ಬಳಿಯೇ ಇದ್ದ ಮಹಿಳಾ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಮಹಿಳಾ ಆಶ್ರಮದ ಸಂಚಾಲಕರಾಗಿದ್ದುದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಮನೆಯಿಂದ ದೂರವಾಗಿದ್ದೇನೆಂಬ ಭಾವನೆಯೇ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟಲ್ಲಿ ೩೧ ಜುಲೈ ೧೯೩೮ರಂದು, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಸಮುದಾಯವನ್ನೇ ತಲ್ಲಣಗೊಳಿಸಿದ ನೀರಾ ಪ್ರಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಆ ಭಯಂಕರ ದುರ್ಘಟನೆ ಸಂಭವಿಸಿತು. ನನ್ನ ಕನಸಿನ ಮನೆ ಕ್ಷಾಮಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ಕುಸಿದುಬಿದ್ದಿತು.

ಮದ್ಯ-ನಿಷೇಧ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದುದರಿಂದ ಉತ್ತತ್ತಿ, ತಾಳೆ, ಈಚಲು, ತೆಂಗು ಮೊದಲಾದ ಮರಗಳಿಂದ ದೊರೆಯುವ, ಆಗ ತಾನೆ ಇಳಿಸಿದಂಥ, ನೀರಾವನ್ನು ಕುಡಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸುವ ಬಗೆಗೆ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ನಡೆಯತೊಡಗಿದುವು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ನೀರಾ ತಯಾರಕಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಉದ್ಯೋಗ ದೊರೆತಂತಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಜನರಿಗೆ ಪುಷ್ಟಿದಾಯಕವಾದಂಥ ಪೇಯವೂ ದೊರೆತಂತಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಸೇವಾಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನೀರಾಪಾನದ ಹಾಗೂ ತಾಟೀ ಬೆಲ್ಲ ತಯಾರಿಕೆಯ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸುಸಂಸ್ಥಿತ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನೀರಾಪಾನವೂ ಹೆಂಡ ಕುಡಿಯುವಿಕೆಯಂತೆಯೇ ನಿಷಿದ್ಧವೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿತ್ತು. ಜನಗಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬೇರುಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಈ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಸುಸಂಸ್ಥಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ನೀರಾಪಾನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವಂಥ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ತೆಗೆಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಲಹೆಯೊಂದು ಮುಂದೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ (ಹಾಗೂ ಮುಂದೆ ಅವರ ಆಪ್ತರೂ ಆದ) ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಉರುಫ್ ಬಾಬೂರಾವ್ ಕಾಮತ್ ಎಂಬುವರು ತಾಟೀಬೆಲ್ಲ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಜ್ಞರನ್ನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಶ್ರೀ ಗಣಾನರಾವ್ ನಾಯಕ್ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ತಾಟೀ ಬೆಲ್ಲ ತಯಾರಿಕೆ ತರಬೇತಿ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ನೀರಾಪಾನದಲ್ಲಿ

ನಿರತರಾಗಿದುವ ಕಾಲೇಲ್ಚರ್ ಅವರ ಚಿತ್ರ ತೆಗೆಸಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಯೋಚಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಯೋಚನೆಗನುಸಾರವಾಗಿ ೩೧ ಜುಲೈ ೧೯೩೮ರಂದು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆಯೇ ಒಂದು ಡಬ್ಬದಲ್ಲಿ ನೀರಾವನ್ನು ತುಂಬಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರು ಸೇವಾಗ್ರಾಮದಿಂದ ವರ್ಧಾಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದರು. ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಕಾಲೇಲ್ಚರ್ ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಲು ನಾನಾ ಆಠವಳೇ ಅವರೂ ಹರಿಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ, ಕಾಲೇಲ್ಚರ್ ಅವರ ಜೊತೆಗೆ ಅವರಿಗೂ ನೀರಾವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನೀರಾಪಾನನಿರತರಾಗಿದ್ದ ಆ ಇಬ್ಬರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ ತೆಗೆಸಲಾಯಿತು (ಸಾಕಷ್ಟು ಬೆಳಕು ಇಲ್ಲದೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಆ ಚಿತ್ರಗಳೆಲ್ಲ ಕೆಪ್ಪು ಹೋದುವು ಎಂಬುದೇನೂ ನಿಜ; ಆದರೆ ಇದು ಬೇರೆ ವಿಚಾರವಾಯಿತಷ್ಟೆ).

ಉಳಿದಿದ್ದ ನೀರಾವನ್ನು ಶ್ರೀ ಭುರ್ಕೆ, ಶ್ರೀ ದಾಬೈ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ಸಬ್ಬೀಸ್ ಅವರು ಕುಡಿದರು. ಬೆಳಗಿನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಹಾಗೂ ಇತರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ನಾನು ಮತ್ತೆ ನಿದ್ದೆಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನೂ ಖುದ್ದಾಗಿ ನೋಡಲು ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಈ ಘನಾದಿಂದ ವಂಚಿತನಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದು ನನ್ನ ಮಿತ್ರರಿಗೆ— ಅಂತೆಯೇ ನನ್ನ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ—ಸರಿದೋರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ನಿದ್ದೆಯಿಂದ ಎಬ್ಬಿಸಿ ನನಗೂ ನೀರಾಪಾನ ಮಾಡಿಸಿದರು. ನಾನು, ನೀರಾ ಕುಡಿಯುವಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಹಿಂಸರಲಿಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಅದೇ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ನೀರಾ ಕುಡಿದಿದ್ದುದರಿಂದ ಅದು ನನಗೆ ಹಿಡಿಸಲೂ ಇಲ್ಲ. ನಾನು ಅದನ್ನು ಮೋರಿಯೊಳಗೆ ಉಗಿದುಬಿಟ್ಟೆ. ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ ಅದರ ಒಂದೆರಡು ಗುಳುಕು ಗಂಟಲಿನಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕಿಳಿದು ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಸೇರಿಬಿಟ್ಟಿತು. ನನ್ನ ಈ 'ಮೂರ್ಖತೆ'ಯನ್ನು ಕಂಡು ನನ್ನ ಮಿತ್ರರು ಗಹಗಹಿಸಿದರು ; ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಲೇವಡಿ ಮಾಡಿದರು.

ಮಧ್ಯಾಹ್ನದವರೆಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಆಮೇಲೆ ಒಬ್ಬರಾದ ಮೇಲೆ ಒಬ್ಬರಂತೆ ಪ್ರಯೋಗವೀರರಲ್ಲ ಧರಾಶಾಯಿಗಳಾಗತೊಡಗಿದರು. ಮೊದಲು ಶ್ರೀ ದಾಬೈ ವಾಂತಿ— ಭೇದಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದರು. ಅವರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಶ್ರೀ ಭುರ್ಕೆಯವರೂ ಇದೇ ವ್ಯಾಧಿಗೆ ತುತ್ತಾದರು. ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಶ್ರೀ ಸಬ್ಬೀಸ್ ಅವರೂ ಸುಸ್ತಾಗಿ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದರು. ಅತ್ತ ಮಹಿಳಾ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಆಠವಳೆಯವರು ಅಸ್ವಸ್ಥರಾದ ಸುದ್ದಿ ಬಂತು. ಇಷ್ಟಲ್ಲ ಕಾಲೇಲ್ಚರ್ ಅವರೂ ಭೇದಿಯಿಂದಾಗಿ ಬಳಲಿಹೋಗಿದ್ದರು. ಬಹುಶಃ ಇವರೆಲ್ಲರ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಭಯದಿಂದಾಗಿಯೇ, ನನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಹಾಗೇ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿತು.

ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಹಾಹಾಕಾರ ಉಂಟಾಯಿತು. ಅಸ್ವಸ್ಥರಾಗಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಶುಶ್ರುಷೆಯ ಸೌಲಭ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭುರ್ಕೆ, ದಾಬೈ, ಸಬ್ಬೀಸ್ ಹಾಗೂ ನನ್ನನ್ನು ವರ್ಧಾದ ಸಿವಿಲ್ (ಸರ್ಕಾರಿ) ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ದಾಖಲು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ವರ್ಧಾದಲ್ಲಿದ್ದ ಸೇವಾಶಿಲ ವೈದ್ಯರಾದ ಶ್ರೀ ಮಹೋದಯ ಅವರು ಅಹೋರಾತ್ರಿ ನಮಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ದೂರ ದೂರದ ಊರುಗಳಿಂದ ಕಾಕಾ ಕಾಲೇಲ್ಚರ್ ಅವರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಓಡೋಡಿ ಬಂದರು. ಪುಣೆಯಿಂದ

ಶ್ರೀ ನಾನಾ ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಗಜಾನನ ಜೋಶಿ ಧಾವಿಸಿ ಬಂದರು. ಇತರರೂ ಬಂದು ಕಿಕ್ಕಿರಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ, ಇದು ಕಾಲರಾ ವ್ಯಾಧಿ ಇರಬಹುದೇನೋ ಎಂಬ ಅನುಮಾನದಿಂದ ವರ್ಧಾಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಬರಲಾರದೆಂದು ಸೂಚನೆ ಕೊಡಲಾಯಿತು.

ಈ ಘಟನೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಆಘಾತಕ್ಕಾಗಿದ್ದುದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಅವರು ನಡೆಸಿದ್ದ ಆ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಅವರ ನೆಚ್ಚಿನ ಅನುಯಾಯಿಗಳೇ ಬಲಿಪಶುಗಳಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ನಿತ್ಯವೂ ಸೇವಾಗ್ರಾಮದಿಂದ ಬಂದು ಅಸ್ಥಳದಲ್ಲಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಖುದ್ದಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ರಣಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಧರಾಶಾಯಿಯಾಗಿದ್ದ ಗಾಯಾಳುಗಳಿಗೆ ಶುಶ್ರುಷೆ ಮಾಡುತ್ತ, ಅವರಿಗೆ ನೀರೊಡುತ್ತ, ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಧೈರ್ಯ-ಉತ್ಸಾಹಗಳನ್ನು ತುಂಬುತ್ತ ಇದ್ದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನ ನೆನಪಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಆ ವಾತ್ಸಲ್ಯಯುಕ್ತ ಚಿಂತೆ ಇಂದೂ ನನ್ನ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ಅಚ್ಚೆಯದೆ ಮೂಡಿ ನಿಂತಿದೆ.

ಮೊದಲ ಎರಡು-ಮೂರು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯುದೇವತೆ ಶ್ರೀ ದಾಬ್ಬೆ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಭುಕೇಯವರನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ದಳು. ನಾನಾ ಆರವಳೆಯವರು ಪುಟ್ಟಬಿಡದೆ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಂತೆ ಸಾವನ್ನೈದುರಿಸಿದರು; ಆದರೆ ಕೊನೆಗೂ ಅವರು ಸೋಲನ್ನೊಪ್ಪಬೇಕಾಯಿತು; ತಮ್ಮ ವೃದ್ಧಮಾತೆಗೂ, ಮಕ್ಕಳಂತೆ ತಾನು ಪಾಲಿಸಿ, ಪೋಷಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿದ್ದ ಮಹಿಳಾ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೂ ಅಂತಿಮ ಘನಾವವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೧, ೧೯೩೮ ರಂದು ಕೊನೆಯುಸಿರೆನ್ನಳೆದರು. ನಾನಾರವರು ನೈಷ್ಠಿಕ ಬಾಲಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದು, ತಮ್ಮ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳ ಏಕೈಕ ಪುತ್ರರಾಗಿದ್ದರು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ, ಆ ವೀರಮಾತೆ ಅತ್ಯಂತ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಈ ಆಘಾತವನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅವರ ಆ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೂ ಚಕಿತರಾದರು. ನಾನಾರವರು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೋಠಿ (ಸೌರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು). ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೂ, ಅವರ ತಾಯಿಯವರಿಗೂ ಗುಜರಾತಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಗುಜರಾತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತಾಪಸೂಚಕ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಪತ್ರ ಈ ರೀತಿ ಇತ್ತು :

ಪ್ರಿಯ ಭಗಿನಿ,

ನಾನಾರವರ ಸಾವಿನ ಬಗ್ಗೆ ನೀವಂತೂ ತೋಕಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ನಾನು ಚಕಿತನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕಂಡ ಮೇಲೆ ನಾನಾರವರ ತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಸಂಯಮಗಳನ್ನು ನಾನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲೆನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಾನಾರವರ ಶರೀರ ಇಲ್ಲವಾಗಿರುವುದು. ಆದರೆ, ಅವರ ಆತ್ಮ ಎಂದೆಂದೂ ಮಹಿಳಾ

ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಅನೇಕ ಸೋದರಿಯರಿಗೆ
ಪ್ರೇರಣಾದೂಷವಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ.

ಸೇವಾಗ್ರಾಮ

೧೧-೮-೩೮

ಮೋ.ಕ. ಗಾಂಧಿ

ವಂದೇ ಮಾತರಂ

ಈ ಘಟನೆ ಎಷ್ಟೇ ದುರ್ಭಾಗ್ಯಪೂರ್ಣವಾದುದಾಗಿರಲಿ, ಹೃದಯವಿದ್ರಾವಕ
ವಾದುದಾಗಿರಲಿ ಅದು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೌಟುಂಬಿಕ ವಿಷಯವಾಗಿತ್ತು. ಗಾಂಧೀ-
ಕುಟುಂಬದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೇ ಈ ಘಟನೆಗೆ ತುತ್ತಾಗಿದ್ದರು. ನೀರಾ ಕೊಟ್ಟವರು ಕುಡಿದವರು
ಗುರು-ಶಿಷ್ಯರು ಹಾಗೂ ಮಿತ್ರರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಹೊರಗಿನವರು ಈ ಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯೆ
ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಗಾಂಧೀ-ದ್ವೇಷದ ಕಾಮಲೆ ರೋಗಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಿದ್ದ
ಮರಾಠೀ ಮಂಡಳಿಗೆ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ 'ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ್ವೇಷ'ವೇ ಎದ್ದು ಕಂಡಿತು. 'ವಿವಿಧ-
ವೃತ್ತ'ವೆಂಬ ಪೀಠ ಸಾಪ್ತಾಹಿಕದ ಮೂಲಕ ಅವರು ವಿಷ ಕಾರತೊಡಗಿದರು.
ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿದೂ ತಮ್ಮ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ಸಾವಿನ
ಬಾಯಿಗೆ ದೂಡಿದರೆಂಬುದೇ ಅವರ ಅಪಪ್ರಚಾರದ ಮುಖ್ಯ ಸೂತ್ರವಾಗಿತ್ತು.
ಕರ್ತವ್ಯಪರಾಯಣರಾದ ತಮ್ಮ ಅನುಯಾಯಿಗಳ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಸಾವಿನಿಂದ ಮೊದಲೇ
ವ್ಯಥಿತರಾಗಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಂತಃಕರಣದ ಮೇಲೆ ಇಂಥ ಕುಶಿತ ಆರೋಪವನ್ನು
ಹೊರಿಸಲು ಮುಂದಾದ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ತ್ವಡತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಎಷ್ಟು ಕನಿಕರ ತೋರಿದರೂ ಕಡಿಮೆಯಿ.

ನೀರಾ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನೇನೂ ಬೀರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಕೆಲವೇ
ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು $\pm \text{P} \text{O} \text{O} \text{H} \text{K} \text{E} \text{H} \text{O} \text{I} \text{D} \text{I} \text{G} \text{I} \text{D}$ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ 'ವಿವಿಧವೃತ್ತ' ವಿಷಪೂರ್ಣ
ಅಪಪ್ರಚಾರ ನನ್ನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಕೂಡಲೇ 'ಲೋಕಶಕ್ತಿ' ಪತ್ರಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ಈ
ಬಗೆಯ ಅಪಪ್ರಚಾರದ ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿಸುವಂಥ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆ.

ಶ್ರೀ ಬಾಬೂರಾವ್ ಕಾಮತ್ ಅವರು ತೆಗೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ನೀರಾಕ್ಕೆ ವಿಷ ಹೇಗೆ
ಬೆರೆತುಕೊಂಡಿತು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಇದುವರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಉತ್ತರ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಮರಕ್ಕೆ
ಕಟ್ಟಿದ ನೀರಾ ಮಡಕೆಗೆ ಹಲ್ಲಿಯೋ, ಹಾವೋ ಅಥವಾ ಬೇರಾವುದೋ ವಿಷಯುಕ್ತ
ಪ್ರಾಣಿಯದೋ ವಿಷ ಬಿದ್ದಿರಬೇಕು, ಅಥವಾ ನೀರಾ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದ ಡಬ್ಬು ತುಕ್ಕು
ಹಿಡಿದಿದ್ದು, ಅದರ ವಿಷ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಸೇರಿ ಈ ದುರ್ಘಟನೆ ಸಂಭವಿಸಿದ್ದಿರಬಹುದು.
ಹೇಗಾದರೂ ಸರಿ, ಅದೊಂದು ಅನಪೇಕ್ಷಿತ ದುರ್ಘಟನೆಯಾಗಿತ್ತು ; ಎಲ್ಲರ ಕೈಮೀರಿದ
ಸಂಗತಿಯಾಗಿತ್ತು ; ಪೂರ್ವನಿಯೋಜಿತ ವಿಷಪ್ರಯೋಗದ ಘಟನೆ
ಅದಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದಂತೂ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿತ್ತು.

ಪಿತೃಸದೃಶರಾದ ಒಬ್ಬ ಗುರು ಹಾಗೂ ಇಬ್ಬರು ಸಹಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಅನಪೇಕ್ಷಿತ
ಆಕಸ್ಮಿಕ ಮರಣದ ಆಘಾತ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಹಳ ಭಯಂಕರವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ನಾನು

ಮತ್ತೆ ವರ್ಧಾದತ್ತ ತಲೆಹಾಕಬಾರದೆಂದೂ, ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೂ ನನ್ನ ಅನೇಕ ಹಿತೈಷಿಗಳು ನನಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿದರು. ನಾನು ಇಕ್ಕಟ್ಟಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದೆ. ನಾನು ಹೆದರಿಕೊಂಡ ವರ್ಧಾಕೆ ಹೋಗದೆ ಇದ್ದರೆ ಕಾಲೇಜ್ ಅಮ ಏನೆಂದುಕೊಂಡಾಡು ? ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಏನೆಂದುಕೊಂಡಾಡು ? ನಾನಾರವರ ಆತ್ಮ ಏನೆಂದುಕೊಂಡೀತು ? — ಈ ಬಗೆಯ ಯೋಚನೆಗಳು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡುತ್ತಿದ್ದವು.

ಇಷ್ಟಲ್ಲ ಕಾಲೇಜ್ ಅಮ ಅತ್ಯಂತ ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿ ಪ್ರಶ್ನೆಯೆಂದು ನನ್ನ ಕೈಸೇರಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅಮ ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದರು :

“ನಾನಾರವರು ಇಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ನೀವು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಬೇಗನೆ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಿದ್ದಿರಿ. ಈಗ ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ತೊರೆದುಬಿಡುತ್ತೀರೇನು? ನಾನಾರವರು ನನ್ನನ್ನೂ ನಿಮ್ಮನ್ನೂ ಒಂದುಗೂಡಿಸಿದರು. ಕನಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷ ಆ ಸಂಗತಿಯ ನೆನಪಾಗಿಯಾದರೂ ನಾವು ಒಂದುಗೂಡಿ ಇರೋಣ.”

ಕಾಲೇಜ್ ಅಮ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಆ ಎರಡು ವಾಕ್ಯಗಳು ಡೋಲಾಯಮಾನವಾಗಿದ್ದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿದವು. ನನ್ನೆಲ್ಲ ಭಯ, ನನ್ನೆಲ್ಲ ಇಬ್ಬಂದಿತನ ಕೊನೆಗೊಂಡಿತು. ಹೊಸ ಉತ್ಸಾಹದೊಂದಿಗೆ ನಾನು ಮತ್ತೆ ವರ್ಧಾಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದೆ ಹಾಗೂ ಕಾಲೇಜ್ ಅಮ ಆಪ್ತಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡತೊಡಗಿದೆ.

೬. ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ವಿಚಾರಗಳು

ವರ್ಧಾಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ಮೇಲೆ ಹಿಂದಿಯನ್ನು ಕಲಿಯಲು ನಾನು ರಾಷ್ಟ್ರನಾಟಕ ಪ್ರಕಾರ ಸಮಿತಿಯ ತರಬೇತಿ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೋಗತೊಡಗಿದೆ. ಈ ತರಬೇತಿ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ಪಡೆಯಲು ರಾಷ್ಟ್ರನಾಟಕ ಪ್ರಕಾರಕರು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಿಂದಲೂ, ಇತರ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂಬ ಔತ್ಸುಕ್ಯ ಅವರಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಯಾವುದೇ ಅವಕಾಶ ದೊರೆತರೂ ಅವರು ತಪ್ಪದೆ ಸೇವಾಗ್ರಾಮದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಸವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಿಡುವಿದ್ದಾಗ ನಾನೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯೆಂಬಂತೆ ಅವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸೇವಾಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬರುತ್ತಿದ್ದೆ.

ಒಮ್ಮೆ ನಾವು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಕಾಣಲು ಹೋಗಿದ್ದೆವು. ಆಗ ಮಗಸವಾಡಿಯ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗ ವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾವೆಲ್ಲ ಸಾಮಾಹಿಕವಾಗಿಯೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಭಿಕ್ಷೆಯಾಗಿದ್ದೆವು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ

ಊಟ-ವಸತಿ, ಅನುಕೂಲ-ಅನನುಕೂಲತೆಗಳು, ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ಕಾಲೇಜಿನ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ — ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ತಮಗಿದ್ದ ಕೆಲವು ಅನನುಕೂಲತೆಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನೆತ್ತಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಹೀಗೆಂದ : “ಬಾಪೂಜಿ, ನಮ್ಮೊಡನಿರುವ ಗಡಿನಾಡಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶೌಚಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ನೀರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಮಣ್ಣಿನ ಹೆಂಚೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಇದು ನಮಗೆ ತುಂಬ ಕಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಇವೆಯೊಡನೆ ಇರುವುದು ಹಾಗೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಊಟಮಾಡುವುದು ನಮಗೆ ಅಸಹ್ಯಕರವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ತಾವು ದಯವಿಟ್ಟು ಅವರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿ.”

ಆಗ ಆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು : “ನೀರನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ಅಭ್ಯಾಸ ನಮಗಿಲ್ಲ. ಅಶುಚಿಯಾದುದನ್ನು ನಾವು ನಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ನಮಗೆ ಮೈಲಿಗೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷರೂ ನೀರನ್ನೇನೂ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ಕೊಳಕೆಂದು ಯಾರೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಯಾರಿಗೂ ಅಸಹ್ಯ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ತಾರತಮ್ಯ ಏಕೆ ?”

ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ನಗುತ್ತಾ ಹೀಗೆಂದರು : “ನೀವು ಹೇಳುವುದು ಸರಿ. ಆದರೆ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಜೊತೆಗಾರರ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಬೆಲೆ ಕೊಡುತ್ತೀರೋ ಇಲ್ಲವೋ ? ಗಡಿನಾಡಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಚಳಿ ಇರುವುದರಿಂದ ನೀವು ನೀರನ್ನು ಬಳಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲು ಕಾರಣವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ ಸ್ವಚ್ಛತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ನೀರನ್ನು ಬಳಸುವುದು ಉತ್ತಮ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೂ ನಾವು ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಅನುಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ! ಊಟಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಅವರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಾಯಿ ಮುಕ್ಕಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಹಲ್ಲುಗಳು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತವೆ. ನಾವೂ ಅವರನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿ ನಮ್ಮ ಬಲವಾಗಿರುವ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆ ?”

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಈ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ ಗಡಿನಾಡಿನ ಆ ನಮ್ಮ ಸೋದರರಿಗೆ ತುಂಬ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಯಿತು. ನಾಜೂಕಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಯೊಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬುದ್ಧಿವಾದದಿಂದ ಸಮಾಧಾನಕರವಾಗಿ ಇತ್ಯರ್ಥಗೊಂಡಿತು.

೨. ಲೋಕೋ ಭಿನ್ನ ರುಚಿ:

ನಮ್ಮ ತರಬೇತಿ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಉರ್ದೂವನ್ನು ಕಲಿಯುವುದೂ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಉರ್ದೂ ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಬಹಳವಾಗಿ ಪಂಜಾಬಿನಿಂದಲೋ, ಹೈದರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನದಿಂದಲೋ ಬಂದವರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಕಠಿಣ

ಆಶ್ರಮ ಜೀವನ ಅವರಿಗೆ ಹಿಡಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಬೀಡಾ, ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪು, ಮಾಂಸಾಹಾರ ಮೊದಲಾದುವು ಬೇಕಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೀಗಾಗಿ ನಾವು ಅವರೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಅವರ ಮಧ್ಯೆ ಅಂತರ ಏರ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ಬೇಸರಗೊಂಡು ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೊನೆಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಯಾರಾದರೂ ಒಬ್ಬರನ್ನು ಉರ್ದೂ ಅಧ್ಯಾಪಕರನ್ನಾಗಿ ತರಬೇತಿಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಕಾಲೇಜ್ ಅವರು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಿದರು. ಜಾಮಿಯಾ ಮಿಲಿಯಾ ಇಸ್ಲಾಮಿಯಾ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಉರ್ದೂ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಯಿತು.

ಈ ತೀರ್ಮಾನದಂತೆ ೧ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೯೩೯ರಂದು ಹಿಂದೀ-ಉರ್ದೂ ವಿಶೇಷ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕಾಗಿ ಗ್ರ್ಯಾಂಡ್ ಟ್ರಂಕ್ ಎಕ್ಸ್‌ಪ್ರೆಸ್ ರೈಲಿನ ಮೂಲಕ ಮರ್ಘಾದಿಂದ ದೆಹಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಇದೇ ರೈಲಿನ ನನ್ನ ಬೋಗಿಗೆ ಹತ್ತಿದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾರನೆಯ ದುರ್ಘಟನೆ ಬೋಗಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಸಮಾನಸ್ಥಂಧರಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು (ಮಹಾದೇವಭಾಯಿ ದೇಸಾಯಿ, ಕನೂಭಾಯಿ ಗಾಂಧೀ ಮೊದಲಾದವರು) ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಡಲು ಶ್ರೀ ಅವ್ಯತಲಾಲ್ ನಾಣಾಚಾರ್ ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು. “ಬದಿಯ ಬೋಗಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹಾಗೂ ಅವರ ತಂಡದ ಸದಸ್ಯರಿದ್ದಾರೆ. ನಿಮಗೆ ಏನಾದರೂ ಬೇಕಾದರೆ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಬಹುದು. ಬೇಕಾದರೆ ನೀವು ಅವರ ಬೋಗಿಯಲ್ಲೇ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ನಾನು ಅವರುಗಳಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದೇನೆ” ಎಂದರು.

ಆದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿದ್ದ ಬೋಗಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವೇನೂ ನನಗೆ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಆಸೆಯೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮೂಡಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅದುವರೆಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ನಾನು ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಕಂಡಿದ್ದರೂ, ನನಗೂ ಅವರಿಗೂ ವಿಧಿವತ್ತಾದ ಪಕ್ಷಕ ಪರಿಚಯ ಉಂಟಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿಶೇಷ ಕಾರ್ಯವಾವುದೂ ಇಲ್ಲದೆ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ನನಗೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಹಿಡಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ, ಅವಕಾಶ ದೊರೆತ್ತಿದ್ದರೂ ನಾನು ಅವರಿದ್ದ ಬೋಗಿಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ರೈಲಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣಿಕರು ಇಂದಿನಂತೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾನಿದ್ದ ಬೋಗಿಯಲ್ಲೇ ಸಾಕಷ್ಟು ಜಾಗವಿತ್ತು. ನಾನು ಮರ್ಘಾದಲ್ಲಿ ರೈಲು ಹತ್ತಿದಾಗ ಹಾಸಿದ ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನು ಸುತ್ತಿದ್ದು ದೆಹಲಿಗೆ ತಲುಪಿದ ತರುವಾಯವೇ. ಇದರೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿದ್ದ ಬೋಗಿಯಲ್ಲಿ ಜನರೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರು; ಸಾಮಾನ್ಯಗಳೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದುವು. ಪರಿಣಾಮವೆಂಬಂತೆ ಆ ಬೋಗಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಂಚ ಇಕ್ಕಟ್ಟೇ ಉಂಟಾದಂತಿತ್ತು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿಯೂ ಅವರಿದ್ದ ಬೋಗಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮೂಡಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರೂ ನನ್ನೊಡನೆ ಬಿಡುಬಿಡು ಮಾತನಾಡುವಷ್ಟು ಬಿಡುವಾದರೂ

ಯಾರಿಗಿತ್ತು ? ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರು.

ಭಾರತದ ಜನತೆಯ ಹೃದಯದ ಮೇಲೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಎಂಥ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ್ದರು, ಯಾವ ರೀತಿ ಅದನ್ನು ತಮ್ಮತ್ತ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು ಎಂಬುದರ ಅನುಭವ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ಘಂಟೆಗಳ ಅವಧಿಯ ಆ ಪ್ರಯಾಣದಲ್ಲೇ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ನೋಡಲು ಜನ ಸಹಸ್ರ ಸಹಸ್ರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಜಯಘೋಷದಿಂದ ನಿಲ್ದಾಣ ಮೊಳಗಿಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಕೋಲಾಹಲದಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಂತು ಎಂಬುದೇ ಆ ತಂಡದಲ್ಲಿದ್ದ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಸವಾಲಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತ್ತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕೈತಾಚಿ ಹರಿಜನ ನಿಧಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ಕೂೂ ಗಾಂಧೀ ಮೊದಲಾದವರೂ ಚೀಲ ಹಾಗೂ ಬಟ್ಟಲುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹಣ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಐದು ಹತ್ತು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಅದೆಷ್ಟು ಜನರಿಂದ ಹಣ ಸ್ವೀಕರಿಸಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು ! ರೈಲು ಚಲಿಸತೊಡಗಿದಂತೆ ಸಂಗ್ರಹಿತವಾದ ಹಣವನ್ನು ಎಣಿಸಿ ಲೆಕ್ಕ ಬರೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ರೀತಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿಯೇನೋ ಸರಿದೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ, ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಒದ್ದು ಓಡಿಸುವ ಈ ಕೋಲಾಹಲ ರಾತ್ರಿಯೂ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಜನತಾ-ಪ್ರೇಮ ಎಷ್ಟು ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿದ್ದಿತೆಂದರೆ ಅವರು ಈ ತೊಂದರೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕೊಂಚವೂ ಅಸಹನೆಯನ್ನಾಗಲೀ, ಕೋಪವನ್ನಾಗಲೀ ತೋರಲಿಲ್ಲ.

ದಾನ ಸ್ವೀಕಾರದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ತಂಡಕ್ಕೆ ನಾನು ನೆರವಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತೆಂದೂ, ಇದರಿಂದಾಗಿ ನನ್ನ ಅವರ ಪರಿಚಯವೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತೆಂದೂ ನನಗೆ ಈಗ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಆಗ ನನಗೆ ಈ ವಿಚಾರ ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅಂದಿನ ನನ್ನ ಸಂಕೋಚಚೀಲ ವಯಸ್ಸಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನನ್ನ ಆ ನಡವಳಿಕೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.

ಈ ಪ್ರಭಾಸದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಉಲ್ಲೇಖನೀಯವಾದ ಘಟನೆಯೊಂದು ನಡೆಯಿತು. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ, ಅದನ್ನು ಅಂಥ ಸ್ಮರಣೀಯ ಘಟನೆಯೆಂದೇನೂ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಘಟನೆಯ ರೂಪರೇಷೆಗಳು ಅನೇಕ ದಿವಸಗಳವರೆಗೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಅದು ನೆನಪು ಅಚ್ಚೆಯದೆ ಉಳಿದಿದೆ. ಆ ಘಟನೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಸುಮಾರು ಹನ್ನೆರಡು ಘಂಟೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ರೈಲುಗಳ 'ಕ್ರಾಸಿಂಗ್' ಆಯಿತು. ದೆಹಲಿಯಿಂದ ಬಂದ ರೈಲಿನಿಂದ ಒಬ್ಬ ಯುವಕ ಸರಸರನೆ ಇಳಿದು ಬಂದು ನಾನಿದ್ದ ಬೋಗಿಗೆ ಹತ್ತಿದ. ಆತನ ಬಳಿ ಯಾವುದೇ ಸಾಮಾನು ಇರಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಎದುರಿನ ಬೆಂಚು ಖಾಲಿಯಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಆತ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತ. ಈಗ ತಾನೇ ದೆಹಲಿಯಿಂದ ಬಂದ

ರೈಲಿನಿಂದಿಳಿದು, ಮತ್ತೆ ದೆಹಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ರೈಲಿಗೆ ಈತ ಹತ್ತುತ್ತಿದ್ದಾನಲ್ಲ ಎಂದು ನನಗೆ ತುಂಬ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಮಿಷಿಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದಿಲ್ಲಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಂದಿಲ್ಲಿಗೆ ಓಡಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಇದೇನು ಬೊಂಬಾಯಿಯ 'ಟ್ರಾವೆ' ಎಂದುಕೊಂಡೆ.

ನಾನು ಆತನನ್ನು ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡಿದೆ. ಬೆಳ್ಳಗಿರುವ ಬಣ್ಣ, ಹೃಷ್ಣಪುಷ್ಪವಾದ ಶರೀರ, ಅಗಲವಾದ ಮುಖ, ವಿಶಾಲವಾದ ಸಜಲ ನಯನಗಳು—ತುಂಬ ಆಕರ್ಷಕ ವ್ಯಕ್ತಿ! ವಯಸ್ಸು ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದ್ದಿರಬಹುದು. ನಾನು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಕೇಳಿದೆ:

“ಏನು ಸ್ವಾಮಿ, ಎಲ್ಲಿಂದ ದಯಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೀರಿ ? ಎಲ್ಲಿಗೆ ದಯಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದೀರಿ?”

“ಸ್ವಾಮಿಗಳು ದೆಹಲಿಯಿಂದ ದಯಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ದೆಹಲಿಗೆ ದಯ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ” ಎಂದು ಆತ ಹಾಸ್ಯದ ಉತ್ತರವನ್ನಿತ್ತ ದಯಮಾಡಿಸು (ತಶರೀಫ್) ಶಬ್ದವನ್ನು ಯಾರೂ ತಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಬಳಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಗೊತ್ತಿದ್ದೂ, ಬೇಕೆಂದೇ ಆತ ಆ ಮಾತನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದ ಹೀಗಾಗಿ, ಆತನ ಉತ್ತರದ ರೀತಿ ನನ್ನಲ್ಲೂ ನಗೆಯನ್ನು ಚಿಮ್ಮಿಸಿತು.

ಆತನ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯಿಂದಲೇ ಆತನು ಬಂಗಾಲಿ ಎಂಬುದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆತನ ಸಂತಸದ ಸ್ಥಾವ ನನಗೆ ತುಂಬ ಹಿಡಿಸಿತು. ಮಾತುಕತೆ ಆಡುತ್ತ ಆಡುತ್ತ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಆಳವಾದ ಸ್ನೇಹದ ಬೆಸುಗೆ ಏರ್ಪಟ್ಟಿತು—ಯಾವುದಾದರೂ ಸಿನೆಮಾದಲ್ಲಾಗುವಂತೆ.

ರೂಜೀಶ್‌ಕುಮಾರ್ ಸೀಲ್ ಎಂಬುದು ಆ ಯುವನ ಹೆಸರಾಗಿತ್ತು. ಕಲ್ಚರೆಯ ಚಲನಚಿತ್ರ ಲೋಕವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಅಸಫಲ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದ ಆತ, ಕಾಲಫವಾಹದೊಂದಿಗೆ ತಾನೂ ಒಂದಾಗಿ ದೆಹಲಿಯನ್ನು ತಲುಪಿದ್ದ. ಅಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಗುರುಗಳೊಬ್ಬರು ದೊರೆತಿದ್ದರು. ಅವರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ನಿರತನಾಗಿದ್ದ. ಆ ಗುರುವಿನ ಹೆಸರು ಗೋವಿಂದದಾಸ್ ಕಾನ್ಹಲ್. ಮುಂದೆ ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ ಬಾರಿ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದನಾದರೂ ಅವರ ವಿಶೇಷ ಪರಿಚಯವೇನೂ ನನಗೆ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಈ ಗೋವಿಂದದಾಸರು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಜೀವನದ ಬಗೆಗಿನ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪರಿಚಯವನ್ನು ನೀಡುವಂಥ ಸಾಧಾರಣ ಪುಸ್ತಕವೊಂದನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದರು. ಆ ಪುಸ್ತಕದ ಶೀರ್ಷಿಕೆ ಹೀಗಿತ್ತು: *Mahatma Gandhi: The Great Rogue of India* ('ಭಾರತದ ಮಹಾ ದಗಾಕೋರ: ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧಿ') ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಹುಟ್ಟುಹಬ್ಬದ ದಿನದಂದು ಅವರಿಗೆ ಅದನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಲು ಹಾಗೂ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ರೂಜೀಶ್ ಕುಮಾರ್ ಸೇವಾಗ್ರಾಮದತ್ತ ಹೊರಟಿದ್ದ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಈ ರೈಲಿನಲ್ಲಿ ದೆಹಲಿಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿದಾಗ, ಆತನು ರೈಲು ಬದಲಾಯಿಸಿ, ನಾನಿದ್ದ ಬೋಗಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದ.

ಪುಸ್ತಕದ ಶೀರ್ಷಿಕೆ ತುಂಬ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದ್ದುದಂತೂ ಸರಿಯೇ ಸರಿ. ಮತ್ತೂ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದ್ದುದು ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದುದು. ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಹಿರಿತನವನ್ನೇ ಪರೀಕ್ಷೆಗೊಡ್ಡುತ್ತಿದ್ದಾರೋ ಎಂಬಂತೆ ಇತ್ತು. ಪುಸ್ತಕದ ಮಹತ್ವವೇನೋ ಅಷ್ಟಲ್ಲದೆಯೇ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಹೆಸರೊಂದನ್ನಿಟ್ಟು, ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಕೆರಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಪುಸ್ತಕದ ಅರ್ಪಣೆ ಈ ರೀತಿ ಇತ್ತು: *To Mohandas Karamchand Gandhi, The Apostle of Truth and Sponsor of Ahimsa, with the most profound feelings of love and veneration, by Govind Das Consul* (ಅಂದರೆ, “ಸತ್ಯದ ದೇವದೂತರೂ ಅಹಿಂಸೆಯ ಪ್ರವರ್ತಕರೂ ಆದ ಮೋಹನದಾಸ ಕರಮಚಂದ ಗಾಂಧಿ ಅವರಿಗೆ ಗೋವಿಂದ ದಾಸ ಕಾನ್ಸಲನ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೇಮಪೂರ್ಣ ಹಾಗೂ ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ಣ ಸಮರ್ಪಣೆ”).

ರಣಜೀತ್ ಕುಮಾರನಿಗಿಂತಲೂ ಆತನ ಗುರುವಿನ ಧಾಷ್ಟರ್ಯ ಹಾಗೂ ನಿರ್ಲಜ್ಜತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ನಾನು ಸ್ತಂಭಿತನಾದೆ. ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಹಿರಿತನದ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುವ ಆ ಪದ್ಧತಿ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಅದು ನನಗೆ ಎಷ್ಟು ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನು ರಣಜೀತ್ ಕುಮಾರನನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದೆ: “ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಶಿಷ್ಟತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಏನು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು?”

ಸ್ವಷ್ಟೀಕರಣ ಕೊಡುತ್ತಾ ರಣಜೀತ್ ಕುಮಾರನಿಂದ: “ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ರಕ್ತ, ಲುಚ್ಚೆ ದಾಕೋಡ್, ಬದಾತ್ ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ ಬೇರೊಂದು ಅರ್ಥವೂ ಇದೆ ಎಂಬುದು ಬಹುಶಃ ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ, ಜೊಲಿಗಳೆ. ‘ಗುಂಪಿನಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೂ ಉಗ್ರ ಸ್ವಭಾವದ ಆನೆ’ (*an elephant living apart from the herd and of savage temper*) ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಅದಕ್ಕಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಲೂ ಈ ಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಬಹುದು – *a name of slight tenderness and endearment*. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನ ಗುರುಗಳು ಈ ಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.”

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಬಗೆಗಿನ ನನ್ನ ಪರಿಚ್ಛಾನ ತುಂಬ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ನಾನು ಸುಮ್ಮನಾಗಿಬಿಟ್ಟೆ. ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ ಆ ಶೀರ್ಷಿಕೆ ನನಗೆ ಅಶಿಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಕಿವಿಗೆ ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತೋ ಏನೋ.

ಮುಂದಿನ ನಿರ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ರೈಲು ನಿಂತಾಗ ರಣಜೀತ್ ಕುಮಾರ್, “ನೀವೂ ನನ್ನ ಜೊತೆ ಬರುವುದಲ್ಲ; ಇಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬಹುದು” ಎಂದ

ಆತನ ಮುಗ್ಧತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ನನಗೆ ನಗು ಬಂದಿತು. ನಾನೆಂದೆ: “ಎಂಥ

ಶುಭಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡೋರಬಿಟ್ಟೀರಿ ! ನಿಮ್ಮ ಹಾಗೂ ನಿಮ್ಮ ಗುರುವಿನ ಅಶಿಷ್ಟತೆಯ ಜೊತೆಗೆ ನನ್ನದೂ ಸೇರಬೇಕೆ ?”

ಆತ ಅಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ, ಒಬ್ಬನೇ ಬೋಗಿಯಿಂದ ಇಳಿದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬೋಗಿಗೆ ನುಗ್ಗಿದ. ಮುಂದಿನ ನಿಲ್ಲಾಣದಲ್ಲಿಯೇ ಆತ ನಮ್ಮ ಬೋಗಿಗೆ ವಾಪಸಾದ. ಸಫಲತೆಯ ಸಂತೋಷ ಆತನ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮುಖ ಚಿಕ್ಕಮು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆತ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಾನೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿದ್ದೆ ; ಆದರೆ, ತನ್ನ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಮೇರೆಯೇ ಇಲ್ಲವೇನೋ ಎಂಬಂತೆ ಆತ ಸಂತೋಷಚಿತ್ತನಾಗಿದ್ದ. ನಾನು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಕೇಳಿದೆ : “ಏನಪ್ಪ ಹೋದ ಕೆಲಸ ಆಯಿತೆ ?”

“ಆಗದೆ ಏನು ? ಆದರೆ ನಾನು ತುಂಬ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ನಾನು ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸತೊಡಗಿದಾಗ, ಅವರ ಬಳಿಯೇ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಭಾರಿ ಆಸಾಮಿಯೊಬ್ಬರ ದೃಷ್ಟಿ ಆ ಪುಸ್ತಕದ ಮೇಲೆ ಬಿತ್ತು. ಪುಸ್ತಕದ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆಯೇ ಅವರು ಕೋಪದಿಂದ ಹಾಚ್ಚಾದರು. ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ದೂರದ ಮೂಲೆಗೆ ಇನ್ನೇನು ಎಸೆಯುವುದರಲ್ಲಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಗಮನ ಅತ್ತ ಹರಿಯಿತು. ‘ಇತ್ತ ತನ್ನಿ ಏನಿದೆಯೋ ನೋಡೋಣ’ ಎಂದು ಅವರೆಂದರು. ಆ ಸಭ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿ ‘ನೀವೇಕೆ ನಿಮ್ಮ ಸಮಯವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಬೇಕು ? ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದ ನಿಂದನೆಗಳೇ ತುಂಬಿರಬೇಕು’ ಎಂದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೆಂದರು : ‘ಸರಿಯೆ. ಬೈಯ್ಯಳುಗಳೇ ಇರಲಿ. ಅದರಿಂದ ನಮಗಾಗುವ ನಷ್ಟವೇನು ?’ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೈಗೆ ತೆಗೆದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು : ‘ನಿನಗೇನು ಆಗಬೇಕಪ್ಪ ?’ ನಾನು ನನ್ನ ಗುರುಗಳ ಪತ್ರವನ್ನು ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ಹೀಗೆಂದೆ : ‘ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕು.’ ಅವರ ಅಕ್ಕಸಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಜನ ನನ್ನನ್ನು ನುಂಗುವಂತೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಪುಸ್ತಕದ ಹಾಳೆಗಳನ್ನು ತಿರುವಿಹಾಕಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಅದನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಅನಂತರ ನಕ್ಕು ಹೀಗೆ ನುಡಿದರು : ‘ನಿಮ್ಮ ಗುರುಗಳು ಹೇಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದುದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ನಾನು ಇದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೇನು ತಾನೇ ಸೇರಿಸಲಿ?’ ನಾನೆಂದೆ : ‘ತಮಗೆ ಏನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದೆನ್ನಿಸಿದ್ದರೂ ಸರಿ, ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ದಯವಿಟ್ಟು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟರೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.’ ಆಗ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಒಳ್ಳೆಯದು. ಈಗಲೇ ಬರೆದುಕೊಡುತ್ತೇನೆ’ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟರು.’ ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ ರೂಜೀಶ್ ಕುಮಾರ್ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಸ್ವತಃ ತಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದ ಬರೆದಿದ್ದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ನನಗೆ ತೋರಿಸಿದ.

ಗಾಂಧೀಜಿ ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದು :

Dear Friend,

I have just glanced thro' your production for five minutes. I have nothing whatsoever to say against the front page or the contents. You have every right to express your views in the manner that may seem best to you.

on the train

Yours Sincerely

1-10-1939

M.K. Gandhi

[ಪ್ರಿಯ ಮಿತ್ರೇ,

ನಾನು ಇದೇ ತಾನೇ ಐದು ನಿಮಿಷಗಳ ಕಾಲ ನಿಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕಣ್ಣಾಡಿಸಿ ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಇದರ ಮುಖಪುಟದ ವಿವರವಾಗಿರಲಿ, ಪುಸ್ತಕದ ವಿಷಯದ ವಿವರವಾಗಿರಲಿ ನಾನು ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ನಿಮಗೆ ಉತ್ತಮವೆಂದು ತೋರಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಿಮಗಿದೆ.

ರೈಲಿನಲ್ಲಿ

ನಿಮ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸದ

೧-೧೦-೧೯೩೯

ಮೋ.ಕ. ಗಾಂಧೀ]

ನಾನು ಇನ್ನು ಹೇಳುವುದೇನಿತ್ತು ? ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೇ ನನ್ನ ಬಾಯಿಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದು. ಆದರೆ ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ರೂಜೀಶ್‌ಕುಮಾರ್ ಒಂದು ದಿನ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆಯೇ ಆಗಮಿಸಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಅಚ್ಚಾಗಿದ್ದ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರತಿಯೊಂದನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟು ನನ್ನ ಆಶ್ಚರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೇರೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಕೈಬರಹದಲ್ಲಿದ್ದ ಆ ಪತ್ರದ ಪಡಿಯಚ್ಚನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಹಾಲು ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಚ್ಚಿಸಿ, ಎಲ್ಲ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೂ ಅದನ್ನು ಅಂಟಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಓದುಗರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಏನು ಮಹತ್ವವಿತ್ತು ಎಂಬುದು ನನಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಅದನ್ನು ಓದಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ನಿಜಕ್ಕೂ ಮಹಾತ್ಮರು ಎಂಬುದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಪುಸ್ತಕದ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಂತೆಯೇ ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ಲೇಖಕರು ಪ್ರಕಾರ ಮತ್ತು ಮಾರಾಟದ ಸಾಧನವನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಿದರು ಹಾಗೂ ಅದರ ಪೂರ್ಣ ಲಾಭವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಆದರೆ, ಈ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿನ ಯಶಸ್ಸು ದೊರೆಯಿತೋ, ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು.

ಈ ಘಟನೆಯ ತರುವಾಯ ನನ್ನ ಹಾಗೂ ರೂಬೀತ್ ಕುಮಾರ್ ಅವರ ಸ್ನೇಹ ಬೆಳೆಯುತ್ತಲೇ ಹೋಯಿತು. ಆತನ ಆಲೋಚನೆಗಳೂ ಬದಲಾಗುತ್ತ ಬಂದುವು. ಈ ಬದಲಾವಣೆ ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಯಿತೆಂದರೆ, ಆತ ತನ್ನ ಗುರುವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವರ್ಧಾಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಮಗನೂಡಿಯ ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡತೊಡಗಿದ. ಆತ ಖಾದೀಧಾರಿಯೂ ಆದ ; ನಮ್ಮ ಕುಟುಂಬದ ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನೂ ಆಗಿಬಿಟ್ಟ. ಆತನ ಮದುವೆಯ ಬಗ್ಗೆ ದಿ. ಶ್ರೀ ಜಮನಾಲಾಲ ಬಜಾಜರು ತುಂಬ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಎಂಥ ಸ್ಥಾನ ಲಭ್ಯವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಇದರಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ಮುಂದೆ ಆತ ಒಂದು ದಿನ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆಯೇ ಎಲ್ಲಿಗೋ ಹೊರಟುಹೋದ. ಎಷ್ಟು ಆಕೆಹೋಗಿ ಆತ ಬಂದಿದ್ದನೋ ಅಷ್ಟೇ ಆಕೆಹೋಗಿ ಆತ ಹೊರಟುಹೋದ. ಮುಂದೆದೂ ನನಗೆ ಆತನ ಭೇಟಿ ಆಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ನೆನಪಿನೊಡನೆ ಆತನ ನೆನಪೂ ಸಂಬಂಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ *Mahatma Gandhi : The Great Rogue of India* ಪುಸ್ತಕದ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ನೆನಪಾದಾಗ, ಆ ದಿನದ ರೈಲು ಪ್ರವಾಸದ ಚಿತ್ರ ಮತ್ತೆ ಕಣ್ಣೆದುರು ಮೂಡುತ್ತದೆ.

ಅಷ್ಟು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮತ್ತು ಅವರ ಸಂಗಡಿಗರು ಹಳೆಯ ಅಥವಾ ಹೊಸ ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಇಳಿಯದೆ ಅದರ ಆಚೆ ಇರುವ ಹಜರತ್ ನಿಜಾಮುದ್ದೀನ್ ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ ಇಳಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಹೊಸ ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬಿರ್ಲಾ ಭವನಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದರು. ಅವರು ನನ್ನನ್ನೂ ತಮ್ಮೊಡನೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದ ಬಳಿಕ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಹಿಂದೀ ಸಾಹಿತಿಮೂ, 'ಹರಿಜನ ಸೇವಕ' ಹಿಂದೀ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರೂ ಆಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ವಿಯೋಗಿ ಹರಿಯವರ ಭೇಟಿಯಾಯಿತು. ಮೊದಲೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದಂತೆ, ಅವರೊಡನೆ ಇರುವ ಸಲುವಾಗಿ ದೆಹಲಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ತುದಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಿಂಗ್ಸ್‌ವೇ ಬಳಿಯ ಹರಿಜನ ನಿವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋದೆ.

೮. 'ಆತ ನನಗೆ ಗೊತ್ತು'

೨ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೯೩೯ ರಿಂದ ೨ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೯೪೦ರ ಮೆಗೆ ನಾನು ದೆಹಲಿಯ ಹರಿಜನ ಕಾಲೋನಿಯಲ್ಲಿ (ಕಿಂಗ್ಸ್‌ವೇ) ವಾಸವಾಗಿದ್ದೆ. ಶ್ರೀ ವಿಯೋಗಿ ಹರಿಯವರು ಹರಿಜನ ಕಾಲೋನಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದ ಹರಿಜನ ಉದ್ಯೋಗಶಾಲೆಯ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಚಾಲಕರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ನಾನು ಪ್ರಾಚೀನ ಹಿಂದಿಯ, ಅದರಲ್ಲೂ ಹಿಂದೀ ಸಂತ ಸಾಹಿತ್ಯದ, ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ, ಉರ್ದೂ ಭಾಷೆಯ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನೂ ಮುಂದುವರಿಸಿದೆ. ಶ್ರೀ ರಾಮನಾಥ 'ಸುಮನ್' ಅವರು ಈ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ

ನನಗೆ ತುಂಬ ನೆರವಾದರು. ಹರಿಜನ ಉದ್ಯೋಗ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ನಾನು ಹಿಂದಿ, ಗಣಿತ, ಇತಿಹಾಸ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಹಿಂದಿಯ ಬಗೆಗಿನ ನನ್ನ ಜ್ಞಾನ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಹರಿಜನ ಕಾಲೋನಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮೂಹಿಕ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವುದು, ಭಜನೆ ಹಾಗೂ ರಾಮಧ್ಯಾನ ಮಾಡಿಸುವುದು, ಅಲ್ಲಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುವ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಸುವುದು - ಈ ಕಾರ್ಯಗಳ ಹೊಣೆಯನ್ನು ನನಗೆ ವಹಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವೈಸರಾಯ್ ಅವರೊಡನೆ ಮಾತುಕತೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ದೆಹಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದ್ದರು. ೩೦ ಜೂನ್ ೧೯೪೦ರಂದು ಸಂಜೆ ಅವರು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆಯೇ ನಮ್ಮ ಹರಿಜನ ಕಾಲೋನಿಗೆ ಬಂದರು. (ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪುತ್ರ ಶ್ರೀ ದೇವದಾಸ ಗಾಂಧಿ ಆಗ ತಮ್ಮ ಕುಟುಂಬಸತಮೇತ ಹರಿಜನ ಕಾಲೋನಿಯಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸವಾಗಿದ್ದರೆಂಬುದು ಬಹುಶಃ ಓದುಗರಿಗೆ ತಿಳಿದಿರಬಹುದು.) ಸಂಜೆಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ವೇಳೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ, ನಮ್ಮ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದರು. ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಮೀರಾಬಾಯಿಯವರ ಘೃತ ರಚನೆಯಾದ ‘ಮ್ಲಾನೇ ಚಾಕ್ ರಾಖೋ ಜಿ’ (‘ದಾಸನ ಮಾಡಿಕೊ ಎನ್ನ’) ಎಂಬ ಭಜನೆಯನ್ನು ನಾನು ಹಾಡಿದೆ.

ಭಜನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಸನ್ನರಾದರೆಂದರೆ, ಅಂದಿನ ಪ್ರವಚನಕ್ಕೆ ಅವರು ಅದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡರು. “ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ನೀವು ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದೀರಿ. ಈ ರೀತಿ ಭಾವಪೂರ್ಣ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಡಿದ ಉತ್ತಮ ಭಜನೆಯ ಮೂಲಕ ನಾವು ಅದರ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ, ಅಂತತೋಗತ್ವ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ, ತಲ್ಲೀನರಾಗುತ್ತೇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಜನೆಗಿರುವಷ್ಟೇ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅದನ್ನು ಹಾಡುವ ರೀತಿಗೂ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಹರಿಜನ ಕಾಲೋನಿಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಕುಟುಂಬದವರು ನಮ್ಮ ಸಾಮೂಹಿಕ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಚಾರ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಕಿವಿಗೂ ಬಿದ್ದಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಲೆಂದು ಬಂದು ಹಾಜರಿದ್ದ ಗೃಹಸ್ಥರನ್ನು ಸಂಭೋಧಿಸುತ್ತಾ ಅವರು ಹೀಗೆಂದರು : “ಇಷ್ಟೊಂದು ಮಧುರವಾದ ಹಾಗೂ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮುಗ್ಧವಾಗಿಸುವಂಥ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ನೀವೇಕೆ ತಪ್ಪದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ ನನಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.”

ಪ್ರವಚನ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ನನ್ನತ್ತ ತಿರುಗಿ, ಅವರು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು: “ನೀನು ಎಲ್ಲಿಯವನು ?”

ಆಗ ಬೇಸಿಗೆಯಾಗಿತ್ತು ; ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಮೈಮೇಲೆ ಒಂದು ನಿಕರ್ ಮತ್ತು ಬನಿಯನ್ ಹೊರತು ಬೇರಾವ ಬಟ್ಟೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಬಣ್ಣ ಮತ್ತು ರೂಪಗಳೂ

ನೆರೆಹೊರೆಯ ಇತರ ಹರಿಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಬಣ್ಣ ಮತ್ತು ರೂಪಗಳನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಈತನೂ ಯಾರೋ ಹರಿಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಅನ್ನಿಸಿತು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕಗಳ ನನ್ನ ಉಚ್ಚಾರಣೆ, ಪ್ರಾಚೀನ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದವ ವಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯರ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯಂತೆಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಶುದ್ಧವೂ ಸ್ಪಷ್ಟವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬ ಆಶ್ಚರ್ಯವೂ ಆನಂದವೂ ಉಂಟಾಗಿತ್ತೆಂಬುದು ಅವರ ಧ್ವನಿಯಿಂದಲೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು.

ಆದರೆ, ನಾನು ಏನನ್ನಾದರೂ ಹೇಳುವ ಮೊದಲೇ ಶ್ರೀ ಮಹದೇವಬಾಯಿ ದೇಸಾಯಿಯವರು ಗುಜರಾತಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕುಲ-ಗೋತ್ರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, “ಈತ ನಮ್ಮ ಕಾಲೇಜ್ಡರ್ ಅವರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಹಾಗೂ ಆಪ್ತಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ” ಎಂದರು. ವರ್ಧಾದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ ಕಾಲೇಜ್ಡರ್ ಅವರ ಕೆಲಸಗಳ ಸಂಬಂಧ ಒಂದೆರಡು ಬಾರಿ ನಾನು ಮಹದೇವ ದೇಸಾಯಿ ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಪರಿಚಯವಿತ್ತು.

ಆಗ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ತುಂಬ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, “ಭಜನೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುವುದನ್ನು ನೀನಲ್ಲಿ ಕಲಿತೆ ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು.

“ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ, ನಾನು ವರ್ಧಾದಲ್ಲಿಯೂ ಭಜನೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಬಳಿಕೇ ನಾನು ಇದನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ್ದು ” ಎಂದೆ.

“ತುಂಬ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತೀಯೆ !” ಎಂದರು ಗಾಂಧೀಜಿ.

ಇದಾದ ತರುವಾಯವೂ ಎರಡು-ಮೂರು ದಿವಸಗಳವರೆಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ದಿನ ಸಂಜೆ ಬಿರ್ಲಾ ಭವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನನ್ನ ಕೆಲವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಅವು ತುಂಬ ಆನಂದದ ದಿನಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಮುಂದೆ ನಾನು ವರ್ಧಾಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದೆ. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡಾಗ, ಆ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ಬಯಕೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಆದರೆ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಖುದ್ದು ಅನುಮತಿ ದೊರೆತ ಹೊರತೂ ಯಾರೂ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ, “ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿ, ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ನನಗೆ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡಿ” ಎಂದು ನಾನು ಕಾಲೇಜ್ಡರ್ ಅವರಿಗೆ ದುಂಬಾಲು ಬಿದ್ದೆ.

ಅದರಂತೆ ೨೧ ನವೆಂಬರ್ ೧೯೪೦ರಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಬಂದ ಕಾಲೇಜ್ಡರ್ ಅವರು, ‘ಆತ ನನಗೆ ಗೊತ್ತು’ ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ನನ್ನೊಡನೆ ಹೇಳಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ, ನಿಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಏನೂ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ನಿಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಗುರುತು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಈಗಿನ ಕೆಲಸವನ್ನು

ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕೆಂದೂ, ಅಗತ್ಯ ಕಂಡುಬಂದಾಗ ಸತ್ಯಾಹಾಸ ಮಾಡುವಂತೆ ನಿಮಗೆ ಸೂಚಿಸುವುದಾಗಿಯೂ ಅವರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ” ಎಂದರು.

“ಆದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ನನ್ನ ವಿಚಾರ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತು, ಕಾಕಾಜಿ ? ಅವರಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ ನೀವೆಂದೂ ಪರಿಚಯಿಸಿಯೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ ನನಗೊಂದೂ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ” ಎಂದು ನಾನು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ನುಡಿದೆ.

“ದೇಹಲಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಿದ್ದುದಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಂಥ ವಿಚಿತ್ರ ! ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಆ ಸಂಗತಿ ನೆನಪಿದೆ. ನೀವೇ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದೀರಿ” ಎಂದರು ಕಾಕಾಜಿ.

“ಓ ! ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಾನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದೆ. ವಾಸ್ತವವಾದ ಸಂಗತಿ ಏನೆಂದರೆ, ಸಂಜೆಯ ಮಸುಕಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಜನ ಕಾಲೋನಿಯಲ್ಲಿ ಆದ ನನ್ನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಇಷ್ಟು ದಿನಗಳಾದರೂ ಅವರು ಮರೆತಿರಲಾರದು ಎಂಬ ವಿಚಾರ ನನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಗೇ ಹೊರತಾಗಿತ್ತು” ಎಂದು ನಾನು ನಾಚಿ ನುಡಿದೆ.

ಮುಂದೆ ನನ್ನ ಭಕ್ತಿಭಾವನೆ ಬದಲಾಗಿಹೋಯಿತು. ಪ್ರಾರ್ಥನೆ-ಭಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿದ್ದಂಥ ಆಸಕ್ತಿ ಉಳಿದುಬರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಜನೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುವಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ತಲ್ಲೀನತೆ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ದೈನಂದಿನ ಅಭ್ಯಾಸ ತಪ್ಪಿಹೋದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಕಂಠಕ್ಕೂ ತುಕ್ಕು ಹಿಡಿದಂತೆ ಆಯಿತು. ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾನು ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಜನೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ ಎಂಬುದನ್ನೂ ನಾನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟೆ. ಆದರೂ ಹರಿಜನ ಕಾಲೋನಿಯ ಅಂದಿನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ನಾನೆಂದೂ ಮರೆಬಲ್ಲಾರೆ. ಎಂಥ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನೂ, ಸಾಧಾರಣ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹೇಗೆ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದು ಈ ಘಟನೆಯಿಂದಾಗಿ ನನ್ನ ಅರಿವಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಅವರ ಜೀವನದ ಯಶಸ್ಸಿನ ರಹಸ್ಯ ಇದರಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿರಲಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ ?

೯. ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿಗೆ

ಜಗತ್ತು ಆರಂಭಗೊಂಡಂದಿನಿಂದಲೂ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಪಾಪ ಮತ್ತು ಅಪರಾಧಗಳನ್ನೆಸಗುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣಬರುವ ಪ್ರಭುತ್ವಿಯೆಂದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಬಹಿರಂಗಗೊಳಿಸದೆ ಬಚ್ಚಿಡುವತ್ತಲೇ ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲರಾಗಿರುವುದು. ಅಂದರೆ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಅವು ತಿಳಿಯುವುದೇ ಇಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಯಾರೂ ಘಂಟಾಘೋಷವಾಗಿ ಏನನ್ನೂ ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅವು ಒಂದು ಬಗೆಯ ‘ನಗ್ಗ-ಗೌಪ್ಯ’ ವಿಷಯಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಆ ಪಾಪಿ ಅಥವಾ ಅಪರಾಧಿಯ ಮೇಲೆ

ಸಮಾಜದ ಯಾವುದೇ ಒತ್ತಾಯ ಅಥವಾ ಒತ್ತಡ ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ. ಬೆಕ್ಕು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹಾಲು ಕುಡಿಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಪಾಪ ಹಾಗೂ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಎಸಗುತ್ತಲೇ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ; ಅವನ ಅಧಃಪತನ ಅಡೆತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಇಂಥ ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತಾನು ಎಸಗಿದ ಪಾಪ ಅಥವಾ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ ಮಾನವ ಈ ವಿಷವ್ರೂಪದಿಂದ ಮುಕ್ತಾಗುತ್ತಾನೆ, ಅವನ ಅಧಃಪತನ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಅನ್ನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಅವರು ಅನೇಕವೇಳೆ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಹಾಗೆ ಮಾಡುವಂತೆ ತಮ್ಮ ನಿಕಟವರ್ತಿಗಳಿಗೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

೧೬-೧೨-೧೯೪೦ರ ಮಾತು. ಸೇವಾಗ್ರಾಮದ ಬಳಿಯ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನನ್ನ ಒಬ್ಬ ಮಿತ್ರ ವರ್ಧಾಕೆ ಬಂದ. ಅವನು ಬಂದದ್ದು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಕಾಕಾ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರನ್ನು ಕಾಣಲು. ಆಗ ನಾನು ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರ ಬಳಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ, ನನ್ನೊಡನೆ ಅವನಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಗೆಳೆತನವಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ಅವನು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದ. ಅವನು ನನಗೆ ಹೇಳಿದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾನು ದಂಗಾದೆ.

ಸ್ವೀ-ಪುರುಷ ಸಂಬಂಧವಾದ ಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಅವನೊಂದು ನೈತಿಕ ಅಪರಾಧವನ್ನೆಸಗಿದ್ದ. ಅವನ ತಾರುಣ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಅವನು ಮಾಡಿದ್ದ ಅಪರಾಧ ಯಾದೂ ಮಾಡದಿರುವಂಥ ತೀವ್ರ ಅಪರಾಧವಾಗಿತ್ತೆಂದೇನೂ ಹೇಳಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಒಳ್ಳೆಯ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ, ಶ್ರೀಮಂತ ಹಾಗೂ ದೇಶಭಕ್ತ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಅವನ ಮೇಲೆ ತುಂಬ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವನಿಂದ ಇಂಥ ಪಾಪಕಾರ್ಯ ನಡೆಯಬಾರದಾಗಿತ್ತು. ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿಯೇ ನಾನು ಗೊಂದಲಕ್ಕೆ ಈಡಾದೆ.

ಅನಂತರದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾನು ತುಂಬ ಉದ್ವಿಗ್ನನಾದೆ. ತನ್ನ ಅಧಃಪತನದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಅವನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೂ ತಿಳಿಸಿದ್ದ. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೂ ಆಘಾತವಾಯಿತು. ಕೂಡಲೇ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಡುವಂತೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಅವನಿಗೆ ಸೂಚನೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಜೊತೆಗೆ, ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸತ್ಯಾಹರಮಾಡಿ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದೂ ಅವರು ಅವನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದರು. ಈ ಸತ್ಯಾಹರದಿಂದ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಗೊಂದಲ ಉಂಟಾಗದಂತೆ, ಬಹಿರಂಗ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೂ, ರಾಜಕೀಯದ ಸಲುವಾಗಿ ಸತ್ಯಾಹರ ಮಾಡದೆ ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸತ್ಯಾಹರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ಜನರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ ನೀಡಬೇಕೆಂದೂ ಗಾಂಧೀಜಿ ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯ ಹೇಳಿದರು.

ಅದರಂತೆ, ತಾನು ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಸತ್ಯಾಹರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವ

ಪತ್ತವೊಂದನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಗೆ ಬರೆದು, ೧೮-೨-೧೯೪೦ರಂದು ಅವನು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ. ನಾನೂ ಆ ಸಭೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಜನ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದರು. ಜನರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಒಂದು ಅಭೂತಪೂರ್ವ ಪ್ರಕಾರವೇ ಆಗಿತ್ತು. ನನ್ನ ಆ ಮಿತ್ರ ತನ್ನ ಪಾಪದ ಚೀಲವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಬರಿಗೈದು; ತಾನು ಆತ್ಮತುಡ್ಡಿಗಾಗಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂದು ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿದ. ಆ ಸಭೆ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಮತ್ತೆ ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವನು ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದ. ಯುದ್ಧದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ಅವನು ತನ್ನ ಭಾಷಣಗಳಲ್ಲಿ ತಡುತ್ತಿದ್ದ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು.

೨೦-೧೨-೧೯೪೦ರಂದು ಸೆರೆಮನೆಯ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅವನ ವಿಚಾರಣೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಅದರ ತೀರ್ಪನ್ನು ಕೇಳಲು ನಾನೂ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಮಹದೇವಭಾಯಿ ಅವರೂ ಆಗಮಿಸಿದ್ದರು. ಅವನಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ಎಲ್ಲರ ಇಚ್ಛೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ, ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಗೆ ಏನು ತೋರಿತೋ ಏನೋ, ಅವರು ಅವನಿಗೆ ಕೋರ್ಟು ಏಳುವವರೆಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ ದಂಡವನ್ನು ವಿಧಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ನಿರಾಶೆಯಾಯಿತು.

ತಮ್ಮ ಪಾಪಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಧರ್ಮಗುರುವಿನ ಬಳಿ ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ವಾಡಿಕೆಯಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಈ ಮಾರ್ಗದ ಕಲ್ಪನೆ ಹೊಳೆದಿರಬೇಕು. ಹೀಗಾಗಿ, ಈ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಅವರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬಳಿ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಅದನ್ನು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅವರು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಗೌಪ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾಪ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ ಅದು ಸತ್ತು ಹೋಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಅದು ಸಲುವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಧೈರ್ಯ ಮತ್ತು ಸ್ಥೈರ್ಯ ಅಗತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಇಂಥ ಧೈರ್ಯಸ್ಥೈರ್ಯಗಳನ್ನು ತೋರಿದ್ದರು.

ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಅಥವಾ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಧೈರ್ಯಸ್ಥೈರ್ಯಗಳನ್ನು ತೋರಿದ ನಾಯಕರೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ, ಪಾಪದ ವಾಸನೆ ಒಂದು ಮಾನಸಿಕ ವಿಕೃತಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಈ ಮಾರ್ಗ ಉಪಯುಕ್ತವಾದೀತೆಂದು ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕವೂ ಕೆಲವು ಮಂದಿ ಪಾಪ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುವ ಸಂಭವವೂ ಇದೆ. ಆದರೆ, ಅವರ ಪಾಪಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಗೆ ತಡೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ಇದೊಂದು ಉಪಾಯವೆಂಬುದನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಂದು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಣೆಕೆ ಹಾಕುತ್ತಿರುವ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ತಳದಲ್ಲಿ ಪಾಪವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಒತ್ತಡಗಳು ಇಲ್ಲವೆ?

೧೦. 'ವಾರದಲ್ಲಿ ಉರ್ದೂ ಲಿಪಿ'

ದೆಹಲಿಯಿಂದ ವರ್ಧಾಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ಮೇಲೆ ರಾಷ್ಟ್ರಾಪ್ತಾ ಪ್ರಕಾರ ಸಮಿತಿಯ ತರಬೇತಿ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಉರ್ದೂ ಬೋಧನೆಯ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡತೊಡಗಿದೆ¹ ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೂ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ನೇರ ಸಂಬಂಧವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಹೀಗಾಗಿ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗುವ ಅವಕಾಶ ಅಷ್ಟಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಮುಂದೆ ೧೯೪೨ರ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಏಕೀಕರಣ ವಿಚಾರವನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಉರ್ದೂ ಬೋಧನೆಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳತೊಡಗಿದರು. ನಾನು ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕೊಂಡು ಉರ್ದೂ ಕಲಿತು ಬಂದಿದ್ದುದರಿಂದ ಆಸಕ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಉರ್ದೂ ಹೇಳಿಕೊಡುವ ಹೊಣೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿತು.

ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ನೆರವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಉರ್ದೂ ಲಿಪಿಯನ್ನು ಕಲಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂಥ ಪ್ರಸ್ತಾವೊಂದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಲಹೆಯೂ ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಬಂದಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಹಲವಾರು ಉರ್ದೂ ಪ್ರಸ್ತಾವಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ಹೊಸ ರೀತಿಯ ಪಾಠಮಾಲೆಯೊಂದನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಆಕಾರದ ಅಕ್ಷರಗಳು (ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಉರ್ದೂ ವಿನ ಬೇ, ಪೇ, ತೇ, ಟೇ, ಸೇ,

-
1. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ, ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ನನ್ನನ್ನು ದೆಹಲಿಗೆ ತರಬೇತಿಗಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ, ಹೊರಗಿನ ಉರ್ದೂ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾರೂ ತರಬೇತಿ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಬಹು ದಿನ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಉರ್ದೂ ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಉತ್ತರದ ಪಂಜಾಬಿನಿಂದ ಅಥವಾ ದಕ್ಷಿಣದ ಹೈದರಾಬಾದಿನಿಂದ ಬಂದವರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಊಟೋಪಚಾರದ ಅಭ್ಯಾಸಗಳು ವರ್ಧಾದಲ್ಲಿನ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ, ಅವರು ಬಹು ಬೇಗನೆ ಬೇಸತ್ತು ಕೆಲಸ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಒಬ್ಬರನ್ನು ತರಬೇತಿಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ದೆಹಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ನಾನು ಜಾಮಿಯಾ ಮಿಲಿಯಾದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಉರ್ದೂ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕೆಂಬುದೇ ಮೂಲ ಆಲೋಚನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಉರ್ದೂ ಅಧ್ಯಾಪಕರಿಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವವಾಗ ಎದುರಾಗುತ್ತಿದ್ದಂಥ ರೀತಿಯ ತೊಂದರೆಗಳೇ ನನಗೂ ಅಲ್ಲಿ ಎದುರಾದುವು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಹರಿಜನ ಕಾಲೋನಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ನಾನು ಜಾಮಿಯಾ ಮಿಲಿಯಾಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬಂದು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ, ಈ ಸಲಹೆ ಕಾರ್ಯಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬುದು ದೃಢಪಟ್ಟಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಹರಿಜನ ಕಾಲೋನಿಯಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಎಷ್ಟು ಉರ್ದೂ ಕಲಿಯಬಹುದಾಗಿತ್ತೋ ಅಷ್ಟರಿಂದಲೇ ನಾನು ತೃಪ್ತನಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿದ್ದು ಕೊಂಡು ನಾನು ಕಲಿತ ಉರ್ದೂ ವರ್ಧಾದಲ್ಲಿನ ತರಬೇತಿ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಉರ್ದೂ ಹೇಳಿಕೊಡಲು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದ್ದಷ್ಟು ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟೆತ್ತೆಂಬುದೇನೋ ನಿಜ.

ಮೊದಲಾದವು-ದೇವನಾಗರಿಯ ಗ, ಮ, ಭ, ನ ಮೊದಲಾದವುಗಳಂತೆ) ಒಂದೇ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಾನು ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಪೇಕ್ಷೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತಾದರೂ, 'ಉರ್ದೂ ಶಿಕ್ಷ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಆ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ನಾನೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಳಿ ಖುದ್ದಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಕಾಲೇಜ್ ಅವರ ಮೂಲಕ ಅದನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ತಲುಪಿಸಿದ್ದೆ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ನನ್ನ ಪ್ರಸ್ತುತವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಹೊಸ ವಿಧಾನ ಅವರಿಗೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಪಠಪಠಾಂಗತವಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಹಳೆಯ ವಿಧಾನವನ್ನೇ ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಹಳೆಯ ಅಲಿಫ್-ಬೇ ವಿಧಾನವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಆ ಪ್ರಸ್ತುತವನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ತಿದ್ದಿ ಬರೆದೆ. ಈ ಬಾರಿ ನಾನೇ ಖುದ್ದಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ನನಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರು. ಆ ಸೂಚನೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ೯ ಮಾರ್ಚ್ ೧೯೪೨ರಂದು ನಾನೇ ಸೇವಾಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ರಚನಾವಿಧಾನವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ.

ವಾಸ್ತವವಾಗಿ, ಆ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ವಿಶ್ವಯುದ್ಧ ಬಿಡುಗಡೆಯಿಂದ ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇತ್ತ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಯನ್ನು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಎದುರಿಸಿ ನಿಲ್ಲುವ ವಿಚಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದ್ದರು; ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅಂಥ ಯೋಚನೆಗಳಲ್ಲೇ ಮುಳುಗಿದ್ದರು. ನಾನು ಅವರನ್ನು ಕಾಣಲು ಹೋದಾಗಲೂ ಅವರು ಡಾ. ರಾಮವನೋಪರ ಲೋಹಿಯಾ ಅವರೊಡನೆ ಬಹುಶಃ ಯುದ್ಧದ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ಭಾರತದ ನಗರಗಳನ್ನು 'ಅನಿರ್ಬಂಧಿತ ಅಥವಾ ಮುಕ್ತ ನಗರ'ಗಳೆಂದು ಘೋಷಿಸಬಹುದೇ ಹೇಗೆ ಎಂಬುದೇ ಅವರ ನಡವಳಿ ಚರ್ಚೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಬಗೆಯ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಸ್ತರಾಗಿದ್ದರೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಉರ್ದೂ ಪುಸ್ತಕದ ಬಗೆಗಿನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಪುಟ್ಟ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು; ಕೆಲವೊಂದು ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ, ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಮತ್ತೆ ತಿದ್ದಿ ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಳಿ ಇಷ್ಟು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಚರ್ಚಿಸುವ, ಮಾತುಕತೆಗಳನ್ನಾಡುವ ಮೊದಲ ಅವಕಾಶ ಆದಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಕೊಂಚಿ ಹೆದರಿಯೂ ಇದ್ದೆ. ಆದರೆ, ಅವರು ತುಂಬ ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ, ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾತನಾಡತೊಡಗಿದುದರಿಂದ, ಕೆಲವೇ ಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸಂಕೋಚ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿತು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಸೂಚಿಸಿದ್ದ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಪ್ರಸ್ತುತವನ್ನು ನಾನು ಮತ್ತೆ ತಿದ್ದಿ ಬರೆದೆ. ೯ ಮಾರ್ಚ್ ೧೯೪೨ರಂದು ಅವರ ಬಳಿ ಹೋಗಿ, ಅವರಿಗೆ ಅದನ್ನು ತೋರಿಸಿದೆ. ಈ ಸಲ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ತುಂಬ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯಾಯಿತು. ತಮ್ಮ ಸಂತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಅವರು ನನಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಆಡಿ ತೋರಿಸಿದರು. ನನ್ನ ಆನಂದಕ್ಕೆ

ಮೇರೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ತೋಳಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಿಡಿಯಷ್ಟು ಮಾಂಸ ಹೆಚ್ಚಿತೇನೋ ಎಂದೆನಿಸಿತು. ಏಕೆಂದರೆ, ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿ 'ಪಾಸ್' ಮಾಡುವುದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಆಳವಾಗಿ ಒಳಹೊಕ್ಕು ನೋಡಿ, ಆಲೋಚನೆ-ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡುವುದೇ ಅವರ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ಈ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಅವರು ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಹೀಗೆ ಮಾತನಾಡಿದರು: "ನಿನ್ನ ಪುಸ್ತಕ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ-ಅಂದರೆ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕವಾಗಿ-ಇದು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. ಸರಿ ತಾನೆ ? ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ನೀನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಿರು. ಇಲ್ಲಿ ಈಗ ತಾನೆ ಉದೂರ್ ಕಲಿಯುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಇದನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ನೋಡುತ್ತೇನೆ. ಅನಂತರ ನನ್ನ ಅಂತಿಮ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ."

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾನು ವನಸ್ಪಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೇಸರ ಪಟ್ಟುಕೊಂಡೆನೆಂಬುದು ನಿಜ. ಆದರೆ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂಬುದು ನನಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನೂ ತಂದುಕೊಟ್ಟಿತು. ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಪುಸ್ತಕವಾದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಭವದ ಅಂಶಗಳು ಚೋಡಣೆಗೊಂಡರೆ ಅದರಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯದೇ ಆಗುತ್ತದೆಂಬುದು ನನಗೂ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಹಿಂದಿರುಗಿದೆ.

ಅನಂತರ ೧೨ ಮಾರ್ಚ್ ೧೯೪೨ರಂದು ನನ್ನ ಪುಸ್ತಕದ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಲೆಂದು ನಾನು ಸೇವಾಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೋದೆ. ಆಗ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಶ್ರೀ ಚಿಮನ್‌ಲಾಲ್ ಶಾಹ್ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು: "ಇವರು ನಿನ್ನ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ನೋಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಏನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿಕೊ. ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸು. ಇವರಿಗೆ ಪುಸ್ತಕ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯಾಯಿತೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯೂ ದೊರೆಯಿತು ಎಂದು ಇಟ್ಟುಕೊ."

ಶ್ರೀ ಚಿಮನ್‌ಲಾಲ್ ಅವರ ಸೂಚನೆಗಳ ಮೇರೆಗೆ ನನ್ನ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ; ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಅದನ್ನು ತೋರಿಸಿದೆ. ಆಗ ಅವರು ಅದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡರು. ಅನಂತರ ೧೯೪೯ರಲ್ಲಿ ನವಜೀವನ ಪ್ರಕಾಶನ ಮಂದಿರದ ಮೂಲಕ 'ಹಫ್ತೆ ಮೇಂ ಉದೂರ್ ಲಿಪಿ' 'ವಾರದಲ್ಲಿ ಉದೂರ್ ಲಿಪಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅದು ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ೨೨೦೦ ಪ್ರತಿಗಳ ಮೊದಲ ಆವೃತ್ತಿ ಬಹುಬೇಗನೆ ಖರ್ಚಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಅನಂತರ ಯಾವುದೋ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಅದು ಎರಡನೆಯ ಆವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಆ ಸಂಸ್ಥೆ ಹೊರತರಲಿಲ್ಲ.

ಈ ಪುಸ್ತಕದಿಂದ ನನಗೆ ತುಂಬ ಲಾಭವಾಯಿತು. ಇದರ ಮೂಲಕ ಭಾರತದ

ಅನೇಕ ಹಿರಿ-ಕಿರಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪರಿಚಯ ನನಗುಂಟಾಯಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಬೇಕಾದರೆ ಎಷ್ಟು ಶ್ರಮಪಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದೂ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದಾಗ ಇದಕ್ಕೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆಯಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟು ಶ್ರಮಪಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬ ಆಲೋಚನೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಅನೇಕ ಮುಖಗಳಿಂದ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ನೋಡುವ ಅಭ್ಯಾಸವೇ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿತು.

ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಡಾ. ಜಾಕಿರ್ ಹುಸೇನ್ ಅವರಿಗೆ ತೋರಿಸುವಂತೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ನನಗೆ ಸೂಚನೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಲೋದ್ಯೋಗ ಶಿಕ್ಷಕರಾದ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಡಾ. ಜಾಕಿರ್ ಹುಸೇನ್ ಅವರು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಸೇವಾಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಕಂಡು ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದೆ. ಅವರಿಗೂ ಅದು ಹಿಡಿಸಿತು. ಅವರು ಅನುಕೂಲಕರವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟರು. ಅದರಲ್ಲಿನ ಒಂದು ವಾಕ್ಯವನ್ನು - “ತುಂಬ ಒಳ್ಳೆಯ ಪುಸ್ತಕ” ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು - ಡಾ. ಜಾಕಿರ್ ಹುಸೇನರ ಹೆಸರಿನೊಡನೆ ಪುಸ್ತಕದ ರಕ್ಷಾಕವಚದ ಮೇಲೆ ಮುದ್ರಿಸಲಾಯಿತು.

೧೧. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸ್ಮರಣಶಕ್ತಿ

೧೭ ಜುಲೈ ೧೯೪೪ರ ಸಂಗತಿ. ಪುಣೆಯ ಬಳಿಯ ಯರವಡಾ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಸಚಿಯ ಅವಧಿಯನ್ನು ಸವೆಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅಂದು ನನ್ನ ತಮ್ಮನ ಪತ್ರವೊಂದು ಬಂದಿತು. ನಾನು ಔತ್ಸುಕ್ಯದಿಂದ ಅದನ್ನು ಓದಿದ ನೋಡಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಆತ ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದ :

“ನಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನಿಗೆ ಹರಿಭಾಲು ಅವರಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಂದ ಒಂದು ಪತ್ರಬಂದಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಾಣಿಸಿರುವ ಮಾತುಗಳಿವೆ:

" I remember Shripad well. He is brave and will go through the mill cheerfully. Please give him my love when you next meet him."

[ಶ್ರೀಪಾದನ ವಿಚಾರ ನನಗೆ ನೆನಪಿದೆ. ಆತನು ಧೈರ್ಯಶಾಲಿ. ಯಾತನೆಯನ್ನು ಹರ್ಷಚಿತ್ತನಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ನೀವು ಮತ್ತೆ ಆತನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದಾಗ ನನ್ನ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ದಯವಿಟ್ಟು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ.]

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಓದಿದಾಗ ನನ್ನ ಹೃದಯ ಆನಂದ ಮತ್ತು

ಕೃತ್ಯಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಬಂದಿತು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿನ ಫನಿಷ್ಚ ಅಥವಾ ನಿಕಟ ಪರಿಚಯ ನನ್ನ ಮತ್ತು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ನಡುವೆ ಬೆಳೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಮರೆತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಈ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ನಾನು ಅರ್ಹನಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ನನ್ನ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳೂ ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದವು. ಆದರೆ, ನಾನು ಎದೆಗುಂದಿ ಸೋಲನ್ನೊಪ್ಪಲು ಸಿದ್ಧವಾದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಜೈಲಿನ ಯಾತನೆಗಳಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಬೇಸತ್ತುಹೋದಾಗಲಿಲ್ಲ-ಎಕೆಂದರೆ, ನಾನು 'ಕ' ವರ್ಗದ (ಅಂದರೆ, ಮೂರನೆಯ ದರ್ಜೆಯ) ಕೈದಿಯಾಗಿದ್ದು, ಸತ್ತವು ಕಾರಾಗೃಹವಾಸದ ಶಿಕ್ಷೆ (ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ ಹಾಗೂ ಜೈಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ದಿನೇ ದಿನೇ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಕಠೋರರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು-ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಆ ಮಾತುಗಳು ನನಗೆ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು; ಧೈರ್ಯ ಮತ್ತು ಮೂಡಿಬರುತ್ತಿತ್ತು. ನನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಂಬಂತೆ ಇದುವರೆಗೂ ನಾನು ಆ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.

೧೨. 'ನೀನೀಗ ದೊಡ್ಡವನಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದೀಯೆ !'

ಜೈಲಿನಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದ ಬಳಿಕ ಮನೆಯವರನ್ನೂ, ಸಂಬಂಧಿಗಳನ್ನೂ ನೋಡಲು ಹೊರಟೆ. ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆದೆ. ೨೨ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೯೪೨ರಂದು ಮತ್ತೆ ವರ್ಧಾಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸೇರಿದೆ. ಅಂದು ರಾತ್ರಿಯೇ ಸೇವಾಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ತೆರಳಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ನನ್ನ ಫಲಾನುಭವಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದೆ. ಸುಮಾರು ಎರಡೂವರೆ ವರ್ಷಗಳ ಬಳಿಕ ಅವರನ್ನು ಭಿಕ್ಷೆಯಾಗಿದ್ದೆ ಆದ್ದರಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ನನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಲ್ಲರೆ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನ ಇದ್ದೇ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡ ಕೂಡಲೇ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದರು. ಅವರ ಬಾಯಿಂದ ಆಗ ಹೊರಬಂದ ಮೊದಲ ವಾಕ್ಯ ಇದು : "ಎನಪ್ಪ ನೀನೀಗ ದೊಡ್ಡವನಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದೀಯೆ !"

"ಹಾಗೇನೂ ಇಲ್ಲ" ಎಂದು ನಾನು ಕೊಂಚ ನಾಚಿ ಉತ್ತರಿಸಿದೆ.

"ಇಲ್ಲವೆ ?" - ಅವರು ನಕ್ಕು ಕೇಳಿದರು.

"ಹಾಗೇನೂ ಇಲ್ಲ, ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಇಲ್ಲ; ಎರಡು-ಎರಡೂವರೆ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನಾನು ಹೇಗೆ ಇದ್ದೇನೋ ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದೇನೆ" ನಾನು ಹೀಗೆಂದು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಅದುವರೆಗೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹಾಸ್ಯಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದಿದ್ದೆ. ನಾನು ದೊಡ್ಡವನಾಗಿದ್ದೇನೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ನಾನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿರಾಕರಿಸಿದಾಗ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ವಿಚಾರಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು: "ಏಕೆಲ್ಲ ? ನಾನಂತೂ ನಿನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ."

ಈಗಲಾದರೋ ನಾನು ತುಂಬ ಗಂಭೀರನಾಗಿಬಿಟ್ಟೆ “ಆದರೆ, ನಾನು ಹೇಗೆ ದೊಡ್ಡನಾದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ದಯವಿಟ್ಟು ತಿಳಿಸಿ” ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ.

“ಕೆಲಸದಿಂದ” ಎಂದರು.

“ಕೆಲಸದಿಂದಲೆ ? ಆದರೆ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸ ತಮಗೆ ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ” ಎಂದು

“ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದ ಕೆಲಸ ವಹತ್ತಾದುದಾಗಿರಲೇಬಾರದೆಂದೇನೂ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದ ಕೆಲಸಗಳ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು, ಅದನ್ನು ಗೌರವಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನ ಪರಿಷ್ಕೆಯೂ ನಡೆದು ಹೋಗುತ್ತದೆ” ಎಂದರು.

“ನಮ್ಮ ಜನರಿಗೆ ಈ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿದರೆ, ಅವರೆಷ್ಟು ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಾರೋ !” ಎಂದು ನಾನೆಂದೆ.

ನಮ್ಮ ಈ ಭೇಟಿ ಅಲ್ಲಿಗೇ ಮುಗಿಯಿತು ; ಏಕೆಂದರೆ, ಆಗ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯ ಅಗತ್ಯವಿತ್ತು ಆ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಬುದ್ಧಿಗೆ ತ್ರಾಸವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಂಥ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಅವರೊಡನೆ ಚರ್ಚಿಸಬಾರದೆಂದು ನಿಯಮವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತು.

ನನ್ನ ಕೊನೆಯ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಬಳಸಿದ್ದ ‘ನಮ್ಮ ಜನರಿಗೆ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಅರ್ಥವಿತ್ತು ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದ ಹಾಗೂ ಗಾಂಧೀವಾದಿಗಳೆಂದ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಕೋಪಕ್ಕೂ ಲೇವಡಿಗೂ ತುತ್ತಾಗಿದ್ದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಯುವಕರನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ನಾನು ಆ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದೆ. ಮುಂದೆ ನಾನು ನನ್ನ ಆ ಮಿತ್ರರಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೊಡನೆ ನಾನು ನಡೆಸಿದ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದಾಗ, ಅವರು ನಿಜಕ್ಕೂ ತುಂಬ ಆನಂದಪಟ್ಟರು.

ಆದರೆ, ಎಲ್ಲ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೂ ನನ್ನ ಮನೋವೃತ್ತಿಯ ಪರಿಚಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಕೆಲವು ಔಪಚಾರಿಕ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಯೇ ಇವನಿಗೆ ತಲೆ ತಿಡುಗಿಹೋಗಿದೆಯೆಂದು ಕೆಲವರಿಗೆ ಅನ್ನಿಸಿತು. ಹಾಗೆಂದು, ಅವರು ಬೇರೆಯವರ ಎದುರಿಗೂ ಆಡಿ ತೋರಿಸಿದರು. ಆದರೆ, ನನ್ನನ್ನು ದೊಡ್ಡವನೆನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ದೊಡ್ಡತನವೇ ಅಡಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿತ್ತು.

ಯುವಕರ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಅವರ ಹೃದಯ ತರುಣವೂ, ವಿಶಾಲವೂ ಆಗಿತ್ತು ಎಂಬುದಷ್ಟೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಉದ್ಗಾರಕ್ಕೆ ನಾನು ಅನ್ವಯಿಸಿಕೊಂಡ ಅರ್ಥ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಈ ಅರ್ಥವೇ ನನಗೆ ವಿಶೇಷ ಆನಂದವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿತು.

೧೩. 'ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ'

ಒಟ್ಟು ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಯರವಡಾ ಸೆರೆವನೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನನುಭವಿಸಿದ ಬಳಿಕ ೧೪ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೯೪೪ರಂದು ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಬಿಡುಗಡೆಯ ಬಳಿಕ ನಾನು ವರ್ಧಾಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಹಿಂದಿನಂತೆ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಪ್ರಚಾರ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡತೊಡಗಿದೆ. ಆಗ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರು ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ಶಿವನಿ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಲು ನಾನು ಶಿವನಿಗೆ ಹೋಗಲಿದ್ದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರಿಗೆ ಮುದ್ದಾಂ ನಿರೂಪಣೆಯೊಂದನ್ನು ಕುರಿತು ಸಲುವಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ೨೪ ಜನವರಿ ೧೯೪೪ರಂದು ನನ್ನನ್ನು ಸೇವಾಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡರು. ಆ ದಿನ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮೌನದ ದಿವಸವಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟರು. ಆಗ ನನಗೆ ಆ ಸಂದೇಶದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಮಹತ್ವ ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಅರ್ಥ ತುಂಬಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಂದು ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಮತ್ತು ವಿನೋಬಾ-ಇಬ್ಬರೂ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯರು. ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಆತ್ಮೀಯತೆ ಇತ್ತು, ಎಷ್ಟು ಪ್ರೇಮವಿತ್ತು ಎಂಬುದರ ಒಂದು ಸ್ಥೂಲ ಕಲ್ಪನೆ ಈ ಸಂದೇಶದಿಂದ ಮೂಡುತ್ತಿತ್ತು. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಕಾಳಜಿಯ ಜೊತೆಗೆ, ತಾವು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯದ ಪ್ರಚಾರವನ್ನೂ ಅವರು ಎಷ್ಟು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬ ಸಂಗತಿಯೂ ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಏಕತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರಭಾವೆಯಿಂದ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿಯ ಎರಡೂ ಶೈಲಿಗಳ (ಉರ್ದೂನಿಷ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತನಿಷ್ಯ ಶೈಲಿಗಳು) ಪರಿಚಯ ಜನರಿಗೆ ದೊರೆಯಬೇಕೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹಿಂದೀ ಬಲ್ಲವರು ಉರ್ದೂ ಕಲಿಯಬೇಕೆಂದೂ, ಉರ್ದೂ ಬಲ್ಲವರು ಹಿಂದೀ ಕಲಿಯಬೇಕೆಂದೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೋರಾಗಿ ಯೇ ಪ್ರಚಾರ ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಆದುದರಿಂದ ಆ ನಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಚಾರದ ಉಲ್ಲೇಖವಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ಆ ಲಿಖಿತ ಸಂದೇಶದಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರು:

“ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸು. ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಹುಣ್ಣುಗಳಾಗಬಾರದು. ಇಲ್ಲಿಯ ವೈದ್ಯರು ಔಷಧಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ಏನಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಲಿ. ರೋಗದ ಪೂರ್ಣ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

“ಅವರು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಅಭ್ಯಾಸ ನನಗೆ ಹಿಡಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಉರ್ದೂ ಲಿಪಿಯನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಲಿ. ಉರ್ದೂ ಭಾಷೆಯನ್ನೂ ಕಲಿಯಲಿ. ಅಮೃತಲಾಲ ನಾಣಾಂವೆ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಪ್ರಚಾರದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ — ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್

ಅವರ ಕೆಲಸವೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿ ಆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಜೈಲಿನಿಂದ ಹೊರಬಂದಾಗ ಹಿಂದೀ-ಉರ್ದೂ ಕೆಲಸವನ್ನಂತೂ ಅವರು ಮಾಡಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಚಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ಚಿಂತಿಸದಿರಲಿ. ನನಗೇನೂ ಅವಸರವಿಲ್ಲ. ಸರ್ಕಾರ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ತನಗೆ ಏನನ್ನು ಬಂದಾಗ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಲಿ. ಜನತೆಯ ಶಾಂತ, ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಶಕ್ತಿಗೆ ಮೇಡಿದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವುದಾದರೆ, ಅದು ಬೇರೆ ಮಾತು. ಅಂಥ ಸಂಭವ ಸದ್ಯಕ್ಕಂತೂ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗೆ ಬಂಧನದ ಅಥವಾ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಎಂಥ ಚಿಂತೆ !

“ಬಿಡುಗಡೆಯಾದರೂ ಸರಿ, ಆಗದಿದ್ದರೂ ಸರಿ. ವಿನೋಬಾರವರೂ, ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆ ಇಬ್ಬರೂ ಚೆನ್ನಾಗಿರಲಿ ಹಾಗೂ ಜೈಲಿನಿಂದ ಹೊರಬಂದಾಗ ಹೊಚ್ಚಹೊಸ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಬರಲಿ ಎಂಬುದೇ ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆ. ನಾನು ಹಾಗೆ ಇರಲಾರದೆ ಹೋದೆ. ಇದು ನನಗೆ ದುಃಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದೆ. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೇ ನಾಚಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಆ ಲಜ್ಜಾಪು ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಇತರರು ತುತ್ತಾದಿರಲಿ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ, ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ನನಗೆ, ಏಳು ವರ್ಷಗಳ ಸೆರೆಮನೆಯ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲಾಗುತ್ತದೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಜ್ವರ ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಮತ್ತು ವಿನೋಬಾರವರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಹೀಗಾಗದಿರಲಿ ಎಂಬುದೇ ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆ

— ಬಾಪೂ”

ಈ ಸಂದೇಶವನ್ನು ತಲುಪಿಸುವ ವಿಧಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಸೂಚನೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವ ಹೊಂದಿತ್ತು. ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ನಂಬಿಕೆಯಿಟ್ಟು ಎಂಥ ದೊಡ್ಡ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂದು ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದರೆ, ನನ್ನ ಹೃದಯ ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಭಾವನೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ, ನಾನು ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರ ಕಡೆಯವನಾಗಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ಮತ್ತು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ನಡುವಣ ನೇರ ಸಂಬಂಧ ತೀರ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ ಅವರು ಸದಾ ನನ್ನನ್ನು ತ್ರಿತಿ-ವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಂದ ನಡೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದ ಹಲವು ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಸತ್ಯನಿಷ್ಠ ಮಾರ್ಗಗಳೆಂದು ಹೇಳಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತುರ್ತುರಾದ ನಾವು ಗೋಪ್ಯ ಮತ್ತು ಮೋಸ ಇವುಗಳ ಕಡಿಮೆ ಉಪಯೋಗವನ್ನೇನೂ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚೇನು ? ಆ ಚುಟು ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗಲೂ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ

ನಂಬಿಕೆಯನ್ನಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನಂಬಿಕೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅವರು ನನಗೆ ಒಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅದರ ಮಹತ್ವ ಎಷ್ಟೆಂಬುದು ಇಂದು ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅವರು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದ್ದ ಇಂಥ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದಾಗಿಮೇ, ಅವರಿಗೆ ದುಃಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಂಥ ಕೃತ್ಯವಾವುದೂ ನನ್ನಿಂದ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಸಂದೇಶದ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಸೂಚನೆ ಇದು:

“ಹೇಗಾದರೂ ಸರಿ, ಬಹಿರಂಗವಾಗಿಯೇ ಇದನ್ನು ತಲುಪಿಸಬೇಕು. ಜೈಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದರಂತೂ ಮುಗಿಯಿತು. ಇದೆಲ್ಲ ನಿನ್ನನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ನಿನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ. ಯಾವುದು ಉಚಿತವೋ ಅದನ್ನೇ ಮಾಡು”.

(೨೪-೧-೧೯೪೫)

ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಒಂದು ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಂಥ ಕಾಗದವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದು ಬಹುಶಃ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿರುವ ಸಂಗತಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಪತ್ತಿನ ಮಿತವ್ಯಯಪೂರ್ಣ ಬಳಕೆಯ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಸ್ವತಃ ತಮ್ಮ ಆಚರಣೆಯಿಂದಲೇ ಅವರು ಬೇರೆಯವರಿಗೂ ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮಗೆ ಬಂದ ಮಹತ್ವವಿಲ್ಲದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಲಕೋಟಿಗಳನ್ನು ಒಡೆದು ಒಂದು ಬದಿ ಬರೆಯಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂಥ ಚೂರುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಎತ್ತಿರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೌನವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ದಿವಸಗಳಂದು ಸಂದೇಶ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ತಿಳಿಸಲೂ ಆ ಚೂರುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದಾಗಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅನಾಹುತವೂ ಆಗುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬನ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಆಕ್ಷೇಪ ಈ ಮಿತವ್ಯಯ ವಿಧಾನದಿಂದಾಗಿ ಆ ಎರಡನೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ತಲುಪಿದಾಗ ಅಕಾರಣವಾಗಿಯೇ ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಹಾಗೂ ವೈಮನಸ್ಯ ಉಂಟಾಗುವ ಭಯವಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ, ಹೀಗೆ ಆದದ್ದು ತುಂಬ ಕ್ಷೇಪಿತವಾಗಿ ಮಾತ್ರ.

ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಉಕ್ತವನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿ ಯಾವ ಕಾಗದದ ಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದರೋ ಅದು ಶ್ರೀ ಮಹದೇವಭಾಯಿ ದೇಸಾಯಿಯವರ ಪತ್ರದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದ್ದ ಸಂಗತಿ ತುಂಬ ಮೋಜಿನದಾಗಿದೆ. ತಮ್ಮ ನಿಕಟವರ್ತಿಗಳಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣ ಮಾಹಿತಿ ಬಿಚ್ಚುವನ್ನೆಂದ ದೂರೆಯುತ್ತಿತ್ತೆಂಬುದು ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀ ಮಹದೇವ ಭಾಯಿಯವರ ದೂರದೃಷ್ಟಿ ಹಾಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಲ್ಲ ಅವರ ಅದ್ಭುತ ಶಕ್ತಿ-ಇವುಗಳ ಕಲ್ಪನೆ ಆ ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ

ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಸರ್ಕಾರ ಶಿಕ್ಷಿಸಿದ ಡಾಲ್ಮಿಯಾ ಅವರೊಬ್ಬರ ಬೆಲೆ ಎಷ್ಟು ಎಂಬುದನ್ನು ಹದಿನೈದು-ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಮೊದಲೇ ಶ್ರೀ ಮಹದೇವ ಭಾಯಿ ಅವರು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆ ಕಾಗದದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದರು :

“ಡಾಲ್ಮಿಯಾ ಪೂರ್ಣ ನಿರುಪಯೋಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಬಿಕಾನೀರ್ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣವನ್ನು ನೀವು ನೋಡಿರುವಿರಾ ? ಹೀಗಿರುವಾಗಲೂ ಜಮನಾಲಾಲ್‌ಜಿ ಅವರು ಅವರನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರಲ್ಲ ? ದೇವದಾಸ್ ಆ ಭಾಷಣವನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದ.”

ಈ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಡಾಲ್ಮಿಯಾ ಅವರ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಬದುಕಿಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಡಾಲ್ಮಿಯಾ ಅವರ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆಯೋ ಅವರು ಇಂದಿನ ಡಾಲ್ಮಿಯಾ ಅವರೋ ಅಥವಾ ಬೇರೆಯವರೋ ಎಂಬುದೂ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಆದರೆ ಇದರಿಂದ ಮಹದೇವ ಭಾಯಿಯವರ 'ಪುಣ್ಯಪ್ರಕಾಶ' ವ್ಯಕ್ತಗುತ್ತದೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೊಡನೆ ಅವರು ಎಷ್ಟು ಬಿಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದರ ಕಲ್ಪನೆ ಇದರಿಂದ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ 'ಔಚಿತ್ಯಭಂಗಕ್ಕೆ' ಎಡೆಗೊಟ್ಟಂತಾಗಿದೆಯೆಂದು ಕೆಲವರಿಗೆ ತೋರುಬಹುದು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಗಳ ಕೈಗೊಂಬೆ ಅಥವಾ ಪಕ್ಷಪಾತಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸುವಂಥವರಿಗೆ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಳಿ ಎಲ್ಲ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವಿಧ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ನಿಜವಾದ ಸುದ್ದಿ ಹೇಗೆ ಲಭ್ಯವಾಗಿರುತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಷ್ಟೇ ನನ್ನ ಈ ವಿವೇಚನೆಯ ಉದ್ದೇಶ.

೧೪. ಅಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ

ಆಗಾಖಾನ್ ಮಹಲಿನ ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಂಡ ತುರ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ೧೯೪೨ರ ಜನತಾ ಆಂದೋಳನದ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದರು. ಈ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಓದಿದಾಗ ಇತರ ಯುವಕರಂತೆಯೇ ನಾನೂ ತಳಮಳಗೊಂಡೆ. ೧೯೪೨ರ ಜನತಾ ಆಂದೋಳನದ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಅರಿವಾಗಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು ಸರಿಯಾಗಿ ಬೆಲೆಕಟ್ಟಿಲ್ಲ ಎಂದು ನನಗೆ ಅನ್ನಿಸಿತು. ಜೊತೆಗೆ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ಪೂರ್ಣ ಸೈತಿಕ ಪ್ರಶ್ನೆಯೂ ಎದ್ದು ನಿಂತಿತ್ತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪದಿರುವಾಗ ಅವರ ರಚನಾತ್ಮಕ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಕೆಲಸ ಮಾಡಬಹುದೆ ಅಥವಾ ಮಾಡಬಾರದೆ; ಹಾಗೆ

ಕೆಲಸಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಉಚಿತ ಎಂಬುದೇ ಆ ನೈತಿಕ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿತ್ತು. ನನ್ನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೇವಲ ನೈತಿಕವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಇಷ್ಟೇ; ಇದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಎಂದೂ ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತನೆಂದು ನಾನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರಲಿಲ್ಲ; ಮುಂದೆಯೂ ಯಾರೂ ನನ್ನನ್ನು ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತನೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ, ೧೯೪೨ರ ಆಂದೋಳನದ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನೆಂಬುದು ಯಾರಿಗೂ ಗಹನವಾದ ಸಂಗತಿಯೇನೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪದಿರುವಾಗ, ಅವರ ನಿರ್ದೇಶನದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು ಅವರಿಗೆ ಮೋಸಮಾಡಿದಂತೆಯೇ ಆಗುತ್ತದೆಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಮರುನುಡಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಕಾಶ ದೊರೆತೊಡನೆಂತೆಯೇ ನನ್ನ ಅನುಮಾನಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಬೇಕೆಂದು ಪತ್ರಮುಖೇನ ನಾನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಈ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ನಾನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಮೂರು ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದೆ. ಅವರಿಂದ ಆ ಪತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಪಡೆದೆ. ಈ ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರವೆಲ್ಲ ಹಿಂದಿಯಲ್ಲೇ ನಡೆಯಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಉತ್ತರಗಳಿಂದ ಆಗ ನನಗೆ ಸಂತೋಷ ಉಂಟಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನೂ, ನನ್ನ ಅನುಮಾನಗಳಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಮಾಧಾನ ದೊರೆತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನೂ ನಾನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆದರೆ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು — ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೊರೆತ ಹಾಗೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಹತ್ತೆಯ ತರುವಾಯದಲ್ಲಿನ ನಮ್ಮ ನಡವಳಿಕೆಯನ್ನು — ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ, ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಯೆಂದು ಹೇಳಲಾದ ಆ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ನಾವು ಭಯಂಕರ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನೆಸಗಿದೆವೆಂದೂ, ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮಾಡಿದ ಖಂಡನೆ ಅತ್ಯಂತ ಸೌಮ್ಯವಾದುದಾಗಿತ್ತೆಂದೂ ನನಗೆ ಮನದಟ್ಟಾಯಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಈ ಸೌಮ್ಯ ವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅವರ ದೃಢತೆ ಹಾಗೂ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ನಿಹಿತವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದೇನೋ ನಿಜ. ಆ ಖಂಡನೆ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು.

ಅಂಚೆಯ ಮೂಲಕ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವುದು ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಪಾಯಕಾರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ, ನಾನೇ ಸ್ವತಃ ನನ್ನ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಲುಪಿಸಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಬರೆದು, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೂ ಯಾರಾದರೊಬ್ಬರ ಮೂಲಕ ನನಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ತಲುಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ನಡವಳಿ ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ.

೩೦-೧-೪೨ರಂದು ನನ್ನ ಮೊದಲ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದೆ. ಆ ಪತ್ರ ಈ ರೀತಿ ಇತ್ತು:

ಪತ್ರ : ೧

ಮಾರ್

೧೦-೧-೧೯೪೨

ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ಬಾಪೂಜಿ,

ನಾನು ಹೀಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯುವುದು ತಮಗೆ ಹಿಡಿಸುತ್ತದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ನನಗೆ ಹೆದರಿಕೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದರೂ ಧೈರ್ಯಮಾಡಿ ಬರೆಯತೊಡಗಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಧಾರ್ಮ್ಯಕೃಷ್ಣ ಕುಮಾರ್ ಕೋರುತ್ತೇನೆ.

ತಮಗೆ ಮಾತುಕೊಟ್ಟಿದ್ದಂತೆ, ಪೂಜ್ಯ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರ ಪತ್ರದಿಂದ, ಕೋಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಭಾಗದ ಹಿಂದಿ ಅನುವಾದವನ್ನು ತಮಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಪೂಜ್ಯ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರು ಕೋರಿದ್ದಾರೆ. ತಾವು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಡಲು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದರೆ, ನಾನು ಅದರ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಪೂಜ್ಯ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ.

ಈಗ ಒಂದೆರಡು ದಿವಸಗಳ ಹಿಂದೆ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ತಮಗೂ, ಒಂದನ್ನು ಸೋದರಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಸುಶೀಲಾರವರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಅದನ್ನು ತಾವು ಓದಿ ಆಗಿದ್ದರೆ ಹಾಗೂ ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಬಳಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದರೆ, ದಯವಿಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿ. ನಾನು ಅದನ್ನು ಜೋಪಾನವಾಗಿ ಇಡಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ಕೆಲವೊಂದು ಅನುಮಾನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ತಮ್ಮನ್ನು ಕೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ತಮ್ಮನ್ನು ಕೇಳಬೇಡೋಣವೆಂದು ಹಲವು ಬಾರಿ ಅಂದುಕೊಂಡೆನಾದರೂ, ತಮ್ಮ ಕಾಲವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಹಾಳು ಮಾಡುವ ಧೈರ್ಯ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮೂಡಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ, ನಾನು ತಮ್ಮನ್ನು ಕೇಳಲಾರದೆ ಹೋದೆ. ಆದರೆ, ಅನುಮಾನಗಳು ಮನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವವರೆಗೂ ಶಾಂತವಾಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ತಿಂಗಳಿಗೆ ಒಂದೆರಡು ಬಾರಿ ನನ್ನ ಒಂದೆರಡು ಅನುಮಾನಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡುವ ಕೃಪೆಯನ್ನು ತೋರಲು ತಮಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದೀತೆ ? ಇದಕ್ಕಾಗಿ ವೇಳೆಯನ್ನು ಮೀಸಲಿಡುವುದು ತಮಗೆ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವೆಂದಾಗದೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ, ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಕೆಲವೊಂದು ಅನುಮಾನಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ.

ವಿನೀತ

ಶ್ರೀಪಾದ ಜೋಶಿ

ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹೀಗೆ ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದರು :
“ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರ ಪತ್ರವನ್ನು ನಾನು ಓದಿದ್ದೇನೆ. ಅದು ನನಗೆ ಹಿಡಿಸಿದೆ.

ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ನಾನು ಈಗ ತಾನೆ ಓದಿದ್ದೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದಿರುವ ಈ ಪತ್ರ ಅದರ ಪ್ರತಿಯೇ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಅನುಮಾನ ಮೂಡಲಿ, ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿ. ಬರೆಯುತ್ತೀಯೆ ತಾನೆ ? ನಾನೂ ಉತ್ತರವನ್ನು ಬರೆದೇ ಕಳುಹಿಸುತ್ತೇನೆ.”

ಈ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿನ ‘ಬರೆಯುತ್ತೀಯೆ ತಾನೆ ?’ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ತುಂಬ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ನನ್ನಂತೆಯೇ ಅವರಿಗೂ ನನ್ನ ಅನುಮಾನಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ಇದೆಯೆಂಬುದು ಇದರಿಂದ ಧ್ವನಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ, ೧೧-೨-೪೫ರಂದು ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದೆ.

ಪತ್ರ: ೨

ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ಬಾಪೂಜಿ,

ನಾನು ತಮ್ಮಿಂದ ಅಷ್ಟೇನೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದು ಸರಿಯಷ್ಟೆ ಕೆಲವು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ತಮಗೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಉತ್ತರವನ್ನು ಬರೆಯಲು ಕಾಗದವನ್ನು ಜೊತೆಗಿರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಬಿಡುವು ದೊರೆತಾಗ ದಯವಿಟ್ಟು ಉತ್ತರಿಸಿ.

ವಿನೀತ

ಶ್ರೀಪಾದನ ಗೌರವಪೂರ್ವಕ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು

ನನ್ನ ಈ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಸೇವಾಗ್ರಾಮದಿಂದ ೨೨-೨-೧೯೪೫ ರಂದು ಕಳುಹಿಸಿದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡಲಾಗಿತ್ತು. ಆ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಪ್ರಶ್ನೆ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಜೊತೆಜೊತೆಯಾಗಿ ಓದಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಅವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಜೊತೆಜೊತೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ೧

“೧೯೪೨ರ ಆಗಸ್ಟ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಆಂದೋಳನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಂದಿ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೆಸಗಿದರು. ತಮ್ಮ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಓದಿದ ಬಳಿಕ ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು, ತಾವು ತಪ್ಪು ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದುದಾಗಿ ಭಾವಿಸಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೃತ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಷಾದವನ್ನೂ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ, ಹಿಂದಿನಂತೆಯೇ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ತಾವು ಎಸಗಿದ ಎಲ್ಲ ಕೃತ್ಯಗಳ ಬಗೆಗೂ ಪೋಲಿಸರಿಗೆ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನೊದಗಿಸಿ, ಅವುಗಳಿಗಾಗಿ ವಿಧಿಸಲಾಗುವ ಸಚಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಾಗುವುದು ಇಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಕರ್ತವ್ಯವೆ ? ಅಥವಾ, ಈ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು

ಮೌನವನ್ನೇ ಸಾಧಿಸಬೇಕೆ ? ಅಥವಾ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಜನತೆಯ ಎದುರು ಅಥವಾ ಪರಿಚಿತ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ವಿಷಾದ-ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಬೇಕೆ ?”

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಉತ್ತರ:

“ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ಬೇರೊಬ್ಬರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮಿತ್ರರ ಎದುರಿಗಂತೂ ಹೀಗೆ ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಯಾರಿಗೆ ನಷ್ಟವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದ್ದಾರೋ ಅವರಿಗೆ, ಸಾಧ್ಯವಾದಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವನ್ನು ತುಂಬಿ ಕೊಡಲಿ. ಯಾವ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೋ, ಆ ಸಂಸ್ಥೆಯವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲೂಬಹುದು.”

ಪ್ರಶ್ನೆ : ೨

“ತಾವು ಆವೇಶವಶರಾಗಿ ಇಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಎಸಗಿದುದಾಗಿಯೂ, ಹೀಗಾಗಿ ತಪ್ಪಾಯಿತೆಂಬುದೂ ಕೆಲವರ ಭಾವನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವನ್ಯನಲ್ಲಿಯೇ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟು, ಎಂದಿನಂತೆ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪುನರಾರಂಭಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅಡ್ಡಿಯೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಅವರು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದು ಸರಿಯೆ ? ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅವರು ನಿಮಗೆ ಮೋಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲವೆ ? (ಏಕೆಂದರೆ, ತಮ್ಮ ನಾಯಕತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಮೂಲಕ ಅವರು ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.)”

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಉತ್ತರ :

“ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಅನುಮಾನವಿದೆ. ನಾನಂತೂ ಹೇಳಲೇಬೇಕಷ್ಟೆ. ಮೇಲಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಹೇಳಿದ ಉತ್ತರವನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.”

ಪ್ರಶ್ನೆ : ೩

“ಆಗ ನಾವು ಮಾಡಿದ್ದು ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು ; ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಮಾರ್ಗದ ನಿಷ್ಠೆಯೇಜಕೆ ಆಗಿನ್ನೂ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಅದು ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಈಗ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲು ನಾವು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಆಗ ನಾವು ಮಾಡಿದುದಕ್ಕೆ ನಮಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಬಹುದೆ ? ಇಂಥವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ದ್ರೋಹವೆಸಗಿದವರೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗುತ್ತದೆಯೆ ?”

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಉತ್ತರ:

“ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಶರತ್ತಿಗೊಳಪಟ್ಟು ಅವರು ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಬಹುದು. ಆದರೆ, ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಲ್ಲಿ, ಅವರು ಮಾಡಿದ್ದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಕೇವಲ ನೈತಿಕ ಪ್ರಶ್ನೆ.”

ಪ್ರಶ್ನೆ : ೪

“ವಿದ್ವಾಸಕ ಕಾರ್ಯದ ವೈಫಲ್ಯವನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದರೂ, ಕೆಲವರಿಗೆ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ವ್ಯಾಪೋಹವೇ ಉಂಟಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಸಮಸ್ತ ಜನತೆ ಆಂದೋಳನ ಹೂಡಲು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವಂಥ ಹಾಗೂ ವಿದ್ವಾಸದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯದೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಗೆಲುವಿಗೇ ಭಂಗ ಉಂಟಾಗುವ ಸಂಭವವಿರುವಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾಸಕ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂದು ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಮಾರ್ಗದ ಬೆನ್ನುಹತ್ತದೆ, ಜನತೆಯೊಡನೆ ಬೆರೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಜನತೆ (ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಅಸಹಕಾರಕ್ಕೆ) ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸನ್ನದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ, ನಾವು ವಿದ್ವಾಸಕ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಎಡೆಗೊಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವ ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದೇ ?”

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಉತ್ತರ:

“ಇಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲಾರವು ಎಂಬುದೇ ನನಗಿರುವ ಭಯ. ಅಂಥವರು ಬರದಿದ್ದರೇ ಒಳ್ಳೆಯದು.”

ಪ್ರಶ್ನೆ : ೫

“ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಮೂಲಕ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು (ನಿಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನಲ್ಲ ; ಜೀವಹತ್ಯಾವಿರಹಿತವಾದ ಆಂಶಿಕ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು) ಉಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಕೆಲವರ ಇಚ್ಛೆ. ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿರುವ ನೂಲುವಿಕೆ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕಡ್ಡಾಯದ ನಿಯಮಗಳನ್ನೇನೋ ಅವರು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ, ಇಷ್ಟೊಂದಲೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೊರೆಯುತ್ತದೆಂದು ಅವರು ಭಾವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂಥವರಿಗೆ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಎಡೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆಯೇ?”

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಉತ್ತರ:

“ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಿದವ ಉತ್ತರವೇ (ಅಂದರೆ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಉತ್ತರವೇ ಇದಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು.”

ಪ್ರಶ್ನೆ : ೬

“ವಿದ್ವಂಸಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೆಸಗಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಭಾರಿ ಶಿಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅವರ ವಿಚಾರಧಾರೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಬದಲಾವಣೆ ಆಗಿರದಿದ್ದರೂ, ಬಿಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವುದು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಕರ್ತವ್ಯ ಹೌದೆ ಅಥವಾ ಅಲ್ಲವೇ ?”

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಉತ್ತರ:

“ಬಿಡಿಸುವುದು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.”

ಪ್ರಶ್ನೆ : ೭

“ತಮ್ಮ ಹೇಳಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ವಿದ್ವಂಸಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸುವಲ್ಲಿ ತಾವು ತುಂಬ ಆತುರರಾಗಿ ಎಂಬುದು ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಬಹಿರಂಗ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ತಾವು ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇಂಥ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ತಾವು disown ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ (ಅಂದರೆ ಅಂಥವರನ್ನು ತಮ್ಮವರೆಂದು ಭಾವಿಸದೆ ಹೋಗಿದ್ದೀರಿ ಅಥವಾ ಅವರನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದೀರಿ) ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಇದರಿಂದ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಇದು ಎಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯದೇ ? ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಹೇಳಿಕೆ ಪ್ರಕಟವಾದ ಬಳಿಕ, ವಿದ್ವಂಸಕ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಂಥ ಸೆರೆಯಾಳುಗಳ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ನೆರವು ನೀಡುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.”

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಉತ್ತರ:

“ನನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಟೀಕಾಕಾರರು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಓದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಖಂಡಿಸಿರುವುದು ಕೃತ್ಯವನ್ನೇ ಹೊರತು, ಕಾರ್ಯಕರ್ತರನ್ನಲ್ಲ. ಕೃತ್ಯವನ್ನು—ಅಂದರೆ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು—ಖಂಡಿಸಲೇಬೇಕು. ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ನೆರವು ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಅಡ್ಡಿಯುಂಟಾಗಬಾರದು.”

ಪ್ರಶ್ನೆ : ೮

“ಗಾಂಧೀವಾದಿಗಳೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿರುವ ಕೆಲವು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯರು ತಮ್ಮ ಭಾಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಚರ್ಚೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಂಸಕ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಿರುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅಂಥವರನ್ನು ಅಪಹಾಸ್ಯಮಾಡಲೂ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಯುವಕರು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೋವಾಗುತ್ತಿದೆ. ತಾವು ಈ ಅಪಹಾಸ್ಯವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲವೇ ?”

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಉತ್ತರ:

“ಅಪಹಾಸ್ಯವನ್ನು ನಾನು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ನಿಲ್ಲಿಸಲಿ ? ಅಪಹಾಸ್ಯವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗವೆಂದರೆ ಅದರತ್ತ ಗಮನವನ್ನೇ ಕೊಡದಿರುವುದು.”

ತಮ್ಮ ಈ ಉತ್ತರಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದರು:

“ಅಪೂರ್ಣವೆಂದೆನಿಸಿದರೆ ಮತ್ತೆ ಕೇಳು ; ಆದರೆ, ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಓದಿದಾಗ ಇವು ಅಪೂರ್ಣವೆನಿಸಲಾರವು.”

ಮೋ. ಕ. ಗಾಂಧೀ

ಇಂದು ಆ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಓದಿದಾಗ, ಅವುಗಳಿಂದ ನನ್ನ ಎಲ್ಲ ಅನುಮಾನಗಳೂ ದೂರವಾಗಿಬಿಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ನನಗನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅಂದು ಈ ಉತ್ತರಗಳಿಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸಂತೃಪ್ತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಅವರ ‘ಮತ್ತೆ ಕೇಳು’ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಾಂಶವನ್ನೇ ಬಲವಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ೨೯-೨-೪೫ರಂದು ಅವರಿಗೆ ಕೆಗೆ ಕಾಣಿಸಿದವ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಬರೆದೆ

ಪತ್ರ: ೩

ಷರ್ಪ

೨೬-೨-೧೯೪೫

ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ಬಾಪೂಜಿ,

ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ತಾವು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ನಾನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಓದಿದ್ದೇನೆ. ಅವುಗಳಿಂದ ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿನ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನಾಗಲಿ, ಮೋಹವನ್ನಾಗಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಗಳ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವಂಥ ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರಕೂಡದು ಎಂಬ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ನಾನು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ನೈತಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಂಥವನು ಇರಕೂಡದು. ನನ್ನ ಈ ತೀರ್ಮಾನ ಸರಿಯೆ ?

ನನ್ನ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಹೀಗಿತ್ತು :

“ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೆಸಗಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಭಾರಿ ಶಿಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು - ಅವರ ವಿಚಾರಧಾರೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಬದಲಾವಣೆ ಆಗಿರದಿದ್ದರೂ-ಬಿಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದೆ ಅಥವಾ ಅಲ್ಲವೆ ?” ಇದಕ್ಕೆ ತಾವು ಈ ರೀತಿ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೀರಿ : “ಬಿಡಿಸುವುದು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ” ಇದನ್ನು ನಾನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಹೋಗಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಹಾಕಲು ಬೇರೊಂದು ಕಾರಣವೂ ಇತ್ತು. ಅದೇನೆಂದರೆ,

ಇನ್ನೂ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವಂಥ (under-trial) ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಚಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಹಿಂದಿನಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ತಾವು ಖಂಡಿಸಿರುವಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಚಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ತಮ್ಮ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಅವರು ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ತಾವು ದಯವಿಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆಲ್ಲಬೇಕು. ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬಾಂಬನ್ನು ಎಸೆದ ಅಥವಾ ಅವರನ್ನು ದರೋಡೆ ಮಾಡಿದಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆಂಬುದನ್ನು ದಯವಿಟ್ಟು ಗಮನಿಸಿ.

ಈಗ ನಾನು ಇತರ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಮುಂದಿರಿಸುತ್ತೇನೆ :

ಪ್ರಶ್ನೆ : ೧

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಆಂದೋಳನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಆಂದೋಳನವಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತಾವು ಹೇಳುತ್ತೀರಿ. ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಆ ಆಂದೋಳನ ಯಾರದ್ದು ? ಏಕೆಂದರೆ, ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿ ಅಥವಾ ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯವರು ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ ಈ ಆಂದೋಳನವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದರೂ, ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಶೇ. ೮೦ ಅಥವಾ ೯೦ರಷ್ಟು ಮಂದಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ, ನೈತಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಾವು ಆ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಕೊಡುವಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ. ತಾವು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ೨

ತಾವು ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೇನೋ ಖಂಡಿಸಿದ್ದೀರಿ. ಆದರೆ, ಆ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಗೆ ಉಳಿದಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಏನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ತಾವು ತಿಳಿಸಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮಿಂದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ದೊರೆತಿಲ್ಲವೆಂಬ ಕಾರಣವನ್ನೇ ಮುಂದೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅವರು ಕೈಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ತೆಪ್ಪಿಗೆ ಕುಳಿತಿರಬೇಕೆತ್ತಿ ಅಥವಾ ಚಕು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ನೂಲುತ್ತ ಕುಳಿತಿರಬೇಕೆತ್ತಿ ಅಥವಾ ಕೈಕಾಗದವನ್ನು ತಯಾರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿರಬೇಕೆತ್ತಿ ? ಏಕೆಂದರೆ, ಇದು ಜೈಲುಗಳನ್ನು ತುಂಬುವ ಸಮಯವಲ್ಲ ಎಂದು ತಾವು ಹೇಳಿದ್ದೀರಿ. ಜೊತೆಗೆ, ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದರ ಸುಸ್ಪಷ್ಟ ಕಲ್ಪನೆ ಜನರಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ ; ಅಷ್ಟೊಂದು ಶಕ್ತಿಯೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ, ಯಾವ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಅವರು ತಮ್ಮನ್ನು ಸಂತುಷ್ಟಗೊಳಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು? ತಮಗೆ ಆದರಣೀಯರಾಗಿರುವಂಥ ನಾಯಕರ ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ಯತ್ನಿಸುವುದು ಅವರ (ಅಂದರೆ ಜನತೆಯ) ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿತ್ತೇ ಇಲ್ಲವೆ ?

ಪ್ರಶ್ನೆ : ೨

ಹಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ, ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳವರೆಗಾದರೂ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸಿ, ಈ ಆಂದೋಳನದಲ್ಲಿ ಧಮುಕುಕುಕಾಗಿತ್ತಲ್ಲವೆ ? ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ನೇರ ಸಂಬಂಧ ಇರಲೇಬಾರದೆ ? ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ದೈನಂದಿನ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ ಕೊಳ್ಳಬಾರದೆಂಬುದೇನೋ ಸರಿ. ಆದರೆ, ರಾಷ್ಟ್ರವ್ಯಾಪಿ ಆಂದೋಳನದ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೊಡನೆ ಹೊರ್ಯ-ಕಯ್ಯಾಗಿ, ಸರಿದೂರಿಯಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಬಾರದೆ ? ಇವುಗಳಿಗೆ ತಾವು ಪ್ರತ್ತರೂಪದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ, ನನಗೆ ತುಂಬ ಆನಂದವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿನೀತ

ಶ್ರೀಪಾದನ ಗೌರವಪೂರ್ವಕ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು

ನಾನು ಕೋರಿದ್ದಂತೆಯೇ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ನನ್ನ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಪ್ರಶ್ನ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ತಮ್ಮ ಉತ್ತರಗಳೊಂದಿಗೆ ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನವನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸುವಾಗ ಅದರ ಮೇಲೆ ಸ್ವತಃ ತಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಈ ರೀತಿ ಬರೆದಿದ್ದರು : “ಆ ನಾಣಾವಾಚೀ ಭಾಕುನೇ ಮೋಕಲೀ ದೇವುಂ. ಜವಾಬನೀ ನಕಲ್ ರಾಖೋ” (ಅಂದರೆ, “ಇದನ್ನು ನಾಣಾವಾಚೀ ಭಾಕು ಅವರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಿ. ಉತ್ತರದ ನಕಲನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ”) ಈ ಪ್ರತಿವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ತುಂಬ ಮಹತ್ವ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆಂಬುದು ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಉತ್ತರದ ನಕಲನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಿರಬೇಕು ; ನನಗೆ ತಿಳಿದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ನಕಲನ್ನು ತಯಾರಿಸಿಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಇಲ್ಲದೆ ಹೋದಲ್ಲಿ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲವೆಂಬುದೇನೋ ಸ್ಪಷ್ಟ

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಉತ್ತರ :

ಸೇವಾಗ್ರಾಮ

೧-೩-೧೯೪೫

ಚಿರಂಜೀವಿ ಶ್ರೀಪಾದ

ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದರು ಎಂದರೆ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಯಾರಾದರೂ ಏನು

ತಾನೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯ ? ಯಾರಾದರೂ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಅವರ ಕೈನಡೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. 'ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ' ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥ ಇಷ್ಟೇ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರೇ ಆಂದೋಳನವನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದರೂ, ಈ ಆಂದೋಳನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷವಾಗಲಿಲ್ಲ. ೭, ೮ (ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯೪೨)ರ ಭಾರ್ಷಣಗಳು ಹಾಗೂ ಗೊತ್ತುವಳಿಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಆಂದೋಳನವನ್ನು ನಾನೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ನಾನು ಯಾವ ವಿಧದಲ್ಲೂ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ತಪ್ಪು ಕಲ್ಪನೆಯೇನೋ ಉಂಟಾಯಿತು. ಆದರೆ, ಅದರಿಂದ ಆದದ್ದಾದರೂ ಏನು ? ಮೌಲಾನಾ ಅಬುಲ್ ಕಲಾಂತ್ ಏನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡು. ಜೈಲುಗಳನ್ನು ತುಂಬಬಾರದೆಂಬ ನಿಷೇಧವೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ ; ಹಿಂಸಾಚಾರಕ್ಕೆ ನಿಷೇಧವಿತ್ತು , ಅಷ್ಟೆ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಸಾಕಷ್ಟು ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ. ಸೂಚನೆಯೊಂದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಎಲ್ಲರೂ ನಿಮಗೆ ನೀವೇ ನಾಯಕರಾಗಿ; ಆದರೆ ನಿಮಗೆ ಮಾತ್ರ ನಾಯಕರಾಗಿ.

ಬಾಪೂಜಿಯ ಆಶೀರ್ವಾದಗಳು

ಈ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಒಂದು ವಾಕ್ಯ — 'ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯ-ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಂಕಿತಗೊಂಡಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಈ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರು ಎಂದಾದರೂ ಈಡೇರಿಸಿದ್ದಾರೆಯೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಈ ಪ್ರಕೃತ ನನಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ತಂದುಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ, ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದೆ. ಆ ಪತ್ರ ಹೀಗಿತ್ತು :

ಪತ್ರ: ೪

ಷೂನ್ಯ

೧೨-೨-೧೯೪೫

ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ಬಾಪೂಜಿ,

ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ತಾವು ಎಷ್ಟು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾದ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೀರೆಂದರೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಂದರೆಪಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉತ್ಸಾಹವೇ ಈಗ ಬತ್ತಿಹೋಗಿದೆ

ಆದರೆ, ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರಗಳಿಂದಲೇ ಉದ್ಭವಿಸಿರುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳದೆ

ವಿಧಿಯಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ, ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ವಿದ್ವಾಂಸ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ತಾವು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದೀರಿ: “ಯಾರಿಗೆ ನಷ್ಟವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದ್ದಾರೋ ಅವರಿಗೆ, ಸಾಧ್ಯವಾದಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವನ್ನು ತುಂಬಿ ಕೊಡಲಿ”. ಸರ್ಕಾರಿ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳಿಗೆ ಜನ ಎಷ್ಟು ನಷ್ಟವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದ್ದಾರೋ ಅಷ್ಟನ್ನೂ ಜನ ತುಂಬಿಕೊಡಬೇಕು ಎಂಬುದು ತಮ್ಮ ಈ ಹೇಳಿಕೆಯ ಅರ್ಥವಲ್ಲ ತಾನೆ? ಸರ್ಕಾರವೇ ಬಲವಂತವಾಗಿ ನಷ್ಟ-ಪರಿಹಾರವನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡಿರುವಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು? ಏಕೆಂದರೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ಕಾರ ಸಾಮೂಹಿಕ ಜುಲ್ಮಾನೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿ ನಷ್ಟವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದೆ. ನೀವು ಜೈಲಿಗೆ ಹೋದ ಬಳಿಕ ಜನ ಏನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ತಾವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಏನು ಮಾಡಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಆಂದೋಳನ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು?

ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಈ ಬಗೆಯ ಸಾಮೂಹಿಕ ಆಂದೋಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಬೇಕೆ ಅಥವಾ ಬೇಡವೆ ಎಂದು ನಾನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ, “ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಸಾಕಷ್ಟು ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ” ಎಂದು ಮಾತ್ರ ತಾವು ತಿಳಿಸಿದ್ದೀರಿ. ನಾನು ಇದುವರೆಗೆ ಓದಿರುವ ನಿಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ನನ್ನ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸರಿಯಾದ ಉತ್ತರ ನನಗೆ ಹೊಳೆದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಇದಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಇನ್ನು ಎರಡು-ಮೂರು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದರಿಂದ ತಮಗೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ದಯವಿಟ್ಟು ಕ್ಷಮಿಸಿ.

ಸೇವಕ

ಶ್ರೀಪಾದನ ಗೌರವಪೂರ್ವಕ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು

ಪುನಶ್ಚ

ಇದಕ್ಕೂ ದಯವಿಟ್ಟು ಪ್ರತರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಉತ್ತರಿಸಿ.

ಈ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಾನು ನನ್ನ ಹತ್ತಿರದ ಮಿತ್ರರಿಗೆ ತೋರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಆಕ್ಷೇಪವಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಇದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸ ಬಯಸಿದರೆ, ಅನುವತಿ ಕೊಡಬಹುದಷ್ಟೆ?

ಶ್ರೀ

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಉತ್ತರ :

ಸೇವಾಗ್ರಾಮ

೧೮-೩-೧೯೪೫

ಚಿರಂಜೀವಿ ಶ್ರೀಪಾದ

ನನ್ನ ಬರೆಹಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತರವಿದೆ ಎಂದು ನನಗನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಮರೆತುಬಿಡು. 'ಯಾರಿಗೆ' ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥ ಖಾಸಗಿ ಗೃಹಸ್ಥರು ಎಂದು. ಸರ್ಕಾರ ತನಗಾಗಿದವ ನಷ್ಟೇನೂರು ವಡಿ ದಂಡನ್ನು ವಸೂಲುಮಾಡಿದೆ ನಾವು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಈ ಸೇಡನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳೋಣ— ಅಂದರೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪಡೆಯುವ ಮೂಲಕ.

ನಾನು ಜೈಲಿಗೆ ಹೋದ ಬಳಿಕ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದರ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಆಗಸ್ಟ್ ೨ರ ನನ್ನ ಭಾಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಹದಿನಾಲ್ಕು ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಂತೂ ಇದ್ದೇ ಇವೆಯಲ್ಲ. ಸೋಲು-ಗೆಲುವು ದೇವರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಎಲ್ಲದೂ ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದರೆ ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಮಗೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂಬುದು ಇಂದೂ ನನ್ನ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಸಾಕಷ್ಟು ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ.

ನನ್ನ ಪತ್ರವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಯಾವ ಮಿತ್ರರಿಗಾದರೂ ತೋರಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗಾಗಿ ನಾನು ಬರೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ಗುಟ್ಟು ಮಾಡುವಂಥದೇನೂ ಇಲ್ಲ ; ಆದರೆ ವಾಚಕ ವರ್ಗ ಇಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರದು.

ಬಾಪೂ ಆಶೀರ್ವಾದಗಳು.

ಇದಾದ ತರುವಾಯ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೊಡನೆ ಯಾವುದೇ ಮಹತ್ವದ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರವನ್ನೂ ನಾನು ನಡೆಸಲಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಯಾವ ಅಗತ್ಯವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ತಮ್ಮ ಹತ್ತಿಯಾಗುವವರೆಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ, ಅವರ ಸಮಯವನ್ನು ಕುಳಿಸುವುದು ನನಗೆ ಉಚಿತವೆಂದು ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಬಹುಶಃ ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿಯೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದ ಬರೆದಿರುವ ಈ ಮೂರು ಪತ್ರಗಳು ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಅಮೂಲ್ಯವೆನಿಸಿವೆ.

೧೫. ನನ್ನ ಧಾರ್ಷ್ಣ್ಯ

೧೯೪೫ನೆಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿ. ಷರ್ಮದ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಪ್ರಕಾರ ಸಭೆಯ ಕಾರ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಆಗ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಆ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ, ಸಂಸ್ಥೆಯ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅನೇಕ ಸಲ ಅವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

‘ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ’ಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೀ ಮತ್ತು ಉರ್ದೂ ಈ ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳ ಹಾಗೂ ಶೈಲಿಗಳ ಸಮಾವೇಶ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶ್ರಮವಿರುವವರನ್ನು ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಹಿಂದೀವಾಲಾಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಉದಾಸೀನರೋ ಅನ್ಯಮನಸ್ಕರೋ ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು; ಉರ್ದೂ-ಪ್ರೇಮಿಗಳು ವಿಶೇಷ ಉತ್ಸಾಹ ತೋರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮ ಏನಾಯಿತೆಂದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಸಹಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಉರ್ದೂ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಕಾರವಾದಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತಾರೆಂಬ ಭಾವನೆ ಹಿಂದೀವಾಲಾಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿತು. ಇಂಥ ಭಾವನೆ ಮೂಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಆಂದೋಲನದಿಂದ ಮತ್ತಷ್ಟು ದೂರ ಸರಿದರು.

ಹಿಂದೀ ಮತ್ತು ಉರ್ದೂ ಭಾಷೆಗಳ ಉತ್ತಮ ವಿಕಾಸ ಹಾಗೂ ಸ್ವರೂಪ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಡಾ. ತಾರಾಚಂದ್, ಪಂಡಿತ್ ಸುಂದರಲಾಲ್, ಡಾ. ಚಾಫರ್ ಹಸನ್, ಪಂಡಿತ್ ಸುರೇಶ್ ಮೊದಲಾದ ಉರ್ದೂಪ್ರೇಮಿ ಮಂಡಳಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಹೇಳಿಕೆಗಳನ್ನೇ ಪ್ರಮಾಣಭೂತವೆಂದು ಭಾವಿಸುವತ್ತ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಒಲವು ಹರಿದಿದ್ದರೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರದೇನೂ ತಪ್ಪಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೀವಾಲಾಗಳು ಅವರ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಜಕೀಯ ಚಕ್ರ ಎಷ್ಟು ವೇಗವಾಗಿ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಹಿಂದೀ-ಉರ್ದೂ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಳವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿ ವಾಸ್ತವಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಬಿಡುವು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಈ ಸ್ಥಿತಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನನಗೆ ತುಂಬ ಅಸಹ್ಯಕರವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಹಿಂದೀ ಮತ್ತು ಉರ್ದೂ ಭಾಷೆಗಳೆರಡರ ಇತಿಹಾಸವನ್ನೂ ನಾನು ತುಂಬ ಕಾಳಜಿಯಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದೆ ; ಆದ್ದರಿಂದ, ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಎರಡೂ ಮುಖಗಳನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದೆ. ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಹೋಗಿ, ಒಂದು ದಿನ ನಾನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೊಡನೆ ಹೀಗೆಂದೆ : “ಬಾಪೂಜಿ, ಉರ್ದೂವಾಲಾಗಳ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನೇ ಸರಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಹಿಂದೀ-ಉರ್ದೂ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಹಿಂದೀವಾಲಾಗಳಿಗೆ ಅಕಾರಣವಾಗಿಯೇ ಅನ್ಯಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ವಾದವೇನೆಂಬುದನ್ನೂ ತಾವು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.”

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆಯೇ ಗಂಭೀರವಾಗಿಬಿಟ್ಟರು. ನನ್ನ 'ಅನಧಿಕೃತ ಚೇಷ್ಟೆ' ಅವರಿಗೆ ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲವೇನೋ, ನನ್ನ ಧಾಷ್ಟರ್ಯ ಅವರಿಗೆ ಕ್ಷುಬ್ಧವಾಗಿ ತೋರಿತೋ ಏನೋ ಎಂದೆನಿಸಿತು.

ಆದರೆ, ಮರುಕ್ಷಣವೇ ನನ್ನ ಅನುಮಾನ ದೂರವಾಯಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು, "ನೀನು ಹೇಳುವುದೂ ಸರಿ. ಈ ವಿಚಾರ ನನ್ನ ಗಮನಕ್ಕೂ ಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ನಾನೇನು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯ ? ನಾನೇ ಖುದ್ದಾಗಿ ಆ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾರೆ. ಇತರರಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನೇ ನಾನು ನೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ಹೇಳಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತಪ್ಪುಗಳೇನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ, ನೀನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸು" ಎಂದರು.

"ಆದರೆ, ಬಾಪೂಜಿ ! ತಾವು ಡಾ. ತಾರಾಚಂದರಂಥ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಹೇಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ನಂಬುತ್ತೀರಲ್ಲವೆ ? ನಾನು ಅವರಂಥ ಪಂಡಿತನೇನೂ ಅಲ್ಲವಲ್ಲ" ಎಂದು ಮುಗುಳ್ಳುಗುತ್ತ ಹೇಳಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ತೋರಬೇಕೆಂಬ ಸವಾಲನ್ನೊಡ್ಡುತ್ತ "ಅವರ ಯಾವ ಮಾತು ನಿನಗೆ ತಪ್ಪಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆಯೋ ಅದನ್ನು ನೀನು ತಿಳಿಸಿನೋಡು ?" ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ನುಡಿದರು.

ನನ್ನ ವಾದಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಅವರ ಮುಂದೆ ಪಂಡಿಸಿದೆ. ಆಗ ಅವರೆಂದರು: "ನೀನು ಏನು ಹೇಳಿದ್ದೀಯೋ, ಅದನ್ನೇ ನನಗೆ ಬರೆದುಕೊಡು. ನಾನು ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಯೋಚಿಸುತ್ತೇನೆ."

ಅವರ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ನಾನು ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಗುರುತು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟೆ. ಅವುಗಳಿಂದ ಏನಾದರೂ ಉಪಯೋಗವಾಯಿತೆ ಇಲ್ಲವೆ ಎಂಬ ಚರ್ಚೆ ಇಲ್ಲಿ ಅನಾವಶ್ಯಕ. ಆದರೆ, ಈ ಘಟನೆಯಿಂದಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸ್ವಭಾವದ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುವ ಅವಕಾಶ ನನಗೆ ದೊರೆಯಿತು. ಇದೇ ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ವಿಷಯಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೂ, ಅವುಗಳ ಎಲ್ಲ ಮುಖಗಳನ್ನೂ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಸದಾ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಹೇಳಿಕೆಗಳು ಸಂತುಲಿತವಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ, ಅವುಗಳಿಂದ ಯಾರಿಗೂ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಬಾರದೆಂದೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಎಂದೂ ಎಚ್ಚರದಿಂದಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಏಕಪಕ್ಷೀಯವಾಗಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಾರೆ, ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಜನಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಹೀಗಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ ; ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ವಿಷಯದ ಇತರ ಮುಖಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಯಾರೂ ತಿಳಿಯ ಹೇಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಭಾಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮೇಲೆ ಏನೇ ಆರೋಪವನ್ನು ಹೊರಿಸಿರಲಿ, ಅವರನ್ನು ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ವಾದವನ್ನು ಮನದಟ್ಟುಮಾಡಿಕೊಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥವರ

ಸಂಖ್ಯೆ ತೀರ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ, ಹಿಂದೀ-ಉರ್ದೂ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಅಂದು ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿದಂಥ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿಯ ಪ್ರಕಾಂಡ ಪಂಡಿತರೇ ತಿಳಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋದ ಪಂಡಿತರೆಲ್ಲ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಘನಾವಿತರಾಗಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಿಸ್ಸಂಕೋಚವಾಗಿ ಹಾಗೂ ನಿರ್ಭೀತಿಯಿಂದ ಅವರೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಲು ಅವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ; ತೊದಲು ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಜರ್ಷಿ ಪುರುಷೋತ್ತಮದಾಸ ಟಂಡನ್ ಅವರೊಬ್ಬರೇ ಈ ಮಾತಿಗೆ ಅಪವಾದಸ್ವರೂಪವಾಗಿದ್ದವರು. ಅವರಂತೆಯೇ ಇತರ ಹಿಂದೀವಾದಿಗಳೂ ನಿರ್ಭಯ ಹಾಗೂ ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ಸಹಕಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಳಿ ಬಂದಿದ್ದರೆ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಉರ್ದೂ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಮಾಡಬಹುದಾದಂತೆ ದೂರಲು ಬಹುಶಃ ವಿರೋಧಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ದೊರೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

೧೬. 'ತಾವು ಮರಾಠಿ ಕಲಿಯಬೇಕು !'

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಳಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಂಡಳಿಯ—ಅಂದರೆ ಮರಾಠಿ ಮಾತನಾಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ—ಸ್ಥಿತಿ ತುಂಬ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇವರು ಹಿಂದೀ ಕಲಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಅವರೊಡನೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಲು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮರಾಠಿಗರು ಗುಜರಾತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿಬಿಟ್ಟರೆ ಅವರ ಮಾನಕ್ಕೆ ಉನವಾದಂತೆ ಅಲ್ಲವೆ ? ಮಾತೃಭಾಷೆಯಿಂದ ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲ ; ರಾಷ್ಟ್ರಾಪೇ ಬರದು ; ನೆರೆಯ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ (ಗುಜರಾತ್) ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುವ ಅಗತ್ಯವೇ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ—ಮರಾಠಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಇಂಥದೊಂದು ವಿಚಿತ್ರ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ, ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ಗೇ ಶರಣ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ, ನಮ್ಮ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಯಾವ ಮಟ್ಟದ್ದಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಅಸ್ಥಿತಿವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರೆಯುವ—ಮಾತನಾಡುವ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಎದುರು ಇಂಥ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಬೇಳೆ ಬೇಯುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ ?

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕ ಏರ್ಪಡುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಾನು ಹಿಂದೀ ಮತ್ತು ಉರ್ದೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ನಾನು ಹಿಂದೀ ಅಧ್ಯಾಪನದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಮಾತೃಭಾಷೆಯಂತೆಯೇ ರಾಷ್ಟ್ರಾಪೇಯಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯವಹರಿಸಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಬೇರೊಂದು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಬಳಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದಂಥ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಮನಃಸ್ಥೈರ್ಯವನ್ನು

ನಾನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಗುಜರಾತಿಗರಿಗೆ (ಹಾಗೂ ಅನೇಕ ಮುಂದಾಳುಗಳಿಗೆ) ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಒಂದು ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಮಾತನಾಡಲೂ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅವರು ಎಡೆಬಿಡದೆ ಗಂಟೆಗಟ್ಟಲೆ ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಣ ಬಿಗಿಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನಾನೇ ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡಿದ್ದೆ. ಅವರಿಂದ ಈ ಒಂದು ಪಾಠವನ್ನು ಕಲಿತು ಗುಜರಾತಿ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ನಾನೂ ಅದೇ ಬಗೆಯ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡತೊಡಗಿದೆ. ವ್ಯಾಕರಣದತ್ತ ಅಥವಾ ಇತರ ಲೋಪ-ದೋಷಗಳತ್ತ ಗಮನಕೊಡದೆ ನಾನೂ ಗುಜರಾತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡತೊಡಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ನನ್ನ ಮಾತೃಭಾಷೆಯೂ ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಇತ್ತಷ್ಟೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವಾಗ ಹಿಂದೀ ಮರಾಠಿ ಗುಜರಾತಿ ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ, ಗುಜರಾತಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ನಮ್ಮ ಸಂಭಾಷಣೆ ತುಂಬ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತಿತ್ತು.

೨೨ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯೪೫ರಂದು ನಡೆದ ಸಂಗತಿ ಇದು. ಆಗ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಪುಣೆಯ ಪಕ್ಕತಿ ಚಿಕಿತ್ಸಾಲಯದಲ್ಲಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾನು ಅವರನ್ನು ಕಾಣಲು ಹೋದಾಗ ಅವರು ಹೊರಗಿನ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಜೊತೆಗೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಿತ್ರರೊಬ್ಬರೊಡನೆ ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನೂ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಚುರ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿಷಯ ಖಾಸಗಿ ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗತವಾದುದೇನೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ದುಭಾಷಿಯ ನೆರವಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಆ ದ್ವಿಭಾಷಾ-ಸಂಭಾಷಣೆ ಕೇಳಲು ತುಂಬ ಸ್ವಾರಸ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ಮಾತುಕತೆ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ನಾನೂ ನಗುತ್ತಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೊಡನೆ ಹೀಗೆಂದೆ: “ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ತಾವು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತೀರಿ. ತಮಗೆ ಮರಾಠಿ ಕಲಿಯಬೇಕು ಎನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆ ?”

“ನೀನು ಹೇಳುವುದು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಸರಿ. ಮರಾಠಿ ಕಲಿಯಬೇಕೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯೂ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ, ಇದುವರೆಗೂ ಆ ಇಚ್ಛೆ ಈಡೇರಿಲ್ಲ. ಯಾರಾದರೂ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿದರೆ ನಾನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲೆ ; ಆದರೆ ನಾನೇ ಮಾತನಾಡಲಾರೆ.” ಹೀಗೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಉದ್ಗರಿಸಿದರು.

ಅವರ ಧೈಯಲ್ಲಿ ವಿಷಾದದ ಸ್ಪರ್ಶವಿದ್ದುದು ನನಗೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ, ನಾನು ಅವರನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ. ವಿಭಿನ್ನ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಜನರೊಡನೆ ಅವರ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯವಹರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕಾಳಜಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಇತ್ತೆಂಬುದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ, ಅವರಿಗೆ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೂ, ಇತರ ಕಾರ್ಯಗಳ ಹೊರೆಯಿಂದಾಗಿ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವಷ್ಟು ಪರಿಶ್ರಮವನ್ನು

ಗಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಹೋಗಿದೆಯೆಂದು ನಾನು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡೆ

ನನ್ನ ಈ ಸಂಸ್ಕರಣವನ್ನು ಓದಿದ ಬಳಿಕ ಶ್ರೀ ಕಾಕಾ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ವತಿಯಿಂದ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪೂಜ್ಯ ಬಾಪೂಜಿಯವರು ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ ತಮಿಳು ಕೂಲಿಗಾರರೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕ ಉಂಟಾಗತೊಡಗಿತು. ಅವರ ಹೃದಯದವರೆಗೂ ತಲುಪಬೇಕಾದರೆ ಅವರ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಇಂಥ ಆಲೋಚನೆಯಿಂದಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಬಿಡುವಿನ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ತಮಿಳು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿದ್ದ ಬಹುತೇಕ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಗುಜರಾತಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಲ್ಲವರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಅವರೊಡನೆ ಗುಜರಾತಿಯಲ್ಲೇ ವ್ಯವಹರಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು ಆದರೂ ಗಾಂಧೀಜಿ ಉರ್ದೂ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿತುಕೊಂಡರು.

ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ಮೇಲೆ ೧೯೧೫ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕೆಂದೂ ಯೋಚಿಸಿದರು. ೧೯೧೫ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸೇವಕ ಸಮಾಜದ (ಸರ್ವೆಂಟ್ಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸೊಸೈಟಿ) ಶ್ರೀ ಅಂಬೇಕರ್ ಅವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಸ್ವತಃ ತಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಬರೆದಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಾಕ್ಯವನ್ನೂ ಅವರು ಗುಜರಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು; ನಾನು ಅದನ್ನು ಮರಾಠಿಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮೂಲಕ ಬರೆಸುತ್ತಿದ್ದೆ.

ಆಗ ನಡೆದ ಒಂದು ಸಂಗತಿ ನನಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಪತ್ರದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದೆ: “ಕಳಾವೇಂ ಲೋಭ್ ಅಸಾಮಾ ಹೇ ವಿನಂತೀ” (ಅಸ್ತು: ಲೋಭವಿರಲಿ, ಇದೇ ನನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ). ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು, “ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ‘ಲೋಭವಿಲ್ಲದಿರಲಿ’ ಎಂದು ಬರೆಯಬೇಕಲ್ಲವೇ?” ಎಂದರು. ಆಗ ನಾನು, “ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವ ‘ಲೋಭ’ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ‘ಲೋಭ’ ಎಂದರೆ ‘ಪ್ರೇಮ’ ಅಥವಾ ‘ಆತ್ಮೀಯತೆ’ ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ; ‘ನನ್ನ ಮೇಲೆ ತುಂಬ ಪ್ರೀತಿಯಿರಲಿ’ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಈ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ” ಎಂದು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ತರುವಾಯ ಸಾಬರಮತಿ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕುಟುಂಬಗಳೂ ಇದ್ದುದು ತಮ್ಮ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಆಶ್ರಮದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥ ರಾಮದಾಸರ ಮನಾಚಿಕೆ ಶ್ಲೋಕವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿದರು. ಮರಾಠಿ

ಅವರಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ, ಸ್ವತಃ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲೇ ಮಾತನಾಡುವಷ್ಟು ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅವರಿಗೆ ಸಾಧಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ.

೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಜೊತೆಗಿರಬೇಕೆಂದು ನನ್ನನ್ನು ಸಾಬರಮತಿಯ (ಅಹಮದಾಬಾದ್) ಜೈಲಿನಿಂದ ಯರವತಾದ ‘ಕೃಷ್ಣಮಂದಿರ’ ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದಾಗ ಗಾಂಧೀಜಿ ನನ್ನೊಡನೆ ಹೀಗೆಂದರು: “ಮರಾಠಿಯನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಇದು ಬಳೆಯ ಅವಕಾಶ. ನೀವು ಪ್ರತಿ ದಿನವೂ ನನಗೆ ಮರಾಠಿಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡಿ.” ಹೊರಗಿನಿಂದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ತರಿಸುವುದು ಅವರಿಗೆ ಇಷ್ಟರಲಿಲ್ಲ. “ಜೈಲಿನ ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಾಗಿಸೋಣ” ಎಂದರು.

ಜೈಲಿನ ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರದಿಂದ ನಾನು ಮರಾಠಿ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಅವುಗಳ ನೆರವಿನಿಂದ ನಾನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಮರಾಠಿ ಕಲಿಸತೊಡಗಿದೆ. ಅವರ ಪ್ರಗತಿ ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿತ್ತು. ಅಕ್ಷರಗಳು ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಸಮರ್ಥ ರಾಮದಾಸರು ‘ದಾಸಬೋಧ’ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ವಿವರಣೆ ತುಂಬ ಹಿಡಿಸಿತು. ಆಶ್ರಮದ ಹೆಸರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರವೊಂದರಲ್ಲಿ ಅವರು ಆ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದರು.

ಆಶ್ರಮದ ಭಜನಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಕಲಿಸಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಮರಾಠಿ ಭಜನೆಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಅವರು ನನ್ನಿಂದ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವುಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿ ಮೀರಾ ಬಹಾನ್ (ಮಿಸ್ ಸ್ಲೇಡ್) ಅವರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು.

ಮರಾಠಿ ಕಲಿಯಬೇಕಾಗಿದ್ದುದರ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಅವರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ತಮ್ಮವರನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿಯೇ ನಡೆಯಿತು. ನನ್ನ ಪತ್ನಿ ಅವರೊಡನೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲೇ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಗುಜರಾತಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಶ್ರೀ ಮಹದೇವ್‌ನಾಯಿಯವರು ಮರಾಠಿಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿ, ಆಕೆಗೆ ತಿಳಿಯಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿಗೆ ಭಿಕ್ಷುಮಾದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯರೆಂದರೆ ಶ್ರೀ ಗೋಖಲೆ, ಶ್ರೀ ತಿಲಕ್ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಭಂಡಾರ್‌ಕರ್. ಶ್ರೀ ಸಾವರ್‌ಕರ್ ಅವರೊಡನೆ ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಮಾತುಕತೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ ಮೇಲೆ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಆಫ್ರಿಕಾಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗುವಾಗ ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ‘ಹಿಂದ್ ಸ್ವರಾಜ್’ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಅಂತಿಮ ಸಂಪರ್ಕ ಉಂಟಾದುದೂ ಒಬ್ಬ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯನೊಡನೆಯೇ !

೧೨. ಮದುವೆ ಮತ್ತು ಆ ಬಳಿಕ

೨೧ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೯೪೫ರಂದು ಪ್ರಣೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮದುವೆ ನಡೆಯಿತು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಕೆಳಕಂಡ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪತ್ರ ನನ್ನ ಕೈ ಸೇರಿತು.

ಖಾದೀ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ

ಸೋದಪುರ (ಬಂಗಾಳ)

೨೬-೧೨-೧೯೪೫

ಚಿರಂಜೀವಿ ಶ್ರೀಪಾದ,

ನಿನ್ನ ಪತ್ರ ತಲುಪಿದೆ. ನಿನ್ನ ಮಿಶ್ರ-ವಿವಾಹಕ್ಕಾಗಿ ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಅಭಿನಂದನೆಗಳು. ಈ ವಿವಾಹ ಭೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ತ್ಯಾಗಕ್ಕಾಗಿ ಆಗುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ನಾನು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನ ಸೇವಾಶಕ್ತಿ ಕನಿಷ್ಠಾಕ್ಷ ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಸೋದರ ಜೋಶಿಯವರಿಗೆ! ಬೇರೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಬಾಪೂ ಆಶೀರ್ವಾದಗಳು

ವಾಸ್ತವವಾಗಿ, ಅತ್ಯಂತ ಸೀಮಿತ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮದುವೆ 'ಮಿಶ್ರ ವಿವಾಹ' ವೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ದೇಶಸ್ಥರೂ ಸಾರಸ್ವತರೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದವರಲ್ಲ ಒಂದೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಇವೆರಡೂ ಉಪಜಾತಿಗಳು, ಅಷ್ಟೆ ಹೀಗಾಗಿ, ನಮ್ಮ ಮದುವೆಗೆ ಯಾವುದೇ ವಿಶೇಷ ತಾತ್ವಿಕ ಮಹತ್ವವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಚರಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೇನೋ ಇತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ನನ್ನ ಪತ್ನಿ ಮತ್ಸ್ಯಾಹಾರಿಯಾಗಿದ್ದಳು ಹಾಗೂ ಮತ್ಸ್ಯಾಹಾರಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ (ಗೋವಾ) ಬೆಳೆದಿದ್ದಳು. ನಾನಾದರೋ ವ್ಯವಹಾರತಃ ಹಾಗೂ ತತ್ತ್ವತಃ ಸಂಪೂರ್ಣ ಶಾಕಾಹಾರಿಯಾಗಿದ್ದೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ನಮ್ಮ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಕೊಂಚ ಮಹತ್ವ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ಅಂದರೆ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ತಮ್ಮ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ್ದ 'ಮಿಶ್ರವಿವಾಹ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತಾರ್ಥವಾದರೂ ಇತ್ತೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಇಂದೂ ನಾನು ಶಾಕಾಹಾರಿಯೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಪತ್ನಿ ಮತ್ಸ್ಯಾಹಾರಿಯೇ ಆಗಿದ್ದಾಳೆ. ಆದರೆ ಮತ್ಸ್ಯಾಹಾರದ ಬಗೆಗಿನ ಆಕೆಯ ಒಲವು ಈಗ ತುಂಬ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ.

ವಿವಾಹಾನಂತರ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ವರ್ಧಾಕ್ಕೆ ಹೋದೆವು. ಏಕೆಂದರೆ, ನಾನು ಅಲ್ಲಿಯೇ

1 ಸೋದರ ಜೋಶಿ ಎಂಬುದು ನನ್ನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಲ್ಲೇಖ. ನನ್ನ ಮದುವೆಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅವರೂ ಬಹುಶಃ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಬೇರೊಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಹೀಗಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಅವರ ಹೆಸರನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದರು.

ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಸುದೀರ್ಘ ಪ್ರವಾಸಾನಂತರ ೫ ಫೆಬ್ರುವರಿ ೧೯೪೬ರಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಸೇವಾಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದ್ದರು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ, ಕೂಡಲೆ ಹೋಗಿ ನಾವು ಅವರ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಆಯಾಸವಾಗಿರುತ್ತದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ತೊಂದರೆಕೊಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ನಾನು ಯೋಚಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಹೋಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆದಂತೆ ಫೆಬ್ರುವರಿ ೮ರಂದು ರಾತ್ರಿ ನಾನು ಕನಸು ಕಂಡೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಮಾರನೆಯ ದಿವಸವೇ—ಅಂದರೆ ೯ ಫೆಬ್ರುವರಿ ೧೯೪೬ರಂದು—ನಾನು ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಸೈಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸೇವಾಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ದೆ. ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ತರುವಾಯ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಇತರ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೇನು ತೊಡಗುವುದರಲ್ಲಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಹೋಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದೆವು. ಅವರು ಕೂಡಲೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ನಮ್ಮತ್ತ ಮುಗುಳ್ಳಿಗೆ ಬೀರಿದರು.

“ನನ್ನ ಪತ್ನಿ ಇದುವರೆಗೆ ತಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ತಾವೂ ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ, ತಮ್ಮ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ.”

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು; “ನಿನ್ನ ವಯಸ್ಸು ಎಷ್ಟು?”

“ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ವರ್ಷ” ಎಂದು ಆಕೆ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಿಸಿದಳು.

ಆಗ ಅವರು ನನ್ನತ್ತ ತಿರುಗಿ ಹೇಳಿದರು: “ನನಗಂತೂ ಈಕೆ ತುಂಬ ಚಿಕ್ಕವಳಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾಳೆ.”

“ಈಕೆ ಗೋವಾ ನಿವಾಸಿ. ಅನ್ನ ಮತ್ತು ಮೀನು ತಿನ್ನುವ ಜನ ಹೀಗೆಯೇ ಒಂಕಲಾಗಿ ಇರುತ್ತಾರೆ” ಎಂದು ನಾನು ನಗುತ್ತ ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ, ಬದಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮೊಮ್ಮಗನ ಪತ್ನಿ (ಶ್ರೀ ಕೂೂ ಗಾಂಧೀಜಿ ಪತ್ನಿ) ಶ್ರೀಮತಿ ಆಭಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ಕೊಂಚ ಸಿಡುಕಿಯೇ ಹೇಳಿದರು: “ನೀವು ಹೀಗೆ ಹೇಳಬಾರದು. ಬಂಗಾಳಿಗಳಾದ ನಾವೂ ಅನ್ನ ಮತ್ತು ಮೀನು ತಿನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ನಾವಂತೂ ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾಗಿಯೇ ಇದ್ದೇವಲ್ಲ.”

ಸ್ವಾರಸ್ಯವೆಂದರೆ ಸ್ವಕೇ ಆಭಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೂ ಕುಳುಕಿಯೂ, ಸೊಕಲಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರು. ನಾನು ಹಾಸ್ಯಮಾಡುತ್ತಾ ಹೇಳಿದೆ: “ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಗೋವಾದ ಅಕ್ಕಿಯೇ ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.”

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು : “ಈಕೆಯ ಮಾತೃಭಾಷೆ ಯಾವುದು?”

“ಕೊಂಕಣಿ” ಎಂದು ನಾನು ಉತ್ತರಿಸಿದೆ.

“ಈಕೆಗೆ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಬರುತ್ತದೆಯೇ?” – ನಿಜವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಭಾಷಾ ಪ್ರಸಾರಕರಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದರು.

“ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲೆ. ಆದರೆ ಮಾತನಾಡಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ” ಎಂದು

ನನ್ನ ಪತ್ನಿ ಮಾರ್ಚಿಕೆತ್ತ ತಿರುಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹೇಳಿದರು: “ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನೀನು ನಾಗರಿ ಮತ್ತು ಉರ್ದೂ ಎರಡೂ ಲಿಪಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬೇಗನೆ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿಯನ್ನು ಕಲಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.”

ಮಾರ್ಚಿಕೆ ತಲೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತ “ಆಗಲಿ” ಎಂದಳು.

“ಎರಡು ಲಿಪಿಗಳೂ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆಯಲ್ಲ” ಎಂದು ನಾನು ಅವಳ ಪರವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ಮಾತುಕತೆಯ ತರುವಾಯ ಶ್ರೀಮತಿ ಆಭಾ ಗಾಂಧಿಯವರ ಅಕ್ಕ ಶ್ರೀಮತಿ ವೀಣಾ ಬಹನ್ ಹಾಗೂ ಅವರ ಪತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡತೊಡಗಿದವು. ಏಕೆಂದರೆ, ಮದುವೆಯಾದ ಬಳಿಕ ಶ್ರೀ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಸಾಬರಮತಿ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದೆವು. ಶ್ರೀಮತಿ ವೀಣಾ ಬಹನ್ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರು; ಮಾರ್ಚಿಕೆ ಮತ್ತು ಅವರ ನಡುವೆ ಆತ್ಮೀಯ ಸ್ನೇಹ ಬೆಳೆದಿತ್ತು.

“ಅವರಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಡಲು ಅತ್ತೆ-ಮಾವಂದಿರೇನೂ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ” ಎಂದು ಯಾರೋ ನುಡಿದರು.

ಆಗ ಶ್ರೀ ಕನೂ ಗಾಂಧಿಯವರು ಶ್ರೀಮತಿ ಆಭಾ ಗಾಂಧಿಯವರತ್ತ ತಿರುಗಿ, “ಈ ಪುಣ್ಯ ನಿನಗಿಲ್ಲ. ಹೌದಲ್ಲವೆ?” ಎಂದರು.

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ನಕ್ಕು ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮತಿ ಆಭಾ ಅವರತ್ತ ತಿರುಗಿ, “ನನ್ನ ಅತ್ತೆ-ಮಾವಂದಿರೂ ಬೇಗ ಪರಯೋಕವಾಸಿಗಳಾಗಿಬಿಡಲಿ ಎಂದು ನೀನು ನಿತ್ಯವೂ ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸು” ಎಂದರು.

“ಆದರೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಷ್ಟಿರಲೇ ಏನೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಶ್ರೀಮತಿ ಆಭಾ ಮಾರ್ನುಡಿದರು. ಆಗ ಎಲ್ಲರೂ ಬಿದ್ದು ಬಿದ್ದು ನಕ್ಕೆವು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಬೀಳ್ಕೊಂಡು ಬರುವಾಗ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಕೈ ಇರಿಸಿ “ಸುಖವಾಗಿ ಬಾಳು. ನಿನ್ನ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸು” ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದರು.

ಅವರ ಆ ಪವಿತ್ರ ಸ್ಪರ್ಶ ಹಾಗೂ ಮಂಗಳಕರ ಆಶೀರ್ವಾದದಿಂದ ಪುಲಕಿತರಾಗಿ ನಾವು ತುಂಬ ಸಂತೋಷದಿಂದ ವರ್ಧಾಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದೆವು.

ತಮ್ಮ ಅತ್ಯಂತ ಕಿರಿಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತನ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹಭಾಗಿವಾಗುವಂಥ ಇಂಥ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮಹಾತ್ಮ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲ. ಸಮಗ್ರ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಬೇರೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಜನ್ಮ ತೆಗೆದಿದ್ದಾನೆಯೆ ? ನನಗಂತೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ.

೧೮. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಎಚ್ಚರ

ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾವಧಾನವುಳ್ಳ — ಅಂದರೆ ಒಮ್ಮೆಗೇ ಎಂಟು ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಥವಾ ಎಂಟು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಆಡುವ ಮಾತಿನ ಬಗ್ಗೆ ಅವಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ — ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ವಿಷಯಗಳತ್ತ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಗಮನ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಕುರಿತು ಯೋಚಿಸಿದಾಗ ನಾನು ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತನಾಗುತ್ತೇನೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ಅವರು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಾವು ಬದುಕಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿದ್ದಂಥ ಸಂಗ್ರಾಮವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು; ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಆಶ್ರಮದ ಅತ್ಯಂತ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಗಮನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಉರ್ದೂ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವ 'ಉರ್ದೂ ಕೀ ಅದೀಬ್' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವೊಂದನ್ನು ನಾನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದೆ. ಆ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ನನ್ನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು, ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೋರಿದ್ದೆ. ಇಂಥದೊಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಅವರು ಕೂಡಲೆ ಅನುಮತಿ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಾರೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಪುಸ್ತಕ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಪ್ರಾಕಾರಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ನೆರವಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ಕಾಕಾ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರೇ ಇದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನುಡಿಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದರು. ಅತ್ಯಂತ ಸಣ್ಣ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ತುಂಬ ಗಮನಕೊಡುವ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಭ್ಯಾಸದ ಪರಿಚಯ ನನಗೆ ಇಲ್ಲದೆ ಇದ್ದುದರಿಂದಲೇ ನಾನು ಅಂಥ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೆನೆಂಬುದು ಮುಂದೆ ನನ್ನ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ನನ್ನ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಆಪ್ತ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಸುಶೀಲಾಬಾಯಿ ಪೈ ಅವರಿಂದ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಪತ್ರ ನನಗೆ ಬಂದಿತು:

ದೆಹಲಿ

೯-೪-೧೯೪೬

ಶ್ರೀ ಜೋಶಿಯವರೆ,

ನಿಮ್ಮ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೊಡನೆ ಈ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದೋ ವಿಚಾರಗಳು ಮುಂದೆ ಬಂದು, ನಿಮ್ಮ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಕೊಡುವ ವಿಚಾರ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದುಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂದು ಮತ್ತೆ ಅವರನ್ನು ಕೇಳಿದೆ. 'ಕಾಕಾಸಾಹೇಬೇ ರಜಾ ಅಪೀ ಹೋಯ್ ತೋ ತೇ ಮೇಂ ಆಪ್ನಾ ಬರಾಬರ್ ಸಮಜವೀ'

(ಅಂದರೆ, 'ಶ್ರೀ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರೂ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಅದನ್ನು ನನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯೆಂದೇ ಭಾವಿಸಬಹುದು') ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

'ಹಕ್ಟೋ ಮೇಂ ಉದೂರ್' (ಒಂದು ವಾರದಲ್ಲಿ ಉದೂರ್) ಪ್ರಸ್ತುತ ಬಗ್ಗೆ ಈಗಲೇ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ನಿಮ್ಮ
ಸುಶೀಲಾ ಪೈ

ಶ್ರೀ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರ ಸೂಚನೆಯಂತೆಯೇ ನಾನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಪತ್ರ ಬರೆದಿದ್ದೆ. ಆದರೆ, ಅವರು ಮತ್ತೆ ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಶ್ರೀ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರ ತಲೆಗೇ ಕಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟರು. ಹೀಗಾಗಿ, ಈ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ತೀರ್ಮಾನ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲು ಶ್ರೀ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಯೋಚಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಶ್ರೀ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್ ಅವರೊಡನೆ ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯ ನಡೆಸಿದ ತರುವಾಯ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟೆ. ನಾನು ಯಾವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಸ್ತಾವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದೆನೋ ಆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೇ ಪ್ರಸ್ತಾವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸ್ವಭಾವದ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶ ನನಗೆ ದೊರೆಯಿತು. ಇದು ಅಲ್ಲ ಲಾಭವೇನೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ.

೧೯. 'ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಪಾದ ಬಡವ !'

೯-೨-೧೯೪೬ರಂದು ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಅನಂತರ ನಾನು ಮತ್ತು ನನ್ನ ಪತ್ನಿ ಸೇವಾಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದೆವೆಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ನಾನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆ ಭೇಟಿಯ ಅನಂತರ ನನ್ನ ಪತ್ನಿ ಮತ್ತೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಿದ್ದು ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ. ಐದಾರು ನಿಮಿಷಗಳ ಆ ಭೇಟಿ ತುಂಬ ಸ್ಮರಣೀಯವಾಗಿದೆ.

೫ ಜುಲೈ ೧೯೪೬ರಂದು ನನ್ನ ಪತ್ನಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಆಗ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿನ ಪ್ರಕೃತಿ ಚಿಕಿತ್ಸಾಲಯದಲ್ಲಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಹುಶಃ ಆ ದಿನ ಅವರು ವಿಶೇಷ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ, ಅಂದು ಒಂದು— ಒಂದೂವರೆ ಘಂಟೆಯ ಕಾಲ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ, ನನ್ನ ಪತ್ನಿಗೆ ಒಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಕಾಲ ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಆಕೆ ಒಳಕ್ಕೆ ಹೋದಳು.

ಪಾರ್ಥನೆಗೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಎದ್ದು ಹೊರಡುವುದರಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ಆಕೆ ಅವರ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಅವರ ಚರಣಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಳು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ತನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾರರೆಂದೂ ಮತ್ತೆ ತನ್ನ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಂದೂ ಆಕೆ ಭಾವಿಸಿದ್ದಳು. ಏಕೆಂದರೆ, ಈ ಮೊದಲು ಕೇವಲ ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ಅದೂ ರಾತ್ರಿಯ ಮಸೂಕೆ ಮಸೂಕಾದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸ್ಮರಣ ಶಕ್ತಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಬಲವಾದುದೆಂಬುದರ ಅನುಭವ ನನ್ನಂತೆಯೇ ನನ್ನ ಶ್ರೀಮತಿಗೂ ಆಯಿತು. ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಅವರು ಆಕೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದರು.

“ನಾನು ಒಳಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಎಷ್ಟೋ ಹೊತ್ತಿನಿಂದ ಚಕಚಕಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆದರೆ, ಯಾರೂ ನನ್ನನ್ನು ಒಳಕ್ಕೆ ಬಿಡಲೇ ಇಲ್ಲ” ಎಂದು ದೂರುವ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಆಕೆ ಹೇಳಿದಳು.

“ಕೊನೆಗೂ ಬಂದೇಬಿಟ್ಟಿವಲ್ಲ! ನೀನು ತುಂಬ ಜಾಣ ಹುಡುಗಿ. ಈ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಈ ಜಾಣತನಗಳನ್ನು ಜೀವನಪರ್ಯಂತ ನೀನು ಬಳಕೆಗೆ ತರಬೇಕು. ಎಷ್ಟು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಗಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೋ ಅಷ್ಟನ್ನೂ ಗಳಿಸು” ಎಂದರು.

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಗಮನ ಆಕೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಚಿನ್ನದ ಸರದ ಕಡೆ ಹರಿಯಿತು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ, ಆ ಸರ ಆಕೆಯದಾಗಿರದೆ ನನ್ನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನ ಮಗಳದಾಗಿತ್ತು. ಆಕೆ ಏನೋ ಹೀಗೆಯೇ ಆಸೆಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತವಾಗಿದ್ದ ದಿವ್ಯನಾರಾಯಣ ಎಚ್ಚಿತ್ತೆ. ಅವರು ಕೊಂಚಿ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಹೇಳಿದರು:

“ಇದೇನು ? ನೀನು ಚಿನ್ನದ ಸರವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದೀಯಲ್ಲ ! ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಪಾದ ಬಡವ ! ನೀನು ತುಂಬ ಚತುರೆಯೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅವನನ್ನು ನೀನು ಹೀಗೆಯೇ ಲೂಟಿಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತೀಯೇನು ? ನೀನು ತುಂಬ ಶ್ರೀಮಂತಳೇನು ? ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಲೇ ಬೇಕೆಂದರೆ ಹೇಗೆ ಬೇಕಾದರೂ ಆಗಬಹುದು. ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡಿಯೂ ಶ್ರೀಮಂತರಾಗ ಬಹುದು.”

ಮುಂದುವರಿದು ನಗುತ್ತಾ ಅವರು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದರು: “ನಾನಂತೂ ಬಡವ. ಎಂದಾದರೂ ಒಂದು ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಬಂದು ನಿನ್ನ ಈ ಹಾರವನ್ನು ಕದ್ದುಕೊಂಡು ಬಂದುಬಿಡುತ್ತೇನೆ.”

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದವರೆಲ್ಲ ಹೊಟ್ಟೆ ಹಣ್ಣಾಗುವಂತೆ ನಕ್ಕರು.

೨೦. ಶುಭಾಸ್ತೇ ಪಂಥಾನಃ

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆರೋಗ್ಯದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ನಾನು ವರ್ಧಾವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಜೀವಿಯಾಗಿ (೧೮ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೧೯೪೬). ನನಗೆ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನ ಪತ್ನಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಬೇಸಗೆ ಹಾಗೂ ಕೊರೆಯುವ ಚಳಿ ಸರಿಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ, ದಕ್ಷಿಣ ವಹಾರಾಷ್ಟ್ರ (ಪುಣೆಗೆ) ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೆವು. ನಮ್ಮ ಈ ತೀರ್ಮಾನದ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಒಂದು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಪತ್ರವನ್ನು ನಾನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಬರೆದೆ. ಅವರ ಕುಟುಂಬದ ಈ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಬರೆಯಬೇಕೆಂಬುದು ನನ್ನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಗ ಅವರು ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರು. ನನ್ನ ಪತ್ರ ಅವರವರೆಗೆ ತಲುಪುತ್ತೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಅನುಮಾನವೂ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ, ಅತ್ಯಂತ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ರೂಪದಲ್ಲಿ ೨೬ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೧೯೪೬ರಂದು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಾಣಿಸಿರುವ ವಿವರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದ್ದ ಕಾರ್ಡ್ ನನ್ನ ಕೈಸೇರಿತು.

ರೀಡಿಂಗ್ ರಸ್ತೆ, ನವದೆಹಲಿ

೨೨-೯-೧೯೪೬

ಸೋದರ ಶ್ರೀಪಾದ ಜೋಶಿಯವರೆ,

ನಿಮ್ಮ ಪತ್ರ ಪೂಜ್ಯ ಬಾಪೂಜಿಯವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಹವಾ ಬದಲಾವಣೆಯಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ತುಂಬ ಪ್ರಯೋಜನ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಂದು ಅವರು ನಂಬಿದ್ದಾರೆ.

ಅಮೃತ್ ಕೌರ್

ಈ ಪತ್ರ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸ್ವಂತ ಕೈಬರೆಹದಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಪತ್ರದಲ್ಲಿನ ಆ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪಿತೃಸದೃಶ ಘೇವದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ನನಗಾಯಿತು.

ಇದಾದ ತರುವಾಯ ನಾನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಭಿಕ್ಷೆಯಾಗಲೂ ಇಲ್ಲ ; ಅವರೊಡನೆ ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರವೂ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ.

